

Lapin yliopisto on tunnettu tehokkaana opetusyliopistona. Mutta entä tutkimus? Millaista tutkimusta Lapin yliopistossa tehdään? Professori Suvi Ronkainen etsii artikkelissaan vastausta kysymykseen hahmottamalla niitä tutkimuksellisia piirteitä, jotka tekevät yliopiston tutkimuksesta omaleimaista ja vahvaa, s. 4-7.

Valokuva: Kimmo Kuure / Arctic Light

Keskiaukeamalla Promootio-liite.

- 3 **Pääkirjoitus:** Opetusyliopistosta tutkimusyliopistoksi, Jukka Mäkelä
- 4 Tutkimuksellisia vahvuuksia ja erityispiirteitä: Lapin yliopisto tutkimusyliopistona, Suvi Ronkainen
- 8 Tutkimustyöstä ja yhteisöllisyydestä, Sirpa Martti ja Heikki Huilaja
- 10 Häväistyt ruumiit, rikotut mielet, Merja Laitinen
- 10 Oulun hiippakunnan naispastorit pohjoisen kristillisyyden perinteessä, Satu Saarinen
- 11 Kriminologista ja sosiologista väkivaltatutkimusta, Pirjo Laitinen
- 11 Miehet yhteiskunnan reunalla, Jukka Sankala
- 12 Asutustilallisten metsäpuhe muutoksen ilmentäjänä, Asta Kietäväinen
- 13 Pieni hyödyn aikakausi, Antti Kettunen
- 14 **Kolumni:** Reijo Kupiainen
- 15 **Siula:** Anneli Pohjola
- 16 Pohjan Tahto, Marja Tuominen
- 18 Naistutkimus tieteiden, taiteiden ja ajatusmaailmojen risteyspaikana, Päivi Naskali ja Mervi Autti
- 20 Sosiaalityön laitoksen tutkimustoiminta, Juha Perttula
- 21 Tutkimus aluekehityksen välineenä, Leena Suopajarvi
- 23 Oppimisen tutkimuksen monitieteistä tulevaisuutta, Heli Ruokamo, Hannakaisa Isomäki ja Miika Lehtonen
- 25 Arktis -tutkijakoulu pohti rajojen ylittämistä, Päivi Soppela
- 27 **Alumni:** Jari Lindh
- 28 Kysely: Jatko-opiskelijat kaipaavat ohjausta ja rahoitusta opinnoilleen
- 29 Lapin tieteentekijät vaativat apurahatutkijoiden sosiaaliturvan parantamista
- 31 Tutkimusprojekteja Lapin yliopistossa
- 34 **Väitökset:** Airi Paloste, Pekka Narkaus ja Martti Lampela
- 37 **Julkaisut**
- 38 **Lyhyesti**

Jukka Mäkelä Opetusyliopistosta tutkimusyliopistoksi

Lapin yliopiston toiminnan ensimmäinen neljännesvuosisata on käytetty toimivan ja tehokkaan opetusyliopiston rakentamiseen. Seuraava neljännes tulee merkitsemään systemaattisen tutkimuksen kehittämistä, unohtamatta kuitenkin opetuksen ja tutkimuksen välistä perusyhteyttä. Monessakin mielessä kyse on siis Lapin yliopiston profiloitumisesta opetusyliopistosta tutkimusyliopistoksi.

Lapin yliopisto onkin panostanut viime vuosina voimakkaasti tutkijankoulutuksen kehittämiseen. Määrällisesti tämä on merkinnyt tohtoritavoitteiden kasvattamista vuosittaisesta yhdestätoista tutkinnosta meneillään olevan tulossopimuskauden seitsemääntoista tutkintoon ja edelleen kolmeen kymmeneen jatkotutkintoon vuosina 2007 - 2009. On ilmeistä, että yliopisto tulee saavuttamaan vuodelle 2010 asettamassaan strategiassa neljänkymmenen tohtorin vuosittaisen tavoitteen. Jo nyt voidaan ennakoida, että tohtoritavoitteeksi asetetaan seuraavassa strategiassa kymmenen prosenttia vuotuisesta sisäänotosta.

Valtakunnallisesti jatkotutkintojen määrän kasvu on tapahtunut ajallisesti hivenen aiemmin kuin Lapin yliopistossa. Viimeisten kymmenen vuoden aikana väitelaiden määrä on kasvanut 1990-luvun alkupuolen noin viidestä sadasta viime vuoden 1257 tohtoritutkintoon, ja vuonna 2008 määrän on suunniteltu olevan 1600. Tutkintojen määrälliseen kasvuun on liitetty usealta taholta aiheellinen huoli jatkotutkintojen laadusta. Viimeksi asia nostettiin esille Suomen Akatemian uuden pääjohtajan Raimo Väyrysen haastattelussa Acatiimi-Lehden huhtikuun numerossa. Haastattelussa esitetään, että määräkeskustelun sijasta huomio tulisi kääntää väitöskirjojen laatuun. Mikäli tällä tarkoitetaan sitä, ettei anneta painatustilaa käsikirjoituksille, jotka eivät täytä tutkimuksen peruskriteerejä, tilanne on hallinnassa. Ulkopuoliset esitarkastajat ja vastaväittäjät takaavat varmasti tässä suhteessa tutkimuksen laadun.

Väyrysen huoli liittyyneen kuitenkin enemmän väitöskirjojen tason vaihteluun: ”Vaikutelmani humanististen ja yhteiskuntatieteiden tilanteesta on se, ettei laatu ole ainakaan noussut. Mitään katastrofia ei ole näköpiirissä, suurin osa on aivan solidia väitöskirjatyötä, mutta variaatio on kyllä viime vuosina lisääntynyt”. Vaikutelma pitäneen paikansa. Sitä voisi kuitenkin tutkia väitöskirjojen arvosanjakaumien avulla samaan tapaan kuin Teuvo Rätty teki aikanaan sosiaali- ja valtiotieteiden väitöskirjojen osalta (Teuvo Rätty (1984): Väittelyiän kasvu sosiaali- ja valtiotieteissä – tehottomuutta vai riman nousu? Sosiologia 26, 4, 286 - 297). Ongelmaksi vain tulee tilanne niillä koulutusaloilla, joilla on siirrytty perinteisestä arvosteluskaalasta kaksiarvoiseen skaalaan.

Mikäli tohtorintutkintojen laatu halutaan nähdä laajempaan asiana kuin väitöskirjan arvosanana, voidaan tilannetta lähestyä monestakin näkökulmasta. Tarkastelun keskittäminen tulevan tohtorin tutkimussellisiin kvalifikaatioihin, johtaa miettimään laatua tutkijankoulutuksen laatuna. Tällöin huomio on kiinnitettävä esimerkiksi lahjakkaiden jatko-opiskelijoiden rekrytointiin, ohjausjärjestelmän toimivuuteen sekä tutkijan taitojen oppimiseen. Rakenteellisiakaan seikkoja ei voida unohtaa. Innovatiivisten, kriittisen massan omaavien tutkijankoulutettavien ja tutkijoiden kasaumien muodostuminen on osa tutkijankoulutuksen laatua. Näiden seikkojen systemaattinen huomioiminen on nähtävissä Suomen Akatemian tutkijakouluissa.

YTT, lehtori, menetelmätieteiden laitoksen johtaja Jukka Mäkelä on Lapin yliopiston 1. vararehtori.

Lapin yliopiston näkökulmasta tutkijakoulujärjestelmä on ollut merkittävä esimerkki yliopiston oman tutkijakoulun rakentamisessa. Tämä nk. talon tutkijakoulu on yksi niistä panostuksista, joilla Lapin yliopisto pyrkii kehittämään tutkijankoulutusta. Vaikka perusvastuu tohtorintutkintojen määrästä ja laadusta on tiedekunnilla ja oppiaineilla, tutkijakoululla tulee olemaan merkittävä rooli yliopiston profiloituessa opetusyliopistosta tutkimusyliopistoksi.

Suvi Ronkainen Tutkimuksellisia vahvuuksia ja erityispiirteitä: Lapin yliopisto tutkimusyliopistona

Lapin yliopisto on tunnettu tehokkaana opetusyliopistona. Mutta entä tutkimus? Millaista tutkimusta Lapin yliopistossa oikein tehdään? Artikkelissa vastaan kysymykseen hahmottamalla piirteitä, jotka tekevät yliopiston tutkimuksesta omaleimaista ja vahvaa. Nostan esiin myös joitain aihealueita ja esimerkkejä tutkimushankkeista. Esimerkit eivät riitä kattamaan Lapin yliopistossa tehtävän tutkimuksen monialaisuutta, mistä lisää kertovat tämän Kide-lehden teemanumeron muut artikkelit.

Lapin yliopistossa tehtävään tutkimukseen nivoutuvat myös Arktisen keskuksen ja Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin tutkimusalueet. Yhdessä yliopiston tieteenalarakenteen - yhteiskuntatieteet, oikeustiede, kasvatustiede, talous- ja matkailu sekä taiteet – kanssa ne muodostavat kiinnostavan tutkimusympäristön.

Paikan tuntu

Paikkatietoisuus eli sensitiivisyys sille, kuinka asuinpaikka, sijainti taloudellisella, kulttuurisella tai geopoliittisella kartalla rakenteellista ja vaikuttaa ihmisten elämään on ensimmäinen yliopiston tutkimusta yhdistävä piirre. Paikka ja tila käsitteinä ovat kansainvälisen teoreettisen keskustelun ytimessä. Paikka, ymmärrettäänä se konkreettisesti fyysisenä tilana tai abstraktimpana suhteena nivoutuu valtaan, toiminnan edellytyksiin sekä ilmiöiden merkityksiin. Lapin yliopistossa tehtävän tutkimuksen vahvuus tuleekin tavasta, jolla 'paikan tuntu' mobilisoidaan. Paikka ei tutkimuksessa ole viaton eikä neutraali. Se saa useammanlaisia käsitteellisiä muotoja luoden yhdistävää tematiikkaa ja kehittyvää metodologista tutkimusotetta eri tieteenalojen välille.

Kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa, esimerkiksi, 'paikan tuntu' näkyy geopolitiikkaan liittyvien tutkimusaiheiden keskeisyytenä sekä global- perspektiivin vahvuutena. Sitä tutkimuksellinen geopolitiikka ei noudata valtiorajoja vaan poliittisen ja siihen liittyvän taloudellisen rakenteellisen kehityksen muotoja. Tutkimuskysymyksissä globaalit

mekanismiit ja lokaalin dynamiikka yhtyvät, myös silloin kun kyse on ympäristöpolitiikan tai alkuperäiskansojen tutkimuksesta tai sosiologisemmasta tutkimuksesta. Paikka tematisoituu myös sosiologiassa valtiokeskeisyyden vähenemisen ja paikallisen uudelleenjärjestäytymisen analyysinä ja sosiaalisuudessa tutkimuksena Euroopan periferioista sekä alueellista hyvinvointipalveluista.

Hieman toisella tavalla 'paikan tuntu' on läsnä kulttuurihistorian, kuvataiteen ja matkailun tutkimuksissa. Mukaan tulevat paikan historia, kokemus ja elämys: paikka ympäristönä, rakennuksina, kollektiivisena muistina ja mentaliteettina, joka elää sekä fyysisen maiseman merkityksissä että tarinoissa. Pohjois-Suomen hävitys ja jälleenrakennus ovat paikkaan sidottua kollektiivista muistia, jonka tutkimus pakottaa avaamaan myös poliittiseen kansalliseen historiaan jääneitä vaiettuja alueita. Toisaalta sama paikka maisemana on matkailun tutkimukselle elämysten aluetta, luontoa ja toisella tavoin merkittyä kulttuuria. Entä millainen koti on paikkana liikkuvassa maailmassa kysytään puolestaan yhteiskuntatieteellisessä kodin merkityksiä analysoivassa tutkimuksessa.

Tietty maantieteellinen suunta on myös tyyppillistä yliopiston tutkimuksessa. Avainsana on pohjoinen, joka usein viittaa Pohjois-Suomeen, - Ruotsiin ja -Norjaan. Alkuperäiskansojen ja arktisen alueen tutkimuksessa pohjoinen laajenee vieläkin pohjoisemmaksi ja myös itään ja länteen: Venäjälle, Barentsin alueelle, Alaskaan, Kanadaan ja Grönlantiin. Kiinnostavaa Lapin yliopiston tutkimukses-

sa on itärajan keskeisyys. Lähes kaikki yliopiston laitokset omaavat vahvat koulutus- ja projektiyhteistyösuhteet Venäjälle. Venäjä-tutkimus onkin useamman tieteenalan, oikeustieteen, sosiaalisuuden, sosiologian, kasvatustieteen sekä talouden ja matkailun tutkimuksen jakama tutkimusintressi. Pohjoinen ulottuvuus *eri muodoissaan* (lähialueet kuten Murmansk ja Barentsin euro-arktinen alue, EU:n pohjoinen ulottuvuus, Venäjän luoteisosat) on tärkeä, mutta tutkimukseen sisältyy myös Pietari, Karjalan, Leningradin ja Moskovon alueet sekä vertaileva tutkimus transitiomaista. Tutkimusaiheita ovat mm. prostituutio eri muodoissaan, lasten ja nuorten huumeiden käyttö, ilmaston muutokset, uusiutuvien luonnonvarojen käyttö.

Samalla kun pohjoinen sijoittaa Suomen totutuista poikkeaviin liittoumiin ja konteksteihin, muuttaa perspektiivi eräitä yhteiskuntatieteellisiä ja kulttuuritutkimuksellisia käsitteitä ja tutkimuskeskusteluja. Hyvä esimerkki tästä tulee Pohjan tahto – nimisen mikrohistoriaa, yhteiskuntatieteitä ja taiteiden tutkimusta yhdistävästä hankkeesta. Siinä tutkitaan mm. yksilöiden ja kollektiivien emansipaation mahdollisuutta ja ilmenemismuotoja sekä rajamaan arkea kulttuurisena voimavarana. Tyyppillisesti kysymys houkuttaisi yksilöiden ja kollektiivien vastakohtaisuuteen tai otteeseen, jossa resistanssi määritetty itsestään tietoisesta ryhmän toimintana. Pohjoinen ulottuvuus tuo mukaan kuitenkin yhteisötason, jossa antagonismin sijasta vallitsevat erilaiset riippuvuus- ja vaikutussuhteet. Tiedonpoliittisesti voi väittää, että kun pohjoinen asetetaan tutkimuksen lähtökohdaksi paljastaa se *samalla sen piiloisen maantieteellisen katseen*, joka määrittää suurta osaa suomalaista ja kansainvälistä yhteiskunta- ja ihmistieteellistä tutkimusta.

Tiedon käytännöllisyys

Mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria - sanonta sijoitetaan *Kurt Lewinin*, toiminnantutkimuksen isäksi nimetyn sosiaalipsykologin suuhun. Mikään ei ole niin teo

reettistä kuin hyvä käytäntö - ajatuksen on puolestaan lanseerannut juuri Lapin yliopiston kunniatohtoriksi nimitetty emeritusprofessori *Antti Eskola*. Lausumat ottavat kantaa omissa keskusteluyhteyksissään kiistaan teorian ja käytännön suhteesta. Erottelu, jota erilaiset tiedepoliittiset keskustelijat arvottavat omaan suuntaansa, toistuu myös jakona perustutkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen.

Toisena Lapin yliopistossa tehtävän tutkimuksen kiinnostavana piirteenä on se tapa, jolla edellä kuvattu erottelu ylitetään ja käytäntö sisällytetään osaksi tutkimusasetelmaa. Tutkimuksissa korostuu käytännöstä nousseet tiedontarpeet tai tutkijat pohtivat sitä käytäntöä tai todellisuutta, johon heidän tutkimuksensa tuloksia tullaan käyttämään. Tutkimusotteena tätä voisi kutsua kriittiseksi realismiksi tai kontekstuaaliseksi konstruktionismiksi, mutta kumpikaan ilmaus ei oikeastaan riitä kuvaamaan tätä tietämisen ja teoretisoinnin näkökulmaa.

Esimerkiksi Lapin yliopistossa kehitettävä visuaalisen viestinnän ja visuaalisen kielen tutkimus eroaa tavanomaisemmasta typografian tutkimuksesta 'tekemisen sisältä' lähtevän tutkimuksen näkökulman kautta. Siten tutkimus ei tarkastele kohdettaan ulkoapäin,

valmiina tuotoksena vaan ajattelee sen tekijän, funktion ja kulttuuristen, ennalta annettujen määreiden kehystämänä. Samalla tavoin käytäntö tematisoituu lastensuojeluun, parisuhdeväkivaltaan ja insestiin liittyvässä tutkimuksessa: osaksi tutkittavaa ilmiötä. Myös oikeustieteellinen parlamentarismin tutkimus, joka analysoi vuoden 2000-perustuslakia omaa kiinnostavia käytännön kytkentöjä. Tietosuojaan ja työoikeuteen liittyvä oikeustieteellinen tutkimus on aiheeltaan erittäin keskeinen itse kunkin arjessa kuin myös tutkimus sopimuksista osana liikesuhteiden hallintaa.

Kiinnostava avaus on yliopistolla tehtävä menetelmätieteellinen kvantitatiivisen 'käytötiedon' tutkimus. 'Kvantitatiivinen metodi' on kiistelty mutta edelleen vahva tieteellisen tutkimuksen ydin. Aiemmat metodologiset tutkimukset ovat tuottaneet teoreettisia normeja mutta eivät kysyneet kuinka kvantitatiivista tutkimusta tehdään ja millaisiin yhteyksiin tutkimustulokset joutuvat. Juuri nämä kysymykset ovat yliopistolla tehtävän metodologiaa analysoivan ja kehittävän tutkimuksen ytimessä. Tiedon ja käytännön yhteys on tärkeää myös ennakointi- ja arviointitutkimuksessa, jota tehdään yliopistossa laajalla saralla niin projektiarviointina, ympäris-

tö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointina kuin vaikuttavuuden tutkimuksena.

Osaltaan käytännön huomioiva tutkimusote nousee yliopiston tieteenaloista. Kasvatustieteelle on tärkeä tutkia ja kehittää pedagogisia käytäntöjä samoin kuin hallintotieteelle organisaatioiden toimintatapoja, puhumattaakaan sosiaalityön tai taideteollisen alan käytäntösuhteesta. Mutta kyse on myös muusta kuin tästä: tiedollisesta tavoitteesta joka ylittää ennakkoluulottomasti perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen eron. Tavoitteena on tutkimus, jossa tietämisen kautta päästään osaamiseen, kuten suunnittelutaitoa tutkittaessa. Kyse ei ole soveltavan tutkimuksen teknisestä tiedon intressistä tai selvitystutkimuksen kapeudesta jonka liian spesifi tutkimuskysymys aiheuttaa vaan käytännön ymmärtävästä tutkimuksesta joka rakentaa kontekstista yleistettävää tietoa vahvan käsitteellistämisen avulla.

Ympäristö ja muut monitieteelliset kohtaamispaikat

Ympäristökysymykset realisoituvat pohjoisilla alueilla monin tavoin. Ympäristö on perinteinen taloudellinen resurssi, olosuhde, matkailutuote, luonnonympäristö. Pohjoisessa ympäristöllä tehdään politiikkaa, siitä eletään ja sitä suojellaan ja siitä kiistellään, se on osa taidetta, kulttuuria ja taloutta vahvana, ristiriitaisena arvona. Siksi ei olekaan ihme, että myös erilainen ympäristötutkimus on yksi vahva tutkimusalue Lapin yliopistossa. Ympäristökysymykset ovat keskeisiä oikeustieteellisessä tutkimuksessa (esim. uusiutuvien luonnonvarojen hallinta, avaruus, ilmasto-muutokset), sosiologiassa (luonnon poliittisuus, konfliktit), taidekasvatuksessa jne.

Arktisessa keskuksessa on meneillään hanke jossa ympäristö ymmärretään luonnon, elinkeinon, talouden ja teollistumisen kautta suhteessa pohjoiseen poronhoitokulttuuriin. Monitahoisesti ymmärrettynä ympäristö on mahdollistanut alueeseen liittyvien monitieteellisten tutkimusprojektien kehittämisen. Arktisuus ympäristönä toimii vahvana luonnontieteilijöiden, yhteiskuntatieteilijöiden ja kulttuuritutkijoiden kohtaamispaikkana.

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti yhdistää monitieteellisesti tutkijoita analysoimaan mm. alkuperäiskansojen tilannetta, oikeuksia ja toimijuutta kansainvälisessä politiikassa. Saamelaisuus identiteettinä ja ympäristösuhteena kiinnostaa myös yhteiskunta- ja kasvatustieteitä.

Merkittävää on myös se tapa, jolla taiteiden tiedekunnan tieteenalat ja informaatioteknologian tutkimus keskustelevat. Tunnettu esimerkki tästä on Let's Play-projekti, joka yhdistää teollista muotoilua, kasvatustiedettä ja informaatioteknologiaa. Teknisen ja humanin suunnittelun kohtaamiseen pyritään myös internetin kautta ohjattavan pyörätuolin kehittämisessä. Tällainen projekti ei tietenkään olisi mahdollista, jollei sitä ennen olisi jo ollut taiteiden tiedekunnan ja sosiaalityön yhteistä tutkimusprojektia, jossa selvitettiin kuinka fyysinen ja sosiaalinen ympäristö mahdollistaa ja rajoittaa ikäihmisen selviytymistä. Virtuaalisuus ja uudet oppimisympäristöt erityisesti vuorovaikutuksen ja sen laadun näkökulmasta yhdistävät kasvatustieteitä ja soveltavan informaatioteknologian tutkimusta.

Naistutkimus on jo määritelmällisesti monitieteinen tutkimusalue. Lapin yliopistossa lappilaisen sukupuolikulttuurin tutkimus yhdistää useita tieteenaloja – erityisesti sosiologia, sosiaalityö ja kasvatustiede, mutta myös mediatutkimus ja taide kohtaavat kysyessään kuinka sukupuolta rakennetaan. Yhteiskunnan muutoksen, aluekehityksen ja vallan erilaisten muotojen törmäämisen näkökulmasta lappilaisen sukupuolikulttuurin tutkimus on äärimmäisen kiinnostavaa myös kansainvälisesti. Esimerkiksi naiskansalaisuus eri aspekteissaan tai huumekulttuuri sukupuolen ja paikallisuuden näkökulmasta avautuu huomattavasti jännitteisempänä ja vähemmän stereotyyppisenä kuin itsestään selvästi urbaanin ja modernin kautta teoretisoituna.

Muutoksen tutkimus ja yliopisto muutoksessa

Artikkeli alkoi 'paikan tunnolla' ja päätän sen muutokseen. Väitän nimittäin, että nimenomaan paikan tematisointi ja sitoutuminen

pohjoiseen perspektiiviin on myös johdattanut sekä kiinnostavaan muutoksen tutkimukseen että joustavaan ja proaktiiviseen tutkimuskulttuuriin. Muutoksella, sen ymmärtämisellä ja tuottamisella, ennakoimisella ja siihen sopeutumisella on väliä pohjoisten alueiden kehittämisen kannalta. Tämä näkyy tutkimuskysymyksissä. Esimerkiksi käy sosiologinen tutkimus työmarkkinoiden muutoksesta ja epävarmuudesta sekä paikallisyhteisöjen sosiaalisista ja poliittisista selviytymisstrategioista samoin kuin oikeuden alaa muuttuvassa yhteiskunnassa selvittävä tutkimus.

Lapin yliopiston erityinen tutkimuksellinen vahvuus on tiedekuntarajat ylittävä yhteistyö. Yliopiston suhteellisen pieni koko ja nuoruus helpottavat yhteistyötä mutta sitäkin

tärkeämpiä ovat monitieteisyyttä suosivat organisatoriset ratkaisut. Keskeisin näistä on se, että yliopisto on perustanut talon yhteisen tutkijakoulun, joka suunnittelee, järjestää ja koordinoi tutkijakoulutusta koko yliopistolle. Näin on ollut mahdollista systematisoida tutkijakoulutus ja rakentaa ohjelma, joka tukee tutkimusta sen eri vaiheissaan. Erityinen, tieteellisen tutkimuksen ammatillistumista tukeva ratkaisu on myös ammattitutkijahanke. Se on yksi esimerkki niistä tavoista, joilla Lapin yliopisto rakentaa tutkimuksellista pohjaa muuttuakseen opetusyliopistosta omaa erityisosaamistaan profiloivaksi ja vahvuutensa syventäväksi tutkimusyliopistoksi.

■■■■

Lapin yliopiston tutkijakoulu muodostaa monitieteisen kohtaamisen tilan. Tutkijakoulu suunnittelee, koordinoi ja järjestää tutkijankoulutusta kaikille Lapin yliopiston ja Arktisen keskuksen jatko-opiskelijoille. Tutkijakoulun johtajana toimii tutkimusmenetelmien professori Suvi Ronkainen menetelmä-tieteiden laitokselta.

Sirpa Martti & Heikki Huilaja Tutkimustyöstä ja yhteisöllisyydestä

Käsillä olevan Kide-lehden teemoina ovat tutkimus ja tutkimusyhteisöt. Päättimme lähestyä näitä teemoja ottamalla esimerkiksi tutkimushankkeemme *Societal Choices in promoting Lifewide Learning* ja kertoa tutkimusryhmämme konkreettisesta synnystä. Kerromme myös miten jatko-opiskelijoina koemme yhteisöllisyyden Lapin yliopistossa yleisesti ja erityisesti kyseisessä hankkeessa.

Mainittu hanke on osa Suomen Akatemian vuosina 2002–2006 toteutettavaa *Life as Learning* –tutkimusohjelmaa, johon Akatemia varasi 5,1 miljoonaa euroa. Muut rahoittajat olivat Opetushallitus, opetusministeriö, Tekes ja Työsuojelurahasto.

Life as Learning -tutkimusohjelman sisältö sivuaa teemoja, joita *Asko Suikkanen*, *Ritva Linnakangas* ja *Sirpa Martti* olivat tutkinneet aikaisemminkin yhteiskuntatutkimuksen laitoksella. Oli siis luontevaa, että ryhdyimme Askon johdolla tekemään hankesuunnitelmaa. Tutkimusryhmään liittyivät varsin pian myös *Heikki Huilaja* ja *Irja Timonen*, joiden tutkimukselliset intressit olivat myös työelämän ja koulutuksen alueilla.

Hankkeen työstäminen alkoi vakiintuneella tavalla: otettiin esiin fläppitaulu ja tussit. Ensimmäisissä ryhmäpalaverissa haettiin ja tarkennettiin keskeistä ideaa sekä teoreettista viitekehystä. Tehtiin myös muita hankekokonaisuuden yhteislinjauksia koskien mm. tutkimussuunnitelman pääsisältöä ja muotoa. Suunnitelma työstettiin melko nopeassa aikataulussa muun työn ohella iltaisin ja viikonloppuisin. Hankehaku on aina työläs ja haasteellinen. Suunnitelmassa täytyy pystyä yhdistämään usean tutkijan tutkimusaiheet ehjäksi ja vakuuttavaksi kokonaisuudeksi.

Onnistuimme hyvin: läpäisimme kaksivaiheisen hakuprosessin ja hankkeemme hyväksyttiin *Life as Learning* -tutkimusohjelmaan. Tämä oppimisen, koulutuksen, elämäntutkimuksen ja työelämän välisiä suhteita tarkasteleva tutkimuksemme jatkaa ja vahvistaa jo aikaisemmin luotua tutkimusperinnettä. *Asko Suikkanen* ja *Ritva Linnakangas* ovat tehneet työmarkkinoihin liittyvää tutkimusta jo 1990-luvun alusta lähtien. Vuosikymmenen lopulla tutkimuksen keskiöön nousi koulutuksen ja työmarkkinoiden välinen suhde. Tässä vaiheessa tutkimusryhmään liittyi myös *Sirpa Martti*.

Tutkimuksen hyödynnettävyys

Tutkimustyössä, kuten varmaan missä tahansa työssä, tulee joskus miettiä, mikä siinä on kiinnostavaa ja mielekästä? Meillä jokaisella on omat tutkimukselliset intressimme. Voidaan myös sanoa, että me tutkijat olemme tietyllä tavalla hyväosaisia, saammehan tutkia itseä aidosti kiinnostavia asioita. Tietysti tutkimusohjelmat raamittavat tutkimusaihetta, mutta tutkijalla on vapaus valita, millä tavalla aihetta lähestyy. Jos pystyy vakuuttamaan rahoittajalle että suunnitelmassa esitetty näkökulma on perusteltu, pääsee tekemään itseä kiinnostavaa tutkimusta. Tutkimuksen tekemisen mielekkyyttä lisää se, että tutkimustiedolla on konkreettista käyttöä ja siitä on hyötyä laajemminkin. Tutkimusohjelmassa aiheet ovat aina yhteiskunnallisesti ajankohtaisia ja relevantteja. Tutkijana pääsee myös seuraamaan kuinka tutkimuksia hyödynnetään päätöksenteossa.

Tutkimuksen hyödynnettävyys liittyy läheisesti yliopiston ns. kolmanteen tehtävään. Yliopistojen tehtävänähän on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen lisäksi toteuttaa tätä kolmatta tehtävää eli toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa ja edistää tutkimustulosten vaikuttavuutta. Lapin yliopisto, joka on ”Pohjoisen puolesta, Pohjoista varten”, tullee jatkossa valtakunnallisen yhteiskuntaan vaikuttamisen lisäksi suuntautumaan aikaisempaa tarmokkaammin alueelliseen kehittämistyöhön ja tekemään tutkimusta, joka palvelee ennen muuta oman maakuntamme kehittämistä.

Yhteisöllisyyden syntyminen

Pitkään jatkuneessa yhteistyössä jokainen on löytänyt ajan mittaan paikkansa yhteisössä, jota yhdistävät yhteiset kokemukset, yhteinen tavoite, keskinäinen luottamus sekä yhdessä kannettava vastuu. Uuden tutkimushankkeen suunnitteluvaiheessa myöhemmin mukaan tulevat jäsenet joutuvat sen sijaan etsimään paikkaansa ja neuvottelemaan roolinsa tutkimusryhmässä. Kyse on eräänlaisesta uusien jäsenten sosiaalistumisesta yhteisöön. Positiivisessa mielessä jopa tietynlaisesta heimoutumisesta, yhteisön hyväksynnästä ja yhteisöön kuulumisesta. Uudet jäsenet tuovat mukanaan aina jotain uutta ja useimmiten positiivista. Yhteisö virkistyy ja veväytyy kun joku ky-

seenalaistaa vakiintuneita toiminta- ja ajattelutapoja.

Suunnitteluvaiheessa tiiviin yhteistyön lomassa muotoutuu myös yhteinen tapa toimia. Tämä on tärkeää jatkotyöskentelyn onnistumisen kannalta. Samalla uudet jäsenet kohtaavat hankemaailman, jossa yhdistyvät jatko-opiskelu ja tutkimuksen teon – toisinaan karukin – arki. Toistaiseksi arkisessa puurtamisessakin tutkimuksen teon perusvire on säilynyt positiivisena lähinnä työn vapauden ja vastuun vaihtelun, työn mielenkiintoisuuden sekä hyvän yhteishengen ansiosta.

Tutkimusryhmän eriytyminen

Yhteisöllisyys muuttaa muotoaan hankkeen ja jatko-opiskelun eri vaiheissa. Rahoituksen varmistuttua hakuvaiheessa kiinteästi yhteistyössä toiminut ryhmä hajaantuu kun kukin keskittyy tekemään omaa tutkimustaan. Päivittäinen ja konkreettinen yhdessä tekeminen vähenee huomattavasti. Turvallinen, tarmokas ja temperamenttinen ryhmä hajautuu kukin taholleen ja yhteistyön tilalle astuu itsellinen tekeminen ja vastuu tekemisistä. Vaikka konkreettinen yhdessä tekeminen vähenee, yhteisö säilyy. Se on kuitenkin saavuttanut uuden vaiheen, jota kuvaamme eriytymiseksi. Jäsenet toimivat itsenäisesti, mutta he ovat samalla edelleen osa hankeyhteisöä.

Yhteisön arvon huomaa etenkin silloin, kun joku ryhmän jäsenistä törmää tutkimukseensa ongelmakohtiin. Ryhmän jäsenet pysyvät niin temaattisesti kuin tutkimusarjen käytäntöjenkin osalta tukemaan toisiaan. Eriytyminen merkitsee kuitenkin myös sitä, että hankkeessa mukana olevat tutkijat alkavat kulkea osin sisällöllisesti, aikataulullisesti ja sekä myös ohjauksellisesti omia polkujaan, jolloin tärkeään asemaan nousevat jatko-opiskelijan muut yhteisöt ja osallisuus niissä. Tutkimusryhmä toimii tiiviimmin yhdessä silloin kun osallistutaan erilaisiin artikkelihankkeisiin, seminaareihin tai konferensseihin, jotka ovat osa tutkimusohjelman virallista toimintaa.

Etenkin tässä eriytymisen vaiheessa on hyvä jakaa jatko-opiskelijana olemisen kokemuksia. Tätä tarkoitusta varten olemme perustaneet sosiologian jatko-opiskelijoista pienen vertaisryhmän, jolta saamme tarvittaessa nopean palautteen esimerkiksi teksteihimme.

Ryhmä toimii myös toistemme koeyleisönä. Samalla mietimme erilaisia yhteisiä toimintoja, jotka tukisivat tutkimuksemme ja opiskelumme edistymistä.

Oppiaineen ja tutkijakoulun rooli yhteisöllisyyden rakentamisessa

Oma oppiaine muodostaa tärkeän yhteisön. Sosiologiassa jo perusopiskelijat pyritään kiinnittämään tutkimusyhteisöön järjestämällä esimerkiksi yhteisiä seminaareja perus- ja jatko-opiskelijoille. Tutkimuksen sisällöllisissä kysymyksissä asiantuntemus ja verkostot asiantuntemukseen löytyvät useimmiten omasta oppiaineesta. Menetelmiin liittyvää tukea ja asiantuntemusta haetaan ehkä yhä enemmän menetelmiin erikoistuneista tutkijakoulusta tai menetelmätieteiden laitokselta.

Oppiaineen ohella ennen muuta osallisuus eri tutkijakouluihin, ja etenkin yliopistomme omaan tutkijakouluun, on tärkeää. Tutkijakoulu tukee oppiaineen ohella jatko-opiskelua ja tutkimusta. Yliopistomme oma tutkijakoulu tarjoaa sekä laadukasta ja henkilökohtaista ohjausta että myös tarpeisiimme todella hyvin vastaavaa ”asiakaslähtöistä” opetusta. Opetustarjonta räätälöidään pitkälle jatko-opiskelijoiden ajankohtaisten tarpeiden pohjalta.

Kiinnittäisimme huomion myös yliopiston eri yksiköiden välisen vuorovaikutuksen toimivuuteen. Menetelmällisen opetustarjonnan osalta tutkijakoulu ja menetelmätieteiden laitos ovat tästä hyvänä esimerkkinä. Yhtälailla olennaista on myös se, että oppiaineet ja tutkijakoulu ovat tietoisia toistensa tavoitteista ja suunnitelmista jatko-opiskelun suhteen.

Yhtenä tutkijakoulun tavoitteena on ollut tehdä tutuksi jatko-opiskelijoita ja heidän tutkimusaiheitaan yli oppiainerajojen. Uskomme, että kaikkia yliopiston jatkokoulutettavia varten perustettu tutkijakoulu tulee edistämään ajan mittaan myös eri tieteenalojen yhteistä ja niiden rajat ylittävää tutkimusta.

Yhteisöllisyyttä edistäviä ja hajottavia tekijöitä

Lapin yliopisto muodostaa kokonaisuutena hyvin tärkeän yhteisön. Ymmärtääksemme kaikki talossa työskentelevät työtehtäviin, toimenkuvaan, tutkintoon tai asemaan katso-

Sirpa Martti valmistui Lapin yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi vuonna 2000 pääaineenaan sosiologia. Hän on toiminut tutkijana yhteiskuntatutkimuksen laitoksella vuodesta 1998 lähtien ollen mukana useissa tutkimus- ja arviointiprojekteissa. Vuoden alusta hän siirtyi tutkijaksi Suomen Akatemian Life as Learning - tutkimusohjelmaan. Valmisteilla olevan väitöskirjan aiheena on peruskoulussa heikosti menestyneiden nuorten aikuisten koulutus- ja työurat.

Heikki Huilaja on valmistunut Lapin yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi vuonna 2002 pääaineenaan sosiologia. Hän aloitti työt hanketutkijana yhteiskuntatutkimuksen laitoksella vuoden 2003 alusta. Väitöstutkimuksen kohteena ovat erilaiset rekrytointitilanteet koulutuksen, osaamisen ja pätevyyden neuvottelukontekstina.

matta ovat sisimmässään tietyllä tavalla ”yliopistolaisia” ja kuin suurta perhettä - monesakin mielessä. Yhteisöllisyyden tunnetta edistää ainakin se, että suurin osa yksiköistä sijaitsee samassa rakennuksessa. Tämä lienee verraten harvinaista maamme yliopistoissa. Toinen yhteisöllisyyttä edistävä tekijä on varmaankin se, että yliopistomme on verraten pieni ja ihmisiä on helppo lähestyä. Yhteisöllisyyttä hajottavista tekijöistä mainittakoon kilpailu tuloksista ja resursseista. Yliopiston kannalta haasteellista on, miten murtaa epävarmuutta ja epäjatkuvuutta, joka liittyy muun muassa jatko-opiskelun ja tutkimuksen rahoitukseen ja muuhun työskentelyn resursointiin.

Tahdomme lopuksi alleviivata yhteisöllisyyden vaalimisen tärkeyttä Lapin yliopiston näkökulmasta. Täällä tiedostetaan yhteistyön ja yhteisöllisyyden tärkeys, onhan se kirjattu yhdeksi keskeiseksi yliopiston strategiaa tukeväksi arvoksi. Uskomme, että yhteisöllisyyden vaaliminen ja edistäminen ovat strategi-

oita, jotka edistävät Lapin yliopiston vision toteutumista. Visionahan on kehittyä tutkimuksellisesti vahvaksi yksiköksi. Aitoa yhteisöllisyyttä ei voida luoda eikä säilyttää pelkästään sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Tarvitaan myös tiivistä kasvokkaista vuorovaikutusta ja yhteisiä, jaettuja kokemuksia.

Nykytilanteessahan, ainakin meillä yhteiskuntatutkimuksen laitoksella, tutkijat ovat melko hajallaan ja piilossa lähinnä kirjaston yläkerran tutkijanhuoneissa sekä sosiaalityön laitoksen alakerrassa. Ulkopuolinen vierailija ihmettelikin taannoin laitoksen käytävällä työhuoneen ovissa olevia nimilappuja lukiesaan onko täällä tutkijoita lainkaan. Fyysinen etäisyys vaikeuttaa sosiaalisen ja tiedollisen pääoman kartuttamista ja hyödyntämistä. Yhteisöllisyyttä voitaisiin edistää käytännön tasolla esimerkiksi niin, että tilojen käyttö palvelisi paremmin yliopiston perustehtävien toteutumista ja tukisi strategiaa yliopiston visiota.

Merja Laitinen Häväistyt ruumiit, rikotut mielet

Häväistyt ruumiit, rikotut mielet on tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä.

Tarkastelen Suomen Akatemian rahoittamassa väitöskirjatutkimuksessani lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä uhrin näkökulmasta. Ensisijainen tutkimusaineisto muodostuu lapsuuden perheiden läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen 17 naisen ja neljän miehen syvähaastatteluista. Toissijainen aineisto koostuu kirjallisesta materiaalista.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy vahvoja kulttuurisia selitystapoja ja myyttejä. Sitä on vaikea sijoittaa perheeseen, kotiin ja läheissuhteisiin. Helpompi on tunnistaa sitä muualta (Internetistä), kaukaa (lapsiseksiturismi Aasiassa) ja poikkeavista henkilöistä (pedofiileistä). Uhrius puolestaan suodattuu seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liitettävistä käsityksistä, jotka todellistuvat eri tavoin naisten ja miesten kokemuksissa. Esimerkiksi tyttöjen kohtaaminen sävyttyy usein syyllistävänä tunnistamisena ja pojat uhreina sivuuttuvat lähes automaattisesti.

Olen halunnut tutkimuksellani rikkoa ilmiöön liittyvää vaikenemista ja myyttejä.

Olen yrittänyt tavoittaa uhrin näkökulman ja löytää koetuille tapahtumille sanoja. Uhreille on ollut erityisen kohtalokasta, että he ovat joutuneet hyväksikäytetyksi tilassa ja suhteessa, josta sitä ei useinkaan ole tunnistettu ja jonka tulisi rakentaa luottamusta, kiintymystä ja turvallisuutta. Tapahtumat ovat merkityksellistyneet heille hyvän ja pahan monimutkaisena ja tahmaisena sidoksena, joka on seurannut heitä.

Tutkimukseni naiset ja miehet ovat joutuneet lapsina kohtaamaan oman sukupuolisuu-

den ja seksuaalisuuden haavoittamisen, nöyryyttävän syvältä loukkaamisen ja särkemisen. Heidän kertomuksensa tuovat esiin muun muassa sen, miten lapsuuden kokemus siirtyy elämänsä tilanteesta toiseen, kiinnittyen uusiin tilanteisiin ja tapahtumiin halliten usein elämän keskeisiä osa-alueita: seksuaalisuutta, sosiaalisia suhteita, vanhemmuutta.

Osuuskunta Vastapaino julkaisee väitöskirjatutkimuksen syystalvesta.

Satu Saarinen Oulun hiippakunnan naispastorit pohjoisen kristillisyyden perinteessä

Kulttuurihistorian oppiaineeseen kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessani etsin vastausta kysymykseen: *kuinka Oulun hiippakunnan naispastorit kokevat asemansa Oulun hiippakunnassa ja pohjoisen kristillisyyden perinteessä?*

Miten naispapit ovat kokeneet asemansa, kun he ovat tulleet kielletyiksi kutsumukseensa esimiehen ja monien kollegojen taholta? Kuinka he ovat rakentaneet ammatti-identiteettiään tilanteessa, joka on ollut viime aikoihin asti poikkeuksellinen maamme hiippakuntien joukossa? Millaiset ovat heidän ammattinsa harjoittamisen mentaaliset ja kulttuuriset ehdot pohjoisessa hiippakunnassa?

Tutkimustani varten olen haastatellut kuutta pappia ja kyselyllä kartoittanut 27 papin kokemuksia. Tutkimusasetelman tekee lähtökohtaisesti kiinnostavaksi lain ja käytännön

välinen ristiriita, joka on vallinnut Oulun hiippakunnassa: naispuolinen, pappina työskentelevä henkilö on ollut selkeässä, jopa vastustetussa vähemmistössä sukupuolensa perusteella ammattikunnan sisällä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous hyväksyi naisapapteen vuonna 1986 ja ensimmäiset naiset vihittiin papeiksi maaliskuussa 1988 kaikissa maamme hiippakunnissa Oulua lukuun ottamatta. Ensimmäinen naispappi sai vihkimyksensä Oulun tuomiokirkossa vasta 22.3.2001.

Monitieteisyys on työssäni olennaista. Käytän useita lähestymis- ja tarkastelutapoja; työtäni voi luonnehtia identiteetitutkimukseksi ja ammatti-identiteetitutkimukseksi, jonka käsitteellinen, teoreettinen ja metodologinen viitekehys löytyvät kulttuurihistorian, teologisen ja uskontohistoriallisen naistutkimuksen, uskontososio logian, elämäkertatut-

kimuksen sekä yksilön psykodynamiikan tutkimuksen perinteestä. Työni keskeiskäsitteli pappeuden ohella ovat identiteetti, kokemus, kutsumus, perinne, valta.

Oman erityisen tarkastelunäkökulmansa aiheeseen tuovat pohjoisessa ja Oulun seudulla voimakkaasti vaikuttavat herätysliikkeet: monihaarainen lestadiolaisuus koko hiippakunnan alueella, eteläosien herännäisyys ja evankelinen liike.

Pirjo Laitinen

Kriminologista ja sosiologista väkivaltatutkimusta

Lapin yliopistolla on tiiviit yhteydet pohjoismaisiin väkivallan ja sukupuolen tutkimuksen verkostoihin. Tutkimusmenetelmien professori *Suvi Ronkainen* johtaa *Nordic Network on Violence, Agency Practices and Social Change* -tutkimusverkostoa. Helmikuussa Lapin yliopistoon kokoontui pohjoismaista asialle omistautunut väkivallan ja sukupuolen tutkijoiden työryhmä. Erityisesti naisten väkivaltakäyttäytyminen oli ajankohtainen teema monissa tutkimushankkeissa.

Brittein saarilta oli mukana tutkija *Victoria Eatough* Nottingham Trentin yliopiston yhteiskuntatieteen tiedekunnan psykologian laitokselta. Hänen tutkimuksensa *Female anger, aggression and meaningmaking: An idiographic case study using interpretative phenomenological analysis* käsitteli Marilyn -nimisen naisen kamppailua oman väkivaltaisuutensa kanssa. Marilyn oli ollut väkivaltainen miessuhteissaan ja pelkäsi nyt vahingoittavansa omaa poikaansa. Esitelmän piti myös sosiologi *Maria Eriksson*, joka on juuri väitellyt tohtoriksi Uppsalan yliopistossa väitöstutkimuksellaan *I skuggan av Pappa. Familjerätten och hanteringen av faders våld*.

Jatko-opiskelijat ovat tehneet kriminologista tutkimusta Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa jo pitkään ja syksyllä alkaa ensimmäinen kriminologian tutkimusprojekti aiheenaan väkivallan uhrin ja tekijät naisoikeuden näkökulmasta. Tiedekunta on ollut mukana myös Euroopan Unionin Thessalonikin Aristoteelisesta yliopistosta johdetussa *Daphne* -tutkimusohjelman osaprojektissa, joka etsii keinoja vähentää ja ennalta ehkäistä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Allekirjoittanut on osallistunut pohjoismaiseen *Kön och Våld i Norden* -verkoston toimintaan sekä *European Criminology Society* -yhdistyksen konferenssiin Helsingissä elokuussa 2003 pitämällä alustuksen *Women and Violence* -työryhmässä naisten väkivaltarikoksia käsittelevän tutkimuksen pohjalta.

Väkivallan ja sukupuolen tutkimus on monitieteistä tutkimusta, jossa yhteistyö sosiologien, psykologien, antropologien ja kriminologien välillä on ollut erittäin hedelmällistä. Pohjoismaisissa tutkimusverkostoissa on tehty monitieteistä tutkimusta väkivallan ja sukupuolen teemoista jo pitkään. NorFa ja

NOS ovat rahoittaneet tutkimusta ja uusin tutkimusprojekti käsittelee maskuliinisuuden ja väkivallan mielenkiintoisia yhteyksiä. Tekevähän miehet yhä suurimman osan eli yhdeksän kymmenestä väkivaltarikoksesta, vaikka naistenkin väkivaltarikokset näyttävät lisääntyneen ainakin läntisissä teollisuusmaissa.

Jukka Sankala Miehet yhteiskunnan reunalla

Olen rakentanut parin vuoden ajan teoreettista viitekehystä miestutkimuksen ympärille. Tutkimukseni käynnistyi varsin väljän suunnitelman varassa, mutta matkan varrella tutkimussuunnitelma on täsmentynyt. Tutkimukseni työnimenä on *Marginaaliset maskuliinisuudet yhteiskunnan reunalla*.

Tutkin eri puolilla Lappia asuvia vakituista työtä vailla olevia 30 – 50 -vuotiaita poikamiehiä. Aloitin poikamiesten haastatteluiden

tekemisen keväällä 2004 ja tarkoitus on saada ne päätökseen kesäkuun loppuun mennessä. Kaikkiaan haastattelen noin pariakymmentä poikamiestä. Haastatteluiden elämästä puuttuvat harmittavalla tavalla työ ja oma perhe, eli varsin keskeiset maskuliinisuuden määrittäjäksi luonnehditut tekijät.

Tutkimukseni tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään poikamiehen mielen prosesseja ja tekojen taustalla vaikuttavia merkityksiä. Tut-

kimukseni voisi katsoa ankkuroituvan etnografiseen tutkimusperinteeseen. Etnografinen tutkimusmenetelmä tunnustaa teorian ja empirian molemmipuolisen vuorovaikutuksen, ts. havainnot, joita tehdään, sitoutuvat johonkin tiettyyn teoreettiseen näkökulmaan.

Pyrin haastatteluiden kanssa mahdollisimman intensiiviseen vuorovaikutukseen. Usein itse haastattelutilannetta on edeltänyt useita puhelinsoittoja sekä mahdollisesti myös tapaamisia. Tutkimustehtäväni on selvittää miten mies rakentaa arjessa miehuuttansa suhteessa itseensä sekä miten miehenä oleminen koetaan suhteessa ympäröivään todellisuuteen.

Vaikka tarkoitukseni onkin tutkia lappilaisia poikamiehiä, olen saanut havaita haastatteluiden aikana, että tutkimukseni on samalla myös oman miehuuteni tutkimista ja havainnointia. Haastatteluita tehdessäni olen saanut tavata useita todella mielenkiintoisia henkilöitä, jotka asuvat ja viihtyvät yksin syrjäisillä asuinsijoillaan. Haastatteluiden piirtämät elämänviivat ja verkostokartat ovat avanneet todella mielenkiintoisia uusia tutkimuspolkuja.

Asutustilallisten metsäpuhe muutoksen ilmentäjänä

Asta Kietäväinen tutkii asutustilallisten metsäpuhetta ja metsään liittyviä merkityksiä. Tutkimuksellaan hän pyrkii selvittämään miten asutustilalliset puhuvat metsän merkityksistä ja miten metsäpuhe on muuttunut yhteiskunnan modernisoitumisen myötä.

Tarkastelun näkökulma on asutustilallisten arjen toimintaympäristössä. Kuvattua muutosta tutkimuksessa raamittavat yhteiskunnalliset rakenteet ja niiden muutoksen kuvaus.

- Esimerkiksi metsä-, maatalous- ja asuntopolitiikka sekä lainsäädäntö ovat vaikuttaneet suuresti siihen miten tilalliset ovat hyödyntäneet metsää tai millaisia merkityksiä metsällä on heille ollut, Kietäväinen sanoo.

Tutkimuksensa aineistona Kietäväinen käyttää Pohjois-Savossa vuonna 2001 tekemiään teemahaastatteluja sekä Lapin läänissä tehtyjä asutustilallisten haastatteluja. Lisäksi tutkimuksen aineistona käytetään Maaseudun Sivistysliiton kirjoituskilpailun ”Muistellaan asutustoimintaa” aineistoa. Kirjoituskilpailuaineiston rinnalla käytetään soveltuvien osien myös Museoviraston kyselyn ”Asutustoiminta 1940-1960” vastauksia.

Metsän monet merkitykset

Sodanjälkeistä asutustoimintaa ohjattiin vuonna 1945 annetulla maanhankintalailalla. Lain perusteella asutustilaan oikeutettuja olivat siirtoväki, rintamamiehet sekä sotalesket ja -orvot. Peltomaan lisäksi asutustilat saivat myös metsää. Tilojen puukaupat olivat vilkkaimmillaan 1950-luvun alkuvuosina. Metsäkaupat tehtiin useimmiten hankintakaupoina, mikä merkitsi käytännössä sitä, että hakkuutyöt teki metsänomistaja.

Asta Kietäväinen valmistui agronomiksi Helsingin yliopistosta vuonna 1985 ja maatalous- ja metsätieteiden maisteriksi vuonna 1988. Yhteiskuntatieteiden maisteriksi hän valmistui Lapin yliopistosta vuonna 2003.

Asta Kietäväinen on ollut vuodesta 2000 lähtien päätoimisena sosiologian opiskelijana Lapin yliopistossa. Tällä hetkellä hän valmistelee väitöskirjaansa Metsämiesten säätiön apurahalla Metsäntutkimuslaitoksella ulkopuolisena tutkijana. Hänen väitöskirjansa ohjaajina toimivat sosiologian professori *Asko Suikkanen*, YT, johtaja *Leena Suopajarvi* ja luontomatkailun professori *Seija Tuulentie*.

- Asutustilallisten kertomukset vahvistavat, että viljelystiloilla puunmyyntitulot olivat merkittävä apu tilojen kehittämisessä. Asutustilojen metsätalous oli tilojen ensimmäisinä vuosina jopa tärkeämpi kuin maatalous. Metsiä ei hakattu kuitenkaan sileäksi, koska valtio kontrolloi asutustilallisten metsien käsitteilyä erittäin tarkasti. Maataloustulot jäivät pieniksi, koska peltojen raivaus eteni hitaasti ja maidontuotanto oli riippuvainen peltoalasta, Kietäväinen huomauttaa.

Kietäväisen mukaan asutustilallisten metsiä on tutkittu lähinnä metsäteollisuuden tai yhteiskunnan näkökulmasta. Asutustilojen metsillä on kuitenkin ollut ja on edelleen suuri merkitys yksityisen tilan tuotannossa ja ihmisten elämässä.

- Väitöstutkimukseni tehtävänä onkin tuoda näkyväksi ja julkiseen keskusteluun asu-

tustilallisten omat näkemykset metsän monista merkityksistä yhteiskunnan muuttuessa, Kietäväinen sanoo.

Asutustilallisten rooli yhteiskunnan modernisoitumisessa

Kietäväisen mukaan modernin yhteiskunnan järkipäisyyden korostamisella on suuntauduttu rationalisointiin, erikoistumiseen ja työnjaon tuomaan taloudelliseen tehokkuuteen, jolloin myös maa- ja metsätaloudessa on sivuutettu elämäntavan ei-materiaalisten arvojen merkitykset ja yksilöllinen näkökulma.

- Maa- ja metsätalouden tutkimuksessa yhteiskuntatieteet ovat jääneet taka-alalle, vaikka teknologian ja talouden muutokset ovat vaikuttaneet suuresti myös maaseudun väestö- ja yhteisörakenteisiin. Taloudellisten ja tuotannollisten asioiden ohella tutkimukses-

sani pyritään myös ihmisten odotusten, tunteiden, tavoitteiden ja arvojen ymmärtämiseen, Kietäväinen sanoo.

Asutustilallisten rooli yhteiskunnan modernisoitumisessa oli Kietäväisen mukaan kahdalainen. Toisaalta he olivat itsenäisiä raaka-aineen tuottajia omalla maatilallaan, niin pelon kuin metsänkin suhteen, toisaalta he olivat palkkatyöläisiä tukkisavotoilla. Asutustiloilla oli merkitystä myös yhteiskuntarauhan kannalta, koska tilat sitoivat ihmiset maahan ja tilojen väestö oli hyvä työvoimareservi.

1960-luvulla maa- ja metsätaloudessa työskentelevien osuus työvoimasta supistui merkittävästi. Rakennemuutos oli voimakkaimmillaan 1960-luvulla ja 1970-luvun alkuvuosina.

- 1950-luvun alussa noin 40 prosenttia työvoimasta työskenteli alkutuotannossa. Vuoteen 1960 mennessä osuus oli pienentynyt 35 prosenttiin. Suuren muuton jälkeen vuonna 1975 alkutuotannossa työskentelevien osuus koko työvoimasta oli enää 15 prosenttia, Kietäväinen sanoo.

Kietäväisen mukaan maatalous- ja metsätalousryttäjien lukumäärän väheneminen ei ole suinkaan vähentänyt elinkeinoista saatavien raaka-aineiden tuotantoa. Tuotantoympäristön muuttuessa viljelijät ovat joutuneet sopeuttamaan tuotanto- ja elämäntapansa muuttuneisiin olosuhteisiin.

- Maaseutu ei ole jäänyt syrjään modernin projektista, joskin muutos on ollut erilainen kuin moderniin yleensä liitettävä kaupungistumisen aiheuttama muutos, Kietäväinen tarkentaa.

Kietäväisen mukaan modernisoituminen, etenkin teknologian huima kehitys tieteen siunauksella on etäännyttänyt ihmistä luonnosta. Tilalliset eivät voi kuitenkaan täysin irtaantua luonnosta, koska heidän toimintaympäristönsä eli pellot ja metsät ovat osa luontoa.

- Modernisaation seurauksena suhde luontoon on kuitenkin muuttunut. Maataloutta modernisoimalla on pyritty vaikuttamaan luonnon hallitsemattomuuteen, joten viljelijät eivät ole enää samassa määrin luonnon armoilla kuin ennen, Kietäväinen pohtii.

Olli Tiuraniemi

Antti Kettunen Pieni hyödyn aikakausi

Kiinnostuin Kemijoen lohen sosiaalisesta merkityksestä noin viisi vuotta sitten kerätessäni aineistoa väitöskirjaani, joka käsittelee vuonna 1971 virinnyttä Suolijärvien kiistaa ympäristöpoliittisena kamppailuna. Lohen menetys mainittiin yhdeksi Jumiskon voimalaitoksen haitaksi, vaikkei lohen tiedetä varmuudella edes nousseen Jumiskonjokea pitkin Suolijärviin.

Jos Kemijoki olisi nykyään lohijoki ja sen lohikanta uhkaksi hävittää, varmaankin syntyisi kansalaisliike lohen pelastamiseksi. Miksi tuollaista liikettä ei syntynyt jo vuonna 1949, jolloin vaelluskalojen nousu katkesi Kemijoen suulle rakennettuun voimalaitokseen? Syitä on useita.

1930-luvulla Kokemäenjoen ja Kymijoen valjastamisen yhteydessä oli kokeiltu ulkomaisten esikuvien mukaisia kalaportaita ja huomattu, että niitä oli vaikea saada toimiviksi pienillä vesimäärillä. Vesivoimalaitosten rakentajat loivat silloin mielikuvan, että suurvoimaloiden yhteyteen ei kannattanut tehdä lohelle kulkukelpoisia kalaportaita.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa vallitsi kriisihallinnan mentaliteetti. Hallitusten päätehtäviä olivat sotakorvausten maksaminen, siirtoväen asuttaminen ja kansantalouden vakauttaminen. Pohjois-Suomen vesivoiman käyttöönotto arvioitiin kiireelliseksi yleishyödylliseksi päämääräksi. Pohjoisten jokiemme lohikantojen turvaaminen oli toissijainen tavoite.

Viranomaiset valvoivat lakia suurpiirteisesti, kun kyseessä oli vesivoimalaitosten rakentajien etu. Mutta kun oli kysymys vahingonkorvauskanteista, virkamiehet jarruttivat juttujen käsittelyä. Paikallisilta asukkailta puuttui käsitys siitä, mitä he olivat menettämässä, koska jokivarsien kylissä ei ollut tehokasta tiedonvälitystä. Toisaalta paikallisilta asukkailta puuttui yhteisen edunvalvonnan motiivi, koska lohipatojen pitäminen oli ollut lähinnä manttaalitilojen oikeus.

Eduskunta asetti vuonna 1971 komitean, jonka tuli valmistella esitys uudeksi vesilainsäädännön, että laki otti huomioon luonnonsuojelliset näkökohdat. Kun vesilain muutokset tulivat voimaan vuonna 1978, vesistörakentamisen lupahdot käytännössä tiukkenivat. Pieni hyödyn aikakausi, joka oli suonut vesivoimalaitosten rakentajille rajattoman tuntuisen toimintavapauden, päättyi.

Reijo Kupiainen Mutta kuinka käy tieteeltä rock'n'roll?

Opiskellessani aikoinani Tampereen yliopistossa harrastin muun muassa kirjallisuustiedettä. Kirjallisuustieteen kaanonin muodostivat tietenkin kirjallisuuden suuret klassikot; Tolstoi, Dostojevski, Zola ja niin edelleen. Samaan aikaan klassikkojen rivistöön oli kuitenkin ujuttautumassa jotain aivan muuta, kun brittiläisen kulttuurintutkimuksen rohkaisemana populaarikulttuuri ja –kirjallisuus sai jalansijaa akateemisessa tutkimuksessa. Korkeakulttuurisen kirjallisuuden sijasta nuoret tutkijat tarrasivat kiinni sarjakuvaan, Jerry Cottoniin ja James Bondiin. Turusta kantautui kuhu-uutinen kun kokonainen tutkimushanke käynnistettiin Uuno Turhapuron ympärille. Tällaisesta populaarikulttuurin tutkimuksesta turkulaiset saivat pitkään ilkkuvia katseita osakseen.

Ajat ovat kuitenkin pikku hiljaa muuttuneet. Kukaan ei enää naura, vaikka Lapin yliopiston tutkijat ovat mukana leikkikenttään suuntautuvassa tutkimuksessa tai kun mediakasvatuksessa ja kasvatustieteessä suuntaudutaan tietokonepelien maailmaan. Käydessäni jokin aika sitten Tampereen yliopiston hypermedialaboratoriossa tutkijat ylpeilivät sillä, että he olivat saaneet uudet PlayStationit tutkimuskäyttöön. Tampereen teknillisen yliopiston tutkijat puuhasivat omassa laboratoriossaan puolestaan jukeboxien kanssa. Mikä oikeastaan on sopiva kohde tutkimukselle? Ja miten tutkimusta oikein pitäisi tehdä, mikä tekee tutkimuksen tutkimukseksi ja akateemisesti hyväksyttäväksi?

Kysymykset nousevat kuilusta, joka perinteisesti kulkee akateemisesti vakavasti otettavan professionaalisen toiminnan ja usein tietyn kulttuurisesti arkipäiväisen ja ihmisiä lähellä olevan välillä. Tutkiessaan ja opettaessaan rockin kulttuurihistoriaa kollegat kysivät *Lawrence Grossbergiltä* miten voi intellektualisoida ”merkityksentöntä ja triviaalia?”. Rock ei tuntunut sopivan akateemiseen pirtaan ja toisaalta taas opiskelijat suhtautuivat epäluuloisesti tiedemiehen yrityksiin lähestyä

ja analysoida populaarikulttuuria. Tiedemies menetti uskottavuutensa rockfanina ja häntä pidettiin petturina, joka yritti legitimoida populaaria tutkimuskohteena. Akateemisen tutkijan oli vaikea tavoittaa liian lähellä olevaa kokemuksellista ilmiötä ilman että hän muuttaisi sen merkitysrakenteita.

Toisaalta Grossberg näki yhtäläisyyksiä populaarikulttuurin ja opetuksen välillä: populaarikulttuuri on sitä, mikä jää jäljelle kun kulttuurista on erotettu vakavasti tutkimuskohteeksi kelpaava (eli korkeakulttuuri), ja opetus puolestaan sitä, mikä jää jäljelle, kun akateemisista diskursseista erotetaan julkaisut ja jossa tehdään myönnytyksiä populaarille maille. Pedagoginen suhde tieteeseen popularisoi ja kommunikoi ja jää täten tieteen ideaalin ulkopuolelle. Näin siis Grossberg tulkit- si vuonna 1986. Ajat ovat tuosta muuttuneet

ja populaari yhä vahvemmin läsnä tieteessä ja tutkimuksessa.

Yksitoista vuotta aikaisemmin, vuonna 1975, tieteenfilosofi *Paul Feyerabend* oli julkaissut kirjan *Against Method*, joka herätti kiihkeää keskustelua tutkimuksesta. Feyerabendin anarkistis-poleeminen teesi tieteen tekemiselle oli ”*anything goes*”, kaikki kelpaa. Tutkimuksen perustana ei ole yleispätevää universaalia rationaalisuutta, vaan tieteen edistymisen vaatii radikaaleja ”hyppyjä” ja innovaatioita, joissa irrottaudutaan valmiista metodeista. Feyerabendin mukaan omaa arvokkuuttaan ja yhtenäisyyttään puolustava tiede on yhtä dogmaattista kuin uskonto ja perustuu kokonaan muille kuin rationaalisille kriteereille. Sen vuoksi tieteen pitäisi antaa kaikkien kukkien kukkia: ”tiede ei ole yksi vaan monta”.

FM Reijo Kupiainen on toiminut mediakasvatuksen yliassistenttina, professorina ja viimeksi lehtorina Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Tällä hetkellä hän toimii tuntiopettajana Taideteollisessa korkeakoulussa Visuaalisen kulttuurin Porin yksikössä.

Anneli Pohjola Yliopiston perustehtävä

Yliopistolaissa todetaan lakonisesti yliopiston tehtävänä olevan tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen. Siis ensin on tehtävä tutkimusta, tuotettava tietoa, jotta on mahdollista välittää tietoa, opettaa. Nämä kaksi toisiinsa sitoutuvaa tehtävää muodostavat yliopistojen toiminnan ytimen. Hektisen aikakauden loputtomilta vaikuttavien uusien vaatimusten keskellä on tärkeä havaita, että muut toiminta-alueet ovat välineitä näiden perustehtävien saavuttamiseksi - tai sitten ehkä ylimääräisiä rönsyjä.

Toki yliopistot ovat jo pitkään toteuttaneet myös säädöksiin tulossa olevaa kolmatta tehtäväänsä, yhteiskunnallista palvelutehtävää. Yliopistoja on kutsuttu mukaan erilaiseen kehittämistyöhön maakunnallisina vahvuustekijöinä. Myös tämä toiminta-alue sitoutuu tutkimukseen. Tieto ja siihen perustuva osaaminen ovat kehittämisen keskeisimpiä välineitä.

Tavoitteet näyttävät selviltä, mutta miten rakentuu todellisuus. Yliopistojen ulkoinen kuva todellistuu nykyään yhä enemmän koulutuslaitoksina, yhtenä oppilaitoksena muiden koulujen joukossa. Myös tulosohjaukseen perustuva rahoituspohja määräytyy tuotettujen tutkintojen mukaan. Silloin tutkimuskin näyttäytyy lähinnä tohtorituotantona, tutkijakoulutuksena. Tutkimustyö sinänsä ei sisälly rahoitusmalliin. Kuitenkin yliopistojen imagon tulisi rakentua myös tutkimuslaitoksina, joissa tiedon tuottaminen ja siihen perustuva opetus voivat integroitua.

Tutkimuksen asema on ristiriitainen. Toisaalta tavoitekielen tasolla sen merkitys tunnustetaan ja sitä arvostetaan, mutta käytännön yhteiskuntaelämässä ja päätöksenteossa sen rooli saattaa jäädä suhteellisen heikoksi. Tämä näkyy erilaisessa kehittämis- ja hanke-

toiminnan toteutuksessa, missä tutkimuksen rahoittaminen on usein ensimmäinen kustannusarviosta karsittava asia. Toisinaan tutkimusta ei nähdä lainkaan tarpeellisenä, jolloin hankehakemuksissa jopa sana tutkimus on piilotettava ja etsittävä sille erilaisia synonyymejä, kuten arviointi, monitorointi, tilannekartoitus, tuotekehittely ym. Joihinkin hankkeisiin yliopistojen on puolestaan vaikeaa tai mahdotonta mennä mukaan rahoitusehtojen sopimattomuuden vuoksi. Kuitenkin kaikissa suuremmissa kehittämishankkeissa tulisi olla mukana tutkimus, jos kehittäminen halutaan perustaa tietoon ja toiminnasta halutaan saada jotain siirrettävää ja pysyvää. Tieto pysyy, kun toiminta lakkaa.

Tässä todellisuudessa yliopistojen tehtävänä on tutkimus ja tutkijoiden kouluttaminen. Kaikkiaan tutkimuksen rahoituskanavat ja -volymit ovat lisääntyneet, mutta samalla myös kilpailu rahoituksesta on kasvanut moninkertaiseksi. Kilpailu on nähty positiivisena, tutkimustyön laatua nostavana tekijänä. Kolikolla on myös toinen puoli. On mahdollista, että tutkimus ohjautuu liiaksi markkinoiden ehdoilla, jolloin yhteiskunnallisesti järkevä systemaattinen ja kumuloituvaa tiedontuotanto vaihtuu satunnaiseksi ja sirpaleiseksi. Tutkimushankkeet syntyvät yhä enemmän ajankohtaisten virtausten mukaan toisistaan erillisinä, ja tavoitepuheessa nostalgisesti odotettuja tutkimusyhteisöjä ei pääse rakentumaan. Rahoitusmarkkinat ovat lisäksi jakautuneet kovin epätasaisesti, jolloin eri tieteenalojen mahdollisuudet tutkimuksen tuottamiseen eroavat voimakkaasti.

Viime aikoina on aiheellisesti noussut keskustelua tiedontuottamisen suunnitelmallisuudesta ja alakohtaisten tutkimusohjelmien tarpeesta. Tiedon on myös kumuloiduttava.

Valokuva: Liisa Hokkanen

Yhteiskuntatieteiden tohtori Anneli Pohjola toimii akatemiaturkijana. Hän on vastuuhenkilönä useissa eri tahojen rahoittamissa tutkimusprojekteissa.

Yrityksmaailmassa tämä on oivallettu, siellä kaikki tuotekehittely perustuu systemaattiseen tutkimustyöhön. Muualla yhteiskunnassa on siitä paljon opittavaa. Nykyään on muotia visioita, laatia strategioita ja luoda innovaatioita. Ne voivat toteutua vain ajantasaiseen tietoon perustuvina. Yliopistolta mukanaolo kehityksessä edellyttää sen perustehtävänä olevan tutkimuksen vahvistamista, tutkimusryhmien luomista sekä myös oman tutkimusstrategian ja -ohjelmien rakentamista. Sekä yhteiskunnallinen palveluyliopisto että sivistysyliopisto perustuvat tietoon ja tutkimukseen.

Marja Tuominen Pohjan Tahto

“Kotomaamme on Suomenmaa, jonka itä- ja eteläpuolella on Wenäjänmaa, länsipuolella Ruotsinmaa ja pohjoispuolella Norjanmaa ja leivätön Lappi.”

(J. Suomelan Lasten lukuopas eli Uusi aapinen vuodelta 1869.)

Vajaat yhdeksän vuotta sitten perustettu *Pohjoiset identiteetit ja mentaliteetit* -tutkijaverkosto on *Outamaalta tunturiin ja Tunturista tupaan* -julkaisujen jälkeen toiminut hissukseen pienemmissä ryhmissä ja lyhytkestoisien hankkeiden kuten luentosarjojen ja seminaarien parissa. Samalla se on saanut seurata uuden dynaamisen pohjoisen kulttuurin ja yhteiskunnan tutkijapolven esiinnousta. Useat ensimmäisen PIM-polven jatko-opiskelijat ovat väitöskirjansa tehneet (mm. *Tuija Hautala-Hirvioja, Veli-Pekka Lehtola, Jarkko Saarinen, Hanna Snellman, Leena Suopajarvi, Seija Tuulentie*, syksyllä 2004 myös *Satu Saarinen*) ja toimivat nyt vetäjinä, ohjaajina, seniori- ja post doc tutkijoina uusissa ryhmissä, jotka rakentuvat entistä määrätietoisemmin koordinoituksi tutkimus- ja jatkokoulutushankkeeksi.

Tällainen hanke on *Pohjan tahto* (*Voluntas polaris*), jonka kahdella hieman eri tavoin suuntautuneella tutkijaryhmällä on yhteinen historia, lähtökohta ja jatkokoulutus. Molempien kiinnostuksen keskiössä on pohjoisen ihmisen elämäntunto ja emansipaatio rajamaan arjessa. Molemmissa pohjoisuutta tarkastellaan ”marginaalisuuden” sijasta kulttuurisena ja sosiaalisena voimavarana, jonka varassa yhteisöllisyys sekä yksilöllinen ja kollektiivinen identiteetti pitkälti rakentuvat.

Pohjan tahto taiteessa ja visuaalisessa kulttuurissa

Pohjan tahto – Elämäntunnon ja subjektivi-teetin haltuunotto taiteessa, taiteena ja taiteen tutkimuksen kohteena -ryhmä kiinnostuu siitä, miten pohjoisen rajamaan elämäntunto ilmenee taiteessa ja taiteena ja miten taide tai laajemmin visuaalinen kulttuuri toimivat sen merkitysten ilmaisijana. Tämän ohella hankkeessa pohditaan, miten taide ja tutkimus vuorovaikutuksessa keskenään voivat rakentavasti vaikuttaa yksilön ja yhteisön tahtotilaan, luottamukseen ja tulevaisuuskuviin. Näin taiteilija / tutkija ottaa kulttuurisesti ja sosiaalisesti aktiivisen roolin ja asettaa itsensä osaksi tutkimushankkeen ongelmakenttää, alttiiksi sen tieteellisille intresseille.

Tekeillä olevissa tutkimuksissa käytetään kuvaa sekä menneisyyden lähteenä että synkronisena tutkimusaineistona; sitä siis tulkitaan tutkimuskohteen tuottamana visuaalisena narratiivina. Mutta tutkimuksissa myös kirjoitetaan auki ja argumentoidaan menneisyyden- ja nykyisyydentulkintoja kuvien keinoin, jolloin ne toimivat kulttuurihistorian ja oman aikamme arjen tutkimuksen narratiivina.

Tutkijaryhmän kotipaikka on taiteiden tiedekunta, ja siihen kuuluvat jatko-opiskelijoina, seniori- ja post doc tutkijoina tai ohjaajina YTM *Mervi Autti*, professori *Tuija Hautala-Hirvioja*, kuvataiteilija *Jaakko Heikkilä*, TaL *Mirja Hiltunen*, professori (TTK:n dosentti) *Veli-Pekka Lehtola* ja professori *Marja Tuominen*. Tutkijatihentymää vahvistavat taiteiden tiedekunnassa useat pohjoista taide, kulttuuria ja yhteiskuntaa tai erilaisia raja-posiitioita tutkivat jatko-opiskelijat sekä pro gradu -vaiheessa olevat perusopiskelijat ja potentiaalit jatko-opiskelijat, joista osalla

taiteellinen produktio on keskeinen osa tutkintoa.

Yksilötoimijuus ajassa ja tilassa

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen *Pohjan tahto – Yksilön ja kollektiivin emansipaatio pohjoisen muuttuvassa ajassa ja tilassa* -ryhmä puolestaan tutkii, millaisia yhteisöllisiä vaikutuksia yksilöiden emansipatorinen toiminta on saanut aikaiseksi pohjoisen kontekstissa, kun otetaan huomioon muuttuvat ajan ja tilan ehdot. Tässä pohjoisuus on avain empiriseen aineistoon, mutta tarkastelun teoreettisista lähtökohdista käsin pyritään ylittämään alueellinen ja paikallinen erityisyys.

Ryhmässä lähestytään pohjoista aluetta toimijuuden kautta, erityisesti yksilötoimijuuden, ottaen samalla huomioon yksilöllisen ja kollektiivisen, erityisen ja yleisen, mikro- ja makrotason erottamattomuus.

Tutkijaryhmä sijoittuu menetelmätieteiden laitokselle, ja siihen kuuluvat jatko-opiskelijoina, seniori- ja post doc tutkijoina tai ohjaajina YTM *Mervi Autti*, FM *Riitta Kontio*, professori *Veli-Pekka Lehtola*, YTT *Aini Linjakumpu*, YTL *Jorma Puuronen*, YTM *Päivi Rantala*, TM *Satu Saarinen*, YTT *Leena Suopajarvi*, professori *Seija Tuulentie*, professori *Marja Tuominen* ja YTT *Jarno Valkonen*.

Tutkimuskohteena rajamaan monimuotoinen elämäneetos

Pohjoiset identiteetit ja mentaliteetit -prosessin käynnisti aikoinaan havainto, että se Lappi-kuva, joka välittyy muualla asuvalle suomalaiselle ja kansainväliselle yleisölle niin mediasta kuin tutkimuksesta, ei kosketa kovinkaan läheltä arkista lappilaista elämänmenoa. Pyrkimyksenä oli myyttien ja kliseiden

purkaminen, liittyivätpä ne eksotisoivaan saamelais-käsitykseen tai muuttoliikettä ja Lapin tyhjenemistä koskevaan kurjuus-tematiikkaan. Lähtökohtana oli tavallisen lappilaisen arki ja mikrohistorioitsija *Giovanni Levin* esittämä ajatus siitä, miten ”paljon merkittäviä asioita tapahtuu silloinkin, kun ei näytä tapahtuvan mitään”.

Samoista lähtökohdista jatkaa *Pohjan tahto* -hanke kokonaisuudessaan. Sen tavoitteena on kompaktien ja homogenisoivien määritelmien, valmiina tarjottujen identiteettien ja subjektipositoiden sekä Lappiin yleisesti liitettyjen ikonisten kliseiden purkaminen. Niinpä hankkeen tutkimukset nostavat tarkasteltavaksi, paikannettavaksi ja käsitteellistettäväksi raja-alueiden erilaisia aikoja, kulttuurisia ja sosiaalisia asentoja ja asemoitumisia.

Keskiössä on maantieteellisessä ja mentaalisisessa rajamaassa, useiden kulttuurien, normijärjestelmien ja elämäntapojen törmäys-, risteys- ja sulautumiskohdissa elävien ihmisten elämäneetos sellaisena kuin he sen itse kokevat ja ovat kokeneet – suhteessa ympäristöön, yhteisöön ja kulttuuriin, omaan menneisyyteensä ja tulevaisuuden odotuksiin. Tutkiessaan raja-asemassa elävää ihmistä yhteisönsä kuuluvana yksilönä omassa arjessaan hanke tutkii myös yhteisöä ja sen arjen ehtoja – niitä mentaliteetteja, joissa olennaisella tavalla rakentuvat ja näyttäytyvät kollektiivisesti jaetut menneisyys-käsitykset, nykyhetken kokemisen tavat ja tulevaisuuskuvat.

Puntarissa kulttuurin narsistinen tasapaino

Teoreettisella tasolla hanketta sitoo yhteen kysymys yksilöllisen ja / tai yhteisöllisen sub-

jektiposition, minä- ja kulttuuri-identiteetin rakentumisesta ja ylläpitämisestä tilanteessa, jossa kiinnittyminen maantieteellisiin, sosiaalisiin, kulttuurisiin ja mentaalisiin tiheytyksiin ja koviin ytimiin on vaikeaa, mahdotonta, epämieluisaa, estynyt tai estetty. Hanke nostaa esiin kysymyksen siitä, miten tällainen tila ja tilanne voidaan nähdä ymmärtämisen haasteena ja kulttuurisen haltuunoton mahdollisuutena: Miten yhteys omaa elämää koskevaan hiljaiseen tietoon kääntää ”marginaalin” mikrohistorioitsija *Natalie Zemon Davisin* sanoin ”luovaksi keskukseksi”. Tai miten *rajalla olon* positio *Kari Kurkelan* sanoin kääntyy *auki olemisen* positioksi.

Metodologisesti näitä kahta pohjoisen kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimusryhmää yhdistää mikrohistoriallinen ja narratiivinen tutkimusote sekä hermeneuttinen käsitys nykyi-

syiden ja menneisyyden välisestä vuorovaikutuksesta. Sisällöllisesti puntaroitavana on kulttuurin narsistinen tasapaino, sen rakentuminen, ylläpitäminen ja korjaaminen: elämäntunteen jatkuvuus ja elämän jatkuvuuden tunne.

Pohjan tahto -hankkeen tutkijakoulutuksessa kotimaisia yhteistyökumppaneita omine tutkimushankkeineen ovat Oulun yliopiston Giellagas-instituutin saamenkulttuurin professorin Veli-Pekka Lehtolan lisäksi dosentti, akatemiaturkija *Maria Lähteenmäki* ja dosentti, tutkijatohtori Hanna Snellman Helsingin yliopistosta, professori *Päikki Priha* Taideteollisesta korkeakoulusta, professorit *Anssi Paasi* ja Jarkko Saarinen Oulun yliopistosta sekä Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine.

Filosofian tohtori, dosentti Marja Tuominen toimii kulttuurihistorian professorina Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa.

Päivi Naskali ja Mervi Autti Naistutkimus tieteiden, taiteiden ja ajatusmaailmojen risteyspaikkana

Lapin yliopistoon on vuosien varrella vakiintunut tutkijayhteisö, jonka yhteisenä nimittäjänä on sukupuolen teoria ja feministinen tieteenfilosofia. Monet ryhmän tutkijoista ovat havahtuneet sukupuolta koskevien teorioiden tarjoamaan haasteeseen vasta graduvaiheessa tai jatko-opintoja aloittaessaan. Naistutkimusyhteisö on tarjonnut tilan tutkijoille, jotka eivät ole löytäneet riittäviä vastauksia teoreettisille ja tutkimuskäytäntöä koskeville kysymyksilleen oman oppialansa sisällä.

Lapin yliopiston naistutkimuksen kotipaikka on kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustiedekään ei kuulu ”vanhoihin” tieteisiin, vaan on monitieteinen siten, että osa teorioista ja käsitteistä otetaan sovellettuina muista tieteistä. Naistutkimuksessa tilanne on toinen; siinä ei lainata käsitteitä muista tieteistä, vaan muiden tieteiden teorioita ja käsitteitä lähestytään läpäisemällä ne sukupuolta koskevilla analyyttisillä kysymyksillä. Naistutkimuksessa ei tutkita naisia eikä edes sukupuolen variaatioita, vaan kulttuurisia, yhteiskunnallisia, poliittisia ja filosofisia ilmiöitä, joita analysoidaan sukupuolta koskevien teorioiden tarjoamien analyyttisten välineiden avulla.

Teoreettisissa ja epistemologisissa keskusteluissa kysytään, minkälaisia kysymyksiä sukupuolittuneisuus asettaa tutkimuksen menetelmällisille ratkaisuille. Tietäjää ja tiedettyä koskevat radikaalit kysymykset ovat haastaneet perinteiset tietämisen tavat ja avanneet uusia ikkunoita todellisuuden tai ajatusjärjestelmien tutkimiseen.

Naistutkimuksessa tieteidenvälisyys merkitsee sekä tutkijaryhmän että yksittäisten tutkimusten moninäkökulmaisuutta. Se näkyy tutkimusaiheiden kirjona ja yksittäisissä tutkimuksissa teoreettisena ja käsitteellisenä eklektisyytenä: ei ole olemassa yhtä teoreettista kehystä tai käsitejärjestelmää, jonka kieleen tutkimus tulisi kirjoittaa. Tämä tarjoaa mahdollisuuden nähdä myös taide maailmaa koskevan ymmärryksen laajentamisen ja syventämisen tapana. Tieteen ja taiteen rajapinoilla liikkuminen ei tarkoita tieteellisten kriteerien hylkäämistä, vaan se johtaa keskusteluun taiteelliselle työlle ominaisen rehellisyyden ja tinkimättömyyden merkityksestä myös tieteellisessä toiminnassa.

Valokuva: Niina Huuskonen

Päivi Naskali (oik.) toimii kasvatustieteen professorina (ma) Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa ja Mervi Autti naistutkimuksen amanuenssina.

Feministinen tutkijuskulttuuri

Naistutkimuksellisuus näyttäytyy paitsi sisällöissä myös toimintatavoissa. Tutkijuus ei leikaudu irti sosiaalisesta ja ruumiillisesta elämästämme, tietomme on yhteydessä tunteisiimme ja tiede on vain yksi tapa maailman ymmärtämiseen. Naistutkimuksellisessa tutkimisessa halutaan välttää ortodoksisuutta, tekstien ja oppien kanonisointia, joka johtaa määrittelemään tietämisen tapoja ja rakentamaan raja-aitoja ”oikein” ja ”väärin” tiedetyn välille.

Tutkimusryhmän toimintaa ohjaavat feministisen liikkeen ja naistutkimuksen kirjoittamattomat eettiset säännöt, joissa korostetaan vastuuta omasta ja toisten ajattelun kehitymisestä ja toisenlaisen tietämisen tavan kunnioittamisesta. Tutkijalla on oikeus ja jopa velvollisuus löytää oma tapansa ilmaista itseään. Tutkijuus merkitsee kykyä antaa ja ottaa vastaan kritiikkiä merkinä toisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta: näkemyksesi ovat työskentelyn ja kehittelyn arvoisia vaikka minä olenkin niistä eri mieltä. Avoimuuden koros-

taminen merkitsee keskeneräisyyden kunnioittamista toisissa ja itsessä.

Rajojen ylittäminen ei käytännössä ole aina yksinkertaista: yliopistossa on perinteisesti varjeltu omaa tieteellistä reviiriä, ja opiskelijat on haluttu sosiaalistaa tiukasti kanonisoi- tuun käsitteistöön ja metodologiaan. Tiedeyh- teisö ei aina vielääkään hyväksy sukupuolen teoretisointia tiedoksi.

Vielä tänä vuonna opiskelija kuvasi essees- sään, miten eräs professori tyrmäsi luen- nolaan naistutkimuksen ”viihteellisenä metodo- logisena kokeiluna ja ohimenevänä muotivir- tauksena, jolla ei ole perustieteen harjoitta- misen kanssa mitään tekemistä”. Opiskelija osoitti omassa pohdinnassaan oivaltaneensa naistutkimuksen teorioiden tarjoamat mah- dollisuudet eri tieteiden alueella: ”Hyvä puo- li naistutkimuksessa on, että se pakottaa vas- takatsomaan niin ympäröivää maailmaa kuin omaa itseäänkin. Naistutkimus toimii jonkin- laisena ohjenuorana, joka auttaa vaeltamaan (akatemian) moninaisessa maailmassa. Nais- tutkimus antaa äänen, mahdollisuuden ja roh- keutta kysyä – mahdollisesti kiellettyjäkin – kysymyksiä.”

—

Naistutkimuksen tukimusiheita

Naistutkimuksen tutkijaryhmä on laajentunut vuosien varrella pariinkymmeneen väi- töskirjan tekijään, joiden tutkimusiheista on muodostunut toisiinsa limittyviä ja kytkeytyneitä temaattisia alueita, jotka profiloivat Lapin yliopiston naistutkimusta suhteessa valtakunnalliseen naistutkimuksen kenttään. Lapin yliopiston tutkimus- profiilia ryhmä taas täydentää nykyaikaiselle yliopistolle välttämättömällä sukupuol- ta koskevalla teoretisoinnilla.

Pohjoisuus ja lappilainen sukupuolikulttuuri

- uskonnollisuus
- naisten kokemukset luonnonympäristön muutoksista
- sukupuoli Lappia koskevissa kulttuurituotteissa
- jatkossa näkökulmat tulevat laajenemaan feministiseen kansainvälisen politiikan tutkimukseen, tasa-arvopolitiikkaan ja naisyrittäjyyteen

Koulutus, kasvatus ja feministinen pedagogiikka

- naiset jatko-opiskelijoina
- maaseudun naisten koulutus- ja elämänurat
- naiseuden rakentuminen lukiossa
- tyttöyden rakentuminen lappilaisessa yhteisössä
- oppimista koskevat kysymykset suhteessa teknologisoituvaan opetukseen, feministiseen tietokäsitykseen ja yliopistolliseen oppimiseen
- lastentarhanopettajuus

Vanhemmuus, äitiys, asiantuntijuus

- perheen ja yhteiskunnan välinen suhde
- parisuhde, lapsettomuus ja seksuaalisuus
- asiantuntijuuden tuottama vanhemmuus

Kuva, media ja mainonta

- valokuva-omakuvat identiteettipolitiikan välineinä
- historiallinen valokuva ja toisinnäkeminen
- mainonnan sukupuolittuneet merkitykset
- internet seksuaalisuuden tuottajana
- kuvataideopettajan identiteetti

Lapin yliopiston naistutkimus on aktiivisesti mukana myös HILMA-verkostoyhteis- työssä, jonka tavoitteena on naistutkimuksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämi- nen ja lisääminen.

HILMA-verkostoyhteistyö ja verkkokurssit:

- Kasvatuksen sukupuolistavat käytännöt
- Sukupuoli ja maantieteelliset marginaalit (suunnitteilla)
- naistutkimuksen opettajille suunnattu pedagogisen koulutuksen kehittämistyö

Juha Perttula Sosiaalityön laitoksen tutkimustoiminta

Sosiaalityön laitoksen tutkimustoiminta koostuu viidestä painopistealueesta, joihin laitoksen oppiaineet (sosiaalityö, psykologia ja kuntoutus) tuovat omia näkökulmiaan.

(1) *Sosiaalisten ongelmien tutkimus.* Sosiaalisista ongelmista tutkimuksen kohteina ovat seksuaalinen hyväksikäyttö, tyttöjen huumeiden käyttö, prostituutio ja perheiden vaikeudet kasvatustehtävässään. Sosiaalisia ongelmia tutkitaan ensisijaisesti uhrien ja toimijoiden näkökulmasta. Tähän liittyen laitoksella tehdään fenomenologisen psykologian perustutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää psykologiaa tajuntatieteenä sekä luoda tieteellisesti päteviä empiirisiä menetelmiä kokemuksen tutkimiseksi.

(2) *Ihmisen arjen, selviytymisen ja elämänkulun tutkimus.* Tämä tutkimuskokonaisuus täydentää sosiaalisten ongelmien tutkimusta. Tutkimusten näkökulma on hyvinvointia ja elämässä jaksamista tukeva. Tutkimusten ala on laaja. Tutkimukset koskevat suomalaisen väestön työkykyä, naisten arkea, äitiyttä ja työtä, miehen elämänkulkua ja -valintoja, vammaisia lapsia sekä ikääntyneiden elämää kokonaisuutena.

(3) *Sosiaalisen palvelujärjestelmän tutkimus.* Tavoitteena on tutkia sosiaalisen palvelujärjestelmän uusia avauksia. Tutkimuksen kohteina ovat sosiaaliset yritykset, kolmannen sektorin ja julkisen sektorin välinen yhteistoiminta sekä sosiaalisen tuen erilaiset toteuttamismuodot. Sosiaalisen tuen kuntouttavaa merkitystä tutkitaan erityisesti osana ryhmätoimintaa, esimerkiksi vertaisryhmissä ja oma-apuryhmissä. Tutkimusten kontekstina on usein pohjoinen periferia. Näin sosiaali-

sen palvelujärjestelmän uudet avaukset liitetään paikalliseen elin- ja toimintaympäristöön.

(4) *Sosiaalityön, psykososiaalisen työn ja sosiaalipalvelualojen koulutuksen tutkimus.* Tutkimuksen yksi painopistealue on pitkään ollut sosiaalityön ammatilliset kysymykset. Tavoitteena on jäsentää sosiaalityön ja sosiaalialan ammatillista toimintaa ja erilaisen osaamisen hyödyntämistä sosiaalihuollossa. Tutkittavana ovat myös ihmiskäsityksen ja psykososiaalisen työn väliset suhteet.

(5) *Venäjä-tutkimus.* Venäjää koskeva tutkimus on laitoksella laajenemassa. Tämänhetkiset tutkimushankkeet liittyvät Venäjän sosiaalityön kehittämiseen. Tutkimusten tavoitteena on ymmärtää Venäjän sosiaalisia ongelmia ja edistää kykyä kohdata ne. Venäjä-tutkimus luo pohjaa myös vertailevaan tutkimukseen.

Psykologian professori Juha Perttula toimii sosiaalityön laitoksen varajohtajana.

Leena Suopajarvi Tutkimus aluekehityksen välineenä

Nykyinen ohjelmaperusteinen aluepolitiikka korostaa alueiden omaa aktiivisuutta ja osaamista alueen tulevaisuuden rakentamisessa. Uuden aluepolitiikan iskusanoja ovat innovatiivisuus, ongelmien ratkaisuun keskittyvät ohjelmat ja projektit sekä arviointi.

Uudenlainen alueellinen kehittäminen, jota Suomessa on toteutettu 1990-luvun alkupuolelta lähtien, nostaa tutkimuksen ja yliopistojen roolin alueellisessa kehittämisessä aiempaa tärkeämmäksi. Tutkimusta tarvitaan niin ongelmien kartoittamisessa kuin ratkaisemisessakin, innovaatioympäristöjen ja –prosessien kartoittamisessa sekä alueellisen kehittämistoiminnan monitasoisessa arvioinnissa.

Pohjois-Suomen ennakointi- ja arviointikeskus (EAK) on Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksella toimiva yksikkö, joka on perustettu Lapin lääninhallituksen myöntämällä ESR-rahoituksella syksyllä 2001. Projektirahoitus päättyi vuoden 2003 lopussa ja tällä hetkellä EAK toimii pääosin yliopiston rahoituksella. Ennakointi- ja arviointikeskus tekee aluekehitystä palvelevaa yhteistoimintatutkimusta Pohjois-Suomessa sekä arviointi- ja ennakointitutkimuksia tilausten perusteella. EAK toimii siten tutkimusta tarvitsevien asiakkaiden ”palvelupisteenä” Lapin yliopistossa ja välittää aluekehitykseen liittyvät tutkimusaiheet ja arviointi- ja ennakointitulokset yliopistolaisille.

EAK rekrytoi hankkeisiin tutkijat yliopiston opiskelijoista tai valmistuneista maistereista. Näin EAK on tutkijan urasta kiinnostuneiden opiskelijoiden käytännön koulu tutkimuksen tekoon. Tavoitteena on, että EAK:n projektitutkijoista tulee tutkimuksen ammattilaisia, jotka myös väittelevät aluekehitykseen, arviointiin tai ennakointiin liittyvistä aiheista. Näin EAK myös osaltaan kouluttaa arvioinnin ja aluekehityksen osaajia lähinnä Pohjois-Suomen tarpeisiin ja edistää Lapin yliopiston strategian mukaisesti ammattimaisen tutkijanuran edellytyksiä.

Valokuva: Markku kontio

Yhteiskuntatieteiden tohtori Leena Suopajarvi toimii Pohjois-Suomen ennakointi- ja arviointikeskuksen johtajana.

Tutkimusta pohjoista varten

Pohjois-Suomen ennakointi- ja arviointikeskuksessa on runsaan kahden vuoden aikana toteutettu lähes 30 tutkimushanketta. Selvitysten kirjo on laaja: hankkeissa on muun muassa arvioitu Sodankylän kunnan tulosaluiden laatua, suunniteltu saamelaiden elinkeino- ja muuttohalukkuustutkimus, kehitetty Lapin terveydenhuollon palvelujärjestelmiä, selvitetty toisen asteen koulutuksen kehittämistarpeita Lapin seutukuntien näkökulmasta, kartoitettu seutukuntien innovaatioympäristöjä sekä tehty useita projektiarvioinniteja.

Yliopiston ei kuitenkaan tule olla pelkästään reaktiivinen toimija eli maakunnan tutkimustarjouksiin tai tilauksiin vastaava tutkimustehdas. Parhaimmillaan yliopisto välittää uutta tietoa alueelle ja on siten proaktiivinen toimija, joka aktiivisesti löytää aluekehityksen kannalta oleellisia tutkimusaiheita.

EAK:n tavoitteena onkin yhdistää myös yliopiston omia voimia ja rakentaa aluekehitystä palvelevia tutkijaryhmiä. Teemoittain

ryhmittyneet tutkijat hakevat rahoitusta yhdessä ja erikseen, jotta yliopisto voi keskittyä Pohjois-Suomen kannalta oleellisiin kysymyksiin.

Lapin työmarkkinoiden toimintaa selvittävä tutkimus

Lapin työmarkkinoiden toimintaa selvittävä tutkimus on yksi EAK:n tutkijaryhmässä suunniteltu hanke, jonka rahoituksesta on neuvoteltu työministeriön kanssa. Hanke jakaantuu kahteen tutkimuskokonaisuuteen: (1) Nuorten osaajien sijoittumishalukkuus Lappiin ja (2) Alueellisten työmarkkinoiden toimivuus: toimijoiden roolit, odotukset ja rekrytointiprosessit. Hankkeen lähtökohtana on se, että osaavasta työvoimasta käydään tulevaisuudessa kilpailua eri alueiden välillä. Työvoiman liikkuvuus kasvukeskusten ulkopuolelle on tärkeää maan tasapainoisen alueellisen kehityksen kannalta.

Tutkimuksen ensimmäisen osion tavoitteena on tuottaa tietoa, miten Suomen muuttotappioalueet pystyvät turvaamaan osaavan

työvoimansa. Hanke tuottaa Lappia koskevan tapaustutkimuksen avulla perustietoa siitä, miten muuttotappioalueiden on kehitettävä rekrytointi- ja sijoittumispalvelujaan ja voidaanko työn sisältöjen ja työolojen järjestyillä vaikuttaa nuorten osaajien sijoittumis- päätöksiin muuttotappioalueille.

Tutkimuksen toisessa osassa alueellisten työmarkkinoiden toimivuutta tarkastellaan rekrytointiin liittyvien kysymysten valossa. Rekrytoinnit edustavat yhtä työelämätoimijoiden kohtaamistilannetta, jossa erilaiset osaamispääomat, osaamistarpeet ja toimijoiden (työnhakija, työnantaja, työhallinto) vuorovaikutussuhteiden onnistuminen lopulta arvioidaan.

Muuttoliikkeen tutkimus

Toinen EAK:ssa vireillä oleva tutkimusaihe on muuttoliikkeen tutkimus. Vaikka muuttoliike on muovannut voimakkaasti Lapin yhteiskuntarakennetta ja lappilaisten ihmisten elämää, sitä on tutkittu varsin vähän ja suurin osa tutkimuksista on tehty kvantitatiivisesta näkökulmasta. EAK:n tutkimushankkeessa tavoitteena on päästä tilastojen taakse ja selvittää, miten muuttoliike on muovannut lappilaisten ihmisten identiteettejä ja sukuyhteyttä. Tutkimuksen kohteeksi valitaan yksi lappilainen suku, jonka vaiheita tarkastellaan sotien jälkeisenä aikana. Suku valitaan sellaisilla kriteereillä, että sen kohtalot peilaavat tyypillistä lappilaista sukua muuttoliikkeen tutkimuksen näkökulmasta.

Suvun ensimmäinen sukupolvi on 1920-luvulla syntynyt, pientilaansa viljelevä pariskunta Lapin syrjäseudulla. Toinen sukupolvi muodostuu heidän sotien jälkeen syntyneistä lapsista, joista monet muuttivat Etelä-Suomeen tai Ruotsiin 1960-1970-lukujen niin sanotussa Suuressa muutossa. Kolmas sukupolvi koostuu muuttajien lapsista sekä toisen sukupolven kotiseudulle jääneiden jäsenten lapsista.

Tutkimuksessa pyritään tulkitsemaan yhden suvun kautta, miten muuttoliike on muovannut läheisten sukulaisten välistä vuorovaikutusta ja kokemusta perheyhteydestä. Lisäksi tässä Lapin kulttuurirahaston rahoittamassa tutkimushankkeessa kysytään, onko olemas-

sa yli sukupolvien kantavaa lappilaista identiteettiä - ja jos on, miten lappilainen identiteetti on rakentunut ja säilynyt murroksessa, jossa suku on jauhaantunut yhteiskunnallisten myllynkivien puristuksessa hajalleen tuhansien kilometrien säteellä.

Ohjelmaperustaisen aluepolitiikan kokonaisarviointi

Kolmas EAK:ssa vireillä oleva tutkimusaihe on ohjelmaperustaisen aluepolitiikan kokonaisarviointi. Tutkimussuunnitelmaan kirjatuna tavoitteena on selvittää, synnyttääkö

nykymuotoinen aluekehittäminen uudenlaisia aluepoliittisia toimintamalleja sekä tarkastella, millä tavoin kumppanuus toteutuu eri hankkeissa ja käytännöissä. Jääkö projektien jälkeen elämään uudenlaisia kumppanuuksia ja toimintatapoja vai tiivistyykö projektin tulos rahoittajalle kirjoitettavaan loppuraporttiin, joka hautautuu arkistojen kätköihin? Toinen tutkimustehtävä hankkeessa on selvittää, miten kunta-, seutukunta- ja maakuntasoista strategiatyötä tulisi kehittää, jotta strategiat toimisivat konkreettisina aluekehityksen työkaluina.

Yliopistojen kolmas tehtävä

Uuteen yliopistolakiin kirjattu yliopistojen kolmas tehtävä eli alueellinen vaikuttavuus ei merkitse sitä, että tutkimuksen teon puhtaasta akateemisesta lähtökohdasta uhrattaisiin hyötyajattelun nimiin. Yliopistojen kolmatta tehtävää pohtinut *Ilkka Virtanen* toteaa, että huomion kiinnittäminen ympäröivän yhteiskunnan – erityisesti yliopiston lähialueen - tutkimus- ja koulutustarpeisiin ei tarvitse eikä se saakaan merkitä yliopiston perustehtävien, tieteellisen tutkimuksen ja siihen perustuvan opetuksen, unohtumista. Laadukasta tutkimusta harjoittava ja laadukasta opetusta antava yliopisto, kun se vielä näillä toimillaan osallistuu lähiympäristönsä hyvinvoinnista ja jatkuvasta kehittämisestä huolehtimiseen, on aluettaan parhaiten hyödyttävä yliopisto.

Heli Ruokamo, Hannakaisa Isomäki ja Miika Lehtonen Oppimisen tutkimuksen monitieteistä tulevaisuutta

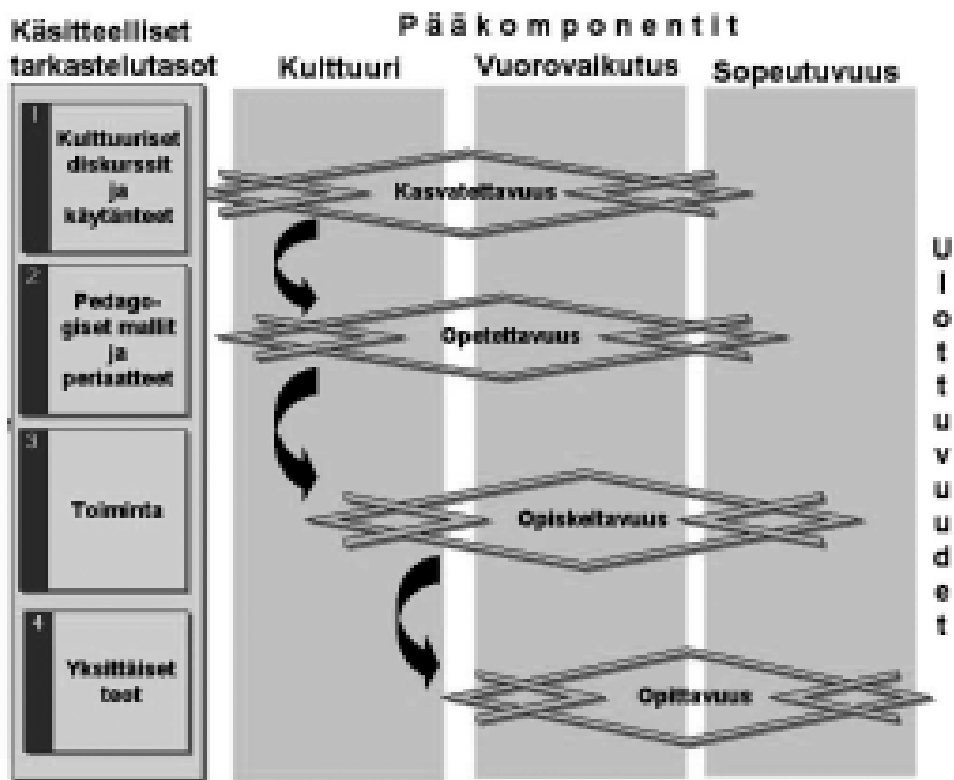
Oppimisen tutkimus ei ole pelkästään pedagogien “puuhastelua”. Oppimista ja siihen liittyviä konteksteja tarkastellaan nykyisin hyvinkin erilaisten tieteenalojen lähtökohdista. Tästä on hyvänä esimerkkinä Oppimisympäristöjen monitieteinen tutkijakoulu (<http://etu.utu.fi/koulutus/tutkijakoulu/index.html>), jossa on mukana kasvatustieteen lisäksi psykologiaa, tietojenkäsittelytiedettä, hypermediaa, työtieteen tutkimusta, oppimisteknologiaa, tulevaisuuden tutkimusta, informaatio- ja viestintätutkimusta sekä taiteen tutkimusta.

Vuoden 2002 alussa käynnistyneen tutkijakoulun verkostossa on mukana kaikkiaan kaksitoista yliopistoa - Lapin yliopisto mukaan lukien. Monitieteisestä oppimisen tutkimuksesta Suomessa on vastikään julkaistu raportti, jossa tarkastellaan oppimisen tutkimuksen nykytilaa, sisältöpainotuksia ja toteuttamistapoja (Multisilta 2004).

Monitieteinen MOMENTS

Eräs meneillään oleva monitieteinen tutkimushanke on MOMENTS (Tiedon luomisen mallit ja metodit tulevaisuudessa: Mobiiliteknologiaa hyödyntävät monitieteiset sovellukset), joka on yksi Suomen Akatemian Life as Learning –ohjelman konsortiohankkeista (<http://amc.pori.tut.fi/moments>). Hanketta on rahoittanut myös Tekes ja erityyppiset yritykset osana USIX-ohjelmaa. MOMENTSissa jatketaan myös osittain Opetusministeriön rahoittaman KasVi (Kasvatustieteiden tiedekuntien virtuaaliyliopisto) -hankkeen HelLa (Helsingin- ja Lapin yliopistojen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön tutkimus- ja kehittämisprojekti) –projektissa toteutettua tutkimustyötä.

MOMENTSissa on edustettuna useita yliopistoja ja tieteenaloja. Monitieteinen konsortio sekä erilaisten tiedon- ja tutkimusalojen kohtaaminen on antanut mielenkiintoisen lähtökohdan tutkimushankkeelle. Tampereen teknillisen yliopiston Porin yksikön Advanced Multimedia Center (prof. Jari Multisilta) koordinoi hanketta. Sen osaamisalueena ovat mobiiliteknologian sovellukset. Verkko-opetus, -opiskelu ja oppiminen sekä

ympäristöjen suunnittelu ja arviointi ovat Lapin yliopiston mediapedagogiikkakeskuksen (prof. *Heli Ruokamo*) ja Helsingin yliopiston mediakasvatuskeskuksen (prof. *Seppo Tella*) osaamisalueita. Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen sekä Jyväskylän yliopiston (prof. *Raine Koskimaa*) näkökulmana on oppimisen historiallinen ja kulttuurinen perusta.

Hankkeessa on mukana myös kolme yliopistoa Iso-Britanniasta: Open University, King's College London ja London School of Economics. Kansainvälisten partnereiden osaamisalueita ovat tulevaisuuden koulun ja koulutuksen mallit ja metodit, tiedon luomisen menetelmät, tiedon hallinta, tieto- ja viestintätekniikan vaikutukset koulutuksessa ja oppimisessa, mobiiliteknologiat opetuksen, opiskelun ja oppimisen kontekstissa sekä yhteistoiminnallinen ja yhteisöllinen oppiminen.

MOMENTS-hankkeen tavoitteena on mallintaa tulevaisuuden opetuksen, opiskelun ja oppimisen malleja ja menetelmiä. Tutkija Miika Lehtosen jatkotutkimuksena olevassa verkkopohjaisesta mentaalisesta työvälineestä teknologiakasvatuksessa -tapaustutkimuksessa on kehitetty pedagoginen malli verkko-orientoitu opiskelu simulaatioilla. Mallissa simulaatiovälineet ja muut ns. ajattelun työvälineet (esim. Jonassen 2000, Vygotsky 1978), modernit verkkoperustaiset opiskelua ja oppimista tukevat ratkaisut, pedagoginen orientaatio-agentti sekä perinteiset ja modernit vuorovaikutteiset digitaaliset harjoitus- ja opiskelumateriaalit voidaan integroida koherentiksi osaksi normaalia yliopisto-opiskelun opintokokonaisuutta. Perinteiset painetut materiaalit, kuten kirjallisuus, sähköiset dokumentit ja erilaiset interaktiiviset välineet, kuten simulaatio-ohjelmistot, on pyritty liittämään oppi-

keluun tavalla, joka maksimoisi niiden hyödyt, mutta minimoisi niiden haittoja. Sekä pedagogisen mallin toimintaa, että eri välineiden ja medioiden hyötyjä ja haittoja analysoidaan osana opetus-opiskelu-oppimisprosessia.

Langattoman lähiverkon tutkimus

Lapin yliopistoon perustettiin huhtikuussa 2004 uutena monitieteisen tutkimusyhteistyön muotona MobIT-tutkimusryhmä (<http://www.ulapland.fi/mobit>). Tieteenaloina ovat mukana soveltava informaatioteknologia (prof. Hannakaisa Isomäki), informaatioteknologia (prof. Juha Lindfors), tutkimusmenetelmät (prof. Suvi Ronkainen) ja kasvatustiede, erityisesti mediakasvatus (prof. Heli Ruokamo ja tutkija Miika Lehtonen).

Ryhmä tutkii ensi syksystä Lapin yliopiston kampuksella käyttöön otettavan langattoman lähiverkon ja uusien opiskelijoiden kannettavien tietokoneiden hyödyntämistä eri tieteenalojen lähtökohdista. Kasvatustieteen ja mediakasvatuksen näkökulmasta kiinnostus kohdistuu erityisesti siihen, onko kannettavien tietokoneiden ja langattoman lähiverkon käyttöönotolla saavutettavissa jotakin pedagogista lisäarvoa eri toimijoiden – niin opettajien, opiskelijoiden kuin tutkijoidenkin – lähtökohdista, sekä millaisia vaatimuksia ja haasteita ne saavat aikaan opetuksen-, opiskelun- ja oppimisen prosesseissa ja niihin liittyvien organisaation toimintamallien kehittämisessä. (Lehtonen, Ruokamo & Tella.)

MobIT-ryhmässä aloittaa jatkotutkimuksensa tekemisen KM Hanna Mattila, jonka työ on osa soveltavan informaatioteknologian yksikön tutkimushanketta. Tavoitteena on selvittää Lapin yliopiston opiskelijoiden opiskelukäytäntöjen muotoutumista otettaessa käyttöön kannettavat tietokoneet ja langaton tietoverkko. Onnistunut uuden teknologisen välineen käyttöönotto opiskelutilanteessa ei tarkoita vain teknologian toimivuuden ja käytettävyyden selvittämistä, vaan myös opiskeluun liittyvien kognitiivis-sosiaalisten seikkojen tarkastelua (Isomäki & Häkkinen 2001).

Keskeinen näkökulma tutkimuksessa onkin yhteisöllinen oppiminen, jonka mukaiset

toimintatavat ovat eduksi oppimiselle erityisesti laadun kannalta tarkasteltuna: tiedonmuodostus on perimmältään sosiaalinen tapahtuma ja yhteistyö on erityisen tärkeää vaativan tietoaineksen ja korkeamman tason kognitiivisten taitojen oppimisessa (Fahy 2003). Yhteisöllisessä oppimisessa avaintekijöitä ovat ne seikat, jotka tekevät yhteisöstä avoimen uusille tulokkaille ja sallii heidän osallistua toimintaan: tiedon ja taidon hallitseminen edellyttää, että tulokkaat siirtyvät kohti täysipainoista osallistumista yhteisön sosiokulttuurisiin toimintoihin (Lave & Wenger 1991). Yhteisöllisen oppimisen onnistuminen silloin, kun tietotekniikka on kiinteä osa opiskelua, on mahdollista vain, jos kommunikaatiota opiskelijoiden sekä opiskelijoiden ja opettajien välillä tuetaan sopivin keinoin (Misch 2001).

Hankkeessa selvitetään myös, minkälaisia teknisiä vuorovaikutuksen välineitä opiskelijat ottavat käyttöön yhteisöllisyyttä luodessaan sekä miten ne tukevat opiskelijoiden osal-

listumista kehittyvän oppimisyhteisönsä toimintatapoihin. Tällöin myös sosio-teknisen vuorovaikutuksen onnistumisen edellytykset, langattoman verkon tietoturva ja mobiilin oppimisympäristön käytettävyyden, nousevat kiinnostuksen kohteiksi. Toivotamme kaikki tervetulleiksi kuulemaan lisää monitieteistä oppimisen tutkimuksesta ja sen tulevaisuudesta Lapin tietoyhteiskuntaseminaarin ensimmäiseen tutkijatapapaamiseen (<http://ktk.ulapland.fi/tutkijatapapaaminen>), joka järjestetään 16.–17.9.2004 Hotelli Pohjanhovissa. Keynote –puhujiksi ovat lupautuneet Dr. Paul Lefrere Open University:stä Iso-Britanniasta ja professori Erno Lehtinen Turun yliopistosta.

Heli Ruokamo,
professori, kasvatustiede,
erityisesti mediakasvatus
Hannakaisa Isomäki,
professori,
soveltava informaatioteknologia
Miika Lehtonen, tutkija

Lähteet

- Fahy, P. 2003. *Indicators of support in online interaction. International Review of Research in Open and Distance Learning*, 4(1). <http://www.irrodl.org/content/v4.1/fahy.html>.
- Isomäki, H. & Häkkinen, P. 2001. Information systems professionals' conceptions of learning: the intellectual basis for designing information systems involving learning. Teoksessa Isomäki, H., Kari, J., Marttunen, M., Pirhonen, A. & Suomala, J. *Human-centred technology and learning*. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos, 157-188.
- Jonassen, D. 2000. *Computers as Mindtools for Schools. Engaging Critical Thinking*. Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Lave, J. & Wenger, E. 1991. *Situated learning: legitimated peripheral participation*.
- Lehtonen, M., Ruokamo, H. & Tella, S. (accepted). *Towards a multidisciplinary metamodel for network-based mobile education: the MOMENTS metamodel*. Ed-media 2004 conference, Lugano, Switzerland, June 21–26, 2004.
- Misch, A. 2001. Context-oriented communication support in a collaborative learning environment. Teoksessa Bjørnstad, Solveig ym. (eds.): *IRIS24. Proceedings of the 24th Information Systems Research Seminar in Scandinavia*, vol. 2. Bergen: Univ. of Bergen, Dept. of Information Science, 43-58.
- Multisilta, J. 2004. *Poikkitieteellinen oppimisen tutkimus Helsingin yliopistossa ja Suomessa*. http://www.helsinki.fi/behav/raportit/cicero_raportti.pdf.
- Vygotsky, L.S. 1978. *Mind in Society. Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.

Päivi Soppela Arktis -tutkijakoulu pohti rajojen ylittämistä

Monitieteinen Arktis -tutkijakoulu kokoontui toiseen seminaariinsa huhtikuussa 2004 Lapin yliopiston Arktiseen keskukseseen. Seminaarin teemana oli rajojen ylittäminen. Tutkijakouluun kuuluu 20 eri alan opiskelijaa, joita yhdistää kiinnostus arktisten alueiden yhteiskunnallisiin ja ympäristömuutoksiin.

Arktisen tutkijakoulun tämän vuoden seminaarissa pohdittiin mm. tutkimuksellisten, kulttuurillisten ja kielellisten rajojen ylittämistä. Seminaarin teemana oli *Crossing borders: Lessons of doing research across disciplines, cultures and national borders*. Seminaarissa keskusteltiin käytännön tutkimustyössä syntyneistä oivalluksista ja ideoista rajojen ylittämisen näkökulmasta. Mukana keskusteluissa olivat tutkijakoulun opiskelijat, -ohjaajat ja kutsutut luennoitsijat sekä muut asista kiinnostuneet (kaikkiaan 35 henkilöä).

Seminaarin avausluennon piti tohtori *Larissa Riabova* Kuolan tiedekeskukselta (Head of Department of Social Policy, Institute of Economic Problems). Hän toi luennoissaan esille näkemyksiä rajojen ylittämisestä venäläisten opiskelijoiden ja tutkijoiden näkökulmasta. Venäjä kiinnostaa monia länsimaisia tutkijoita, mutta venäläiset opiskelijat ovat edelleen melko harvinaisia lännessä. Larissa Riabova oli itse edelläkävijä ollessaan Lapin yliopiston ASP-ohjelman (Arctic Studies Program) ensimmäisiä opiskelijoita 90-luvulla.

Larissa Riabovan mukaan englannin kieli tuottaa ongelmia venäläisille opiskelijoille. Heidän on vaikeata osallistua tieteelliseen keskusteluun vieraalla kielellä. Ongelmia venäläisille opiskelijoille tuottaa myös koulutus-traditioiden erilaisuus. Vuorovaikutus kuitenkin vahvistaa ja avaa uusia näköaloja, Riabova uskoi.

Kuvassa Arktis-tutkijakoulun henkilökuntaa ja opiskelijoita Arktikumissa keväällä 2003.

Myös suomalaiset opiskelijat kokivat Larissa Riabovan kuvailemat tuntemukset tieteellisestä keskustelusta vieraalla kielellä tutuiksi. Kansainvälisissä seminaareissa pitäisi pystyä keskustelemaan englannin kielellä, mutta kommunikointia vaikeuttaa kulttuurissamme omaksuttu hiljaisuus, minkä vuoksi useimpien on vaikeata ilmaista itseään julkisesti edes suomeksi.

Tärkeimmässä roolissa seminaarissa olivat opiskelijoiden esitelmät ja niiden jälkeiset 'vertaisarvioinnit' ja keskustelut. 'Vertaisarvioinneista' vastasivat opiskelijat, joista toinen oli samalta tai läheiseltä alalta ja toinen eri alalta kuin esitelmän pitäjä. Seminaarien puheenjohtajina toimivat tutkijakoulun ohjaajat. Keskustelu oli hyvin vilkasta jokaisen esitelmän kohdalla. Monitieteinen vertaisarvointi otettiin erittäin myönteisesti vastaan.

Keskusteluissa nousi esille 'suuria' kysymyksiä tutkimuksen merkityksestä ja käytäntöön soveltamisesta sekä tutkimuksen eettisyydes-

tä. Lisäksi seminaarissa keskusteltiin tällaisten kysymysten esittämisen tärkeydestä ja sopivuudesta sekä tutkijan yhteiskunnallisesta roolista. Professori *Monica Tennberg* huomautti, että opiskelijoiden on hyvä valmistautua vastaamaan myös epämurkaviin, tutkimuksensa merkitystä tai eettisyyttä koskeviin kysymyksiin. Jokaisen tutkijan on jossain vaiheessa tehtävä tutkimuksensa motiivit itselleen selviksi koska ne ovat usein ns. suuren yleisön esittämiä kysymyksiä.

Esitelmien aiheet tulivat myös yleisölle tutuiksi ja ne käsittelivät varsin erilaisia aloja: esimerkiksi *Raino-Lars Albert* esitelmöi pohjoisten tunturijärvien tilasta, *Sanna Valkonen* saamelaisen identiteetin artikuloinnista ja *Hilkka Oksala* kivikaudesta Länsi-Lapissa. Tutkimusaiheet kattoivat maantieteellisesti mittavan alueen Pohjoiskalotilta arktisiin maihin.

Arktis tutkijakoululaiset tekemässä ryhmätöitä. Edessä vasemmalla tohtori Larissa Riabova ja opiskelija Romuald Wera. Takana vasemmalla erikoistutkija Anna-Liisa Sippola ja opiskelijat Mari Riipinen ja Harri Norberg.

Toisena seminaaripäivänä järjestettiin professori Monica Tennbergin johdolla paneelikeskustelu, jossa tutkijat *Carita Keskitalo* ja *Jarno Väisänen*, professori *Bruce Forbes* ja erikoistutkija *Lassi Heininen* esittivät omia näkemyksiään rajojen ylittämisestä ja monitieteisyydestä. Keskustelijat kysyivät onko kieli- ja kulttuurialojen sekä tieteellisten rajojen ylittäminen toivottavaa ja mahdollista? Mitä lisäarvoa se antaa tutkimukselle? Mitä monitieteisyys on? Entä omat kokemukset?

Erikoistutkija Lassi Heininen tiivistä Arktisen tavoitteet toteamalla monitieteisen vuoropuhelun olevan kenties parhaimmillaan silloin kun kukin työskentelee oman tieteenalansa ehdoilla, samalla kun pyrkii muiden tieteenalojen avulla ymmärtämään ja rakentamaan kokonaiskuvaa käsiteltävänä olevista ongelmista. Heininen tulkitsi monitieteisyyden olevan tavallaan matkalla tieteiden alkukotiin filosofiaan, koska nykyinen fragmentoitunut tieteenalakohtainen tieto ei riitä asioiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen.

Paneelikeskustelu toimi virittäjänä tutkija Jarno Väisäsen vetämälle opiskelijoiden työpajalle. Työryhmät saivat tehtäväkseen joko puolustaa tai vastustaa Arktis-opiskelijoiden *Scott Forrestin* ja *Mika Flöjtin* valmistelemia väittämiä kulttuuri-, kieli- ja tieteenalarajojen eduista ja haitoista klassisen retoriikan tyyliin. Työpaja päätti seminaarin iloisein tunnelmiin yleisön osoittaessa suosiotaan näkökantojaan terhakasti puolustaneille ryhmille.

Ensimmäisen kerran Arktis -tutkijakoulun opiskelijat, ohjaajat ja muut jäsenet kokoonoutuivat Rovaniemellä keväällä 2003. Ensimmäisessä tapaamisessaan Arktis -tutkijakoulun opiskelijat tutustuivat toisiinsa ja toistensa tutkimuksiin sekä harjoittelivat tieteidenvälistä vuorovaikutusta. Tutkijakoulun seminaareja ja toimintaa tukee Suomen Akatemia.

Arktis -tutkijakoulu

Arktis-tutkijakoulu aloitti toimintansa Arktisessa keskuksessa vuonna 2003. Tutkijakoulun teemana on *Modernin kehityksen ja globaali muutoksen yhteiskunnalliset ja ympäristövaikutukset arktisella alueella*. Tutkijakoulussa on yhteensä 20 opiskelijaa Lapin, Oulun ja Helsingin yliopistosta. Viisi tutkijaopiskelijaa saa rahoituksen väitöskirjatyöhönsä Arktisen tutkijakoulun hankkiman OPM:n rahoituksen kautta. Tutkijakoulun ohjaajia ja liittännäisjäseniä on noin 30. He ovat edellä mainittujen yliopistojen lisäksi useista ulkomaisista yliopistoista ja tutkimuslaitoksista eri puolilta arktista aluetta.

Arktis on aidosti uusi tutkijakoulu. Se ei kuulu suuriin 'sateenvarjo-kouluihin', jotka perustuvat paljolti jo olemassa oleviin resursseihin. Arktisen ideana on koota yhteen eri tieteenalojen arktista tutkimusta tekeviä jatko-opiskelijoita, tukea heidän väitöskirjatyötään ja vahvistaa heidän arktista osaamistaan. Koululle onkin ollut selvää tarvetta. Vuonna 2002 kouluun haki 48 opiskelijaa ja vuonna 2003 täydentävässäkin haussa kouluun pyrki 16 opiskelijaa. Viimeksi mainittu osoittaa, että myös tutkijakoulun S- paikat ovat haluttuja (paikat joilla ei ole OPM:n rahoitusta).

Arktisen tavoitteena on tiivistää arktisia kysymyksiä käsittelevien tutkimusalojen yhteistyötä, nostaa alan tutkimuksen tieteellistä tasoa ja arvostusta sekä tehostaa jatkokoulutusta. Yhteistyötä tehdään niin Lapin yliopiston tutkijakoulujen kuin muidenkin pohjoisten tutkijakoulujen sekä kansainvälisten tutkijakoulutusverkostojen kanssa. Tutkijakoulu on englannin kielinen.

Tutkijakoulun tieteenaloja ovat mm. ympäristöpolitiikka ja -oikeus, kulttuurien tutkimus, sosiologia, biologia, ekologia sekä kulttuuri- ja talousmaantiede. Tutkijakoulun vastuullisena toteuttajana toimii Lapin yliopiston Arktinen keskus. Yhteistyökumppaneina toimivat Oulun ja Helsingin yliopisto. Arktis-tutkijakoulua johtaa Arktisen keskuksen johtaja, professori *Paula Kankaanpää*. Koordinaattorina toimii erikoistutkija, FT *Päivi Soppela*.

Arktis -tutkijakoulun kotisivu: www.arcticcentre.org/arktis

Jari Lindh

Tieteellinen jatkokoulutus vaatii kehittämistä

Yliopistoissa tehtävä tutkimus voidaan jakaa perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen ja ns. tilaustutkimukseen. Kullakin tutkimustyyppillä on perinteisesti nähty olevan omat tehtävänsä ja tavoitteensa. Väitöskirjat ovat perinteisesti edustaneet ns. perustutkimusta, mutta varsinkin esimerkiksi yhteiskuntatieteissä, jota itse edustan, eron tekeminen on usein kuin piirtäisi viivaa virtaavaan veteen.

Itse olen Lapin yliopistossa väitöskirjaa tekävänä jatko-opiskelijana usein miettinyt, mihin kategoriaan oma tutkimukseni Pohjois-Suomen alueellisten innovaatioverkostojen rakentamisesta pitäisi sijoittaa. Onko se perustutkimusta, koska teen tutkimusta väitöskirjaksi. Onko se soveltavaa tutkimusta, koska kyseessä on tutkimusprojekti, jossa tutkitaan reaaliaikaisesti alueellista kehittämistointaa yhteistyössä eri tahojen kanssa. Vai onko se tilaustutkimusta, koska sitä tehdään ulkopuolisella rahoituksella ja koska tutkimukseni tavoitteisiin ja sisältöön ovat myös rahoittajat vaikuttaneet. Tutkimukseni tuloksilta odotetaan luonnollisesti myös päätöksentekoa tukevia johtopäätöksiä.

Käytäntö on osoittanut, että kyseinen ajottelu on monessa suhteessa vanhanaikainen ja mieletön. Tieteellisessä jatkotutkimuksessa on hyvin pitkälti kyse näiden kaikkien tutkimustyyppien joustavasta yhteensovittamisesta. Yhteensovittamista kuitenkin helpotaisi, jos tieteellinen jatkokoulutus olisi perinteisestä yksilökeskeisestä hops-mallista systemaattisemmin ja yhteisöllisemmin fokusoitu ja organisoitu tiettyjen teemojen tai yhteiskunnallisten ilmiöiden ympärille ei niinkään oppiaine- tai laitospohjaisesti, kuten vielä nykyäänkin on pitkälti tapana. Erityisesti tämä tulee esille uusien, mutta yhteiskuntapoliittisesti merkittävien tutkimusalojen kohdalla, jotka usein sijaitsevat monien tieteenalojen rajapinnoilla tai ehkä pikemminkin niiden reuna-alueilla.

Voidaan kysyä, onko professori- ja laitostietoinen jatkokoulutus jo aikansa elänyt ja

menneeseen maailmaan kuuluva formaatti. Edellyttääkö yliopiston ja ympäröivän yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen ja alueellisen vaikuttavuuden kehittäminen myös jatkotutkimuksen sisällöllistä ja rakenteellista uudelleenorganisointia?

Jatkotutkimuksen monitieteisten ryhmien ja yksiköiden kehittämiseen sitoutuminen vaatii eri tieteenaloilta uudenlaista yhteistyöhakuista, aktiivista ja ammattimaista tutkimuksen ohjaamista ja tutkimushautomo tai -kiihdyttämö tyypistä organisointia. Uudentyyppisen jatkokoulutustoiminnan organisointi edesauttaisi paitsi väitöskirjatoiminnan tiedon ja osaamispääoman kumuloitumista yliopistolle tärkeissä tutkimusaloissa myös jatkotutkimuksen hyödynnettävyyden lisäämistä ohjaajien ja jatko-opiskelijoiden vahvemman sitoutumisella ja vuorovaikutuksella, tutkimuksen profiloitumisella sekä nykyään entistä tärkeemmän poikkitieteellisen dialogin ja tieteen välisen tutkimuksen ja synnergian kehittämisellä

Jälkiviisaana on helppo todeta, että esimerkiksi Lapin yliopiston tutkimusprofiiliin keskeisesti kuuluvan aluekehityksen teemaan olisi jo vuosia sitten tullut perustaa systemaattisesti organisoitu monitieteinen jatkokoulutusryhmä, sen sijaan että yksittäiset jatko-opiskelijat ovat enimmäkseen itsekseen erilaisissa patkuprojekteissa yrittäneet viedä aiheeseen liittyviä väitöskirjojaan eteenpäin. Ehkä nyt olisi aika jo kypsä sen kehittämiseksi.

Tulisiko jatkossa olla niin, että jatko-opiskelijaksi ei haetakaan pelkästään henkilökohdaisen jatko-opintosuunnitelman perusteella vaan haettaisiin myös tiettyyn temaattiseen jatkotutkimusryhmään tai yksikköön. Tämä edellyttäisi tutkimukseen liittyviä strategisia valintoja paitsi jatko-opiskelijalta, mutta ennen kaikkea se edellyttää rohkeita ja tulevaisuutta ennakoivia tutkimuspoliittisia valintoja ja tutkimusorganisatorisia ratkaisuja yliopistolta ja sen eri tieteenaloilta.

Jari Lindh on jatko-opiskelijana Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa ja toimii tutkijana Oulun yliopistossa.

Jatko-opiskelijat kaipaavat ohjausta ja rahoitusta opinnoilleen

Lapin yliopiston tutkijakoulu lähetti elokuussa 2003 kaikille Lapin yliopiston jatko-opiskelijoille kyselyn, jolla haluttiin selvittää aktiivisten jatko-opiskelijoiden lukumäärää, heidän opintojensa vaihetta sekä kartoittaa jatko-opiskelijoiden tarpeita tutkijakoulutuksen osalta.

Kysely lähetettiin elokuussa 2003 kaikille niille jatko-opiskelijoille, joille oli kirjattu jatko-opiskelijaoikeus, lukuun ottamatta ulkomailla asuvia opiskelijoita. Kaiken kaikkiaan yliopiston rekisterissä oli 602 jatko-opiskelijaa, joista kysely lähetettiin 572:lle. Kyselyyn vastasi 199 jatko-opiskelijaa, joista 36 % oli miehiä ja 64 % naisia. Tiedekunnittain he jakautuivat seuraavasti: 29 % oli kasvatustieteiden, 22 % oikeustieteiden, 10 % taiteiden ja 39 % yhteiskuntatieteiden tiedekunnan opiskelijoita. Vastanneiden prosentiosuudet vastaavat pääpiirteissään tiedekuntiin rekisteröityneitä jatko-opiskelijamääriä.

Tutkimuksen tekemistä edistäviä tekijöitä

Keskeinen tutkimuksen tekemistä edistävä asia oli vastaajien mielestä rahoituksen varmuus ja pitkäjänteisyys, koska turvatussa taloudellisessa tilanteessa tutkimusta ei tarvitse tehdä pelkästään vapaa-ajalla, josta kilpailevat myös perhe ja harrastukset.

Aktiivinen ja hyvä ohjaussuhde mainittiin myös erittäin tärkeäksi ja kannustavaksi tekijäksi jatko-opintojen edistymisen kannalta. Ohjaajilta odotettiin rakentavaa kritiikkiä ja kannustusta. Muutamien vastaajien mielestä tapaamiset, joissa oli läsnä enemmän kuin yksi ohjaaja olivat hyödyllisiä. Tutkijakoulun, tutkimusryhmän tai -verkoston kautta muodostuvat vertaistuen yhteisöt koettiin myös erityisen tärkeiksi. Esimerkiksi naistutkimuksen tutkijayhteisön tapaamiset mainittiin useassa vastauksessa tutkimuksen tekemistä edistäväksi tekijäksi.

Tutkimuksen tekemistä hidastavia tekijöitä

Keskeisimmäksi ongelmaksi tutkimuksen edistymisen kannalta osoittautui palkkatyön ja tutkimuksen tekemisen yhteensovittaminen. Usealla kyselyyn vastanneista jatko-opiskelijoista oli erittäin vaativa päivätyö, joten

he kokivat tutkimuksen tekemisen iltaisin ja viikonloppuisin sekä fyysisesti että psyykkisesti kuormittavaksi. Toisaalta, vaikka aikaa ja innostusta tutkimuksen tekemiseen työajan jälkeen olisikin, vievät arjen pyörittämisen rutiinit valtaosan tutkimukselle liikenevästä ajasta.

Ongelmaksi vastauksissa koettiin myös ohjauksen puute tai sen vähäisyys. Ohjaajan kielteinen tai epäkannustava suhtautuminen tutkimukseen tai tutkittavaan aiheeseen sekä ohjaajan siirtyminen muihin tehtäviin olivat usein mainittuja tutkimuksen valmistumista hidastavia tekijöitä. Lisäksi etäisyys opiskelupaikkakunnalta aiheutti ongelmia ohjauksen saatavuudessa. Kysely osoitti myös, ettei HOPS (henkilökohtainen opetussuunnitelma) ole vielä vakiintunut käytäntö ohjauksessa.

Toiveita tutkijakoululle

Jatko-opiskelijoiden vastauksissa tutkijakoululle asetettiin suuria odotuksia mm. opinnaätetöiden ohjauksessa. Oman oppiaineen ohjaus koettiin vastauksissa osittain riittämättömäksi. Henkilökohtaista ohjausta kaivattiin aiheen jäsentämisessä tutkimuksen alkuvaiheessa. Tutkijakoululta ohjausta kaivattiin erityisesti menetelmällisissä kysymyksissä.

Myös pienryhmäohjaus ns. data-sessioiden ja seminaarien tyyppisesti koettiin tarpeelliseksi. Lisäksi vertaisryhmä samassa vaiheessa oleville jatko-opiskelijoille voisi monien vastaajien mielestä toimia keskusteluryhmänä tutkimuksen tekemiseen liittyvissä kysymyksissä ja myös foorumina, jossa voisi esitellä eri vaiheessa olevia tekstejä.

Menetelmätieteiden laitoksen ja tutkijakoulun tarjonta koettiin relevantiksi ja määrältään riittäväksi. Suurin osa opetuksesta on päiväsaikaan, mikä hankaloittaa pitkämatkalaisten ja työssäkäyvien jatko-opiskelijoiden osallistumista kursseille. Opetusta toivottiinkin järjestettävän pääasiassa iltaisin ja viikonloppuisin sekä intensiivisinä 1-2 päivän periodikursseina. Etä- tai verkko-opetusta toivottiin myös jonkin verran sekä mahdollisuutta järjestää seminaareja Kemi-Tornion alueella tai Oulussa. Virtuaalista tutkijakoulua voisi myös käyttää yhtenä opetusmuotona.

Tutkijakoululle esitettiin paljon toiveita rahoituksen järjestämisestä ja eri rahoitusmahdollisuuksista tiedottamisesta. Vastanneista suurin osa halusikin liittyä tutkijakoulun sähköpostilistalle, jonka kautta välitetään mm. rahoitukseen liittyvää informaatiota.

Pälvi Rantala ja Olli Tiuraniemi

Lapin yliopiston jatko-opiskelijat

Lapin yliopistossa oli kevätlukukaudella 2004 läsnäolevia jatko-opiskelijoita tiedekunnittain seuraavasti: kasvatustieteiden tiedekunta 89, oikeustieteiden tiedekunta 88, taiteiden tiedekunta 36 ja yhteiskuntatieteiden tiedekunta 136 (sisältää sekä YTK:n että kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan jatko-opiskelijat). Yhteensä Lapin yliopistossa oli kevätlukukaudella 349 läsnäolevaksi ilmoittautunutta jatko-opiskelijaa. (Tiedot on kerätty KOTA-tietokannasta.)

Syksyllä 2003 Sanna Lähteinen selvitti tutkijakoulun toimeksiannosta tiedot *kai-kista* Lapin yliopiston jatko-opiskelijoista. Tuossa selvityksessä jatko-opiskelijoiden lukumäärä oli 602.

Jatko-opintojen rahoitus

Lapin yliopiston jatko-opiskelijoiden opintojen rahoituksesta ei ole olemassa kattavia tilastoja. Seuraava taulukko perustuu San-

na Lähteisen tekemiin tilastoihin, jotka on saatu jatko-opiskelijoille tehdystä kyselystä. Lisäksi olen kysynyt eri tiedekuntien professoreilta heidän ohjaamiensa jatko-opiskelijoiden rahoitusta. Vastausprosentti ei yltänyt sataan kummassakaan kyselyssä, mutta taulukko kuvanee varsin kattavasti kevään 2004 tilannetta jatko-opiskelijoiden rahoituksen osalta.

Rahoitustapa	GTK	OTK	TTK	YTK
tutkijakoulu	2	2	2	6
hankerahoitus	5	8	1	6
apuraha/stipendi	8	3	6	11
yliopisto	7	7	6	6
muu palkkatyö	28	21	2	30
muu rahoitus	11	4	2	14
ei ole rahoitusta	13	8	4	21

Taulukossa olevat luvut kuvaavat jatko-opiskelijoiden lukumäärää.

Marianne Hyvärinen

Lapin tieteentekijät vaativat apurahatutkijoiden sosiaaliturvan parantamista

Jatko-opiskelijat ja apurahatutkijat ovat vääntäneet kättä viranomaisten kanssa oikeudesta sosiaaliturvaan jo vuosia. Käytäntö asiassa näyttää vaihtelevan eri työvoimatoimistojen kesken. Yksittäisiä tapauksia on tulkittu työttömyysturvalautakunnassa ja vakuutus-oikeudessa. Lapin tieteentekijät ry vetoaa asiassa Lapin yliopiston hallintoon, jotta jatko-opiskelijoiden asemasta löydetäisiin yhteinen linja Rovaniemen työvoimatoimiston kanssa.

Lapin tieteentekijöiden mukaan ongelmallisena lähtökohtana jatko-opiskelijan/apurahatutkijan työttömyysturvassa on se, että jatko-opiskelija katsotaan päätoimiseksi opiskelijaksi. Päätoiminen opiskelija ei ole oikeutettu työttömyysturvaan eikä myöskään saamaan työttömän statusta, koska päätoimisen opiskelun katsotaan estävän kokoaikaisen työn vastaanottamisen.

Jatko-opiskelu on päätoimista silloin kun henkilö perustutkinnon suorittuaan ryhtyy välittömästi suorittamaan jatkotutkintoa ja opiskeluaikainen työhistoria puuttuu tai se liittyy opiskeluun tai silloin kun henkilöllä on jatko-opintoihin myönnetty apuraha tai stipendi opintojen suorittamista varten.

- Vaikka apuraha tai projekti loppuisi, jatko-opiskelijan voidaan katsoa edelleen työllistyvän tutkimustyössään eikä hän siis pääse työttömyysturvan piiriin. Kyse on silloin yrittäjätoimintaa vastaavasta ”omassa työssä työllistymisestä”. Tosiasiassa apurahatutkijan toimeentulo on hyvin sattumanvaraista. Verotonta apurahaa ei tulkita palkaksi tehdystä työstä eikä apurahansaajalla siten ole työsuhdetta apurahan antajaan. Apurahan antaja ei myöskään ole velvollinen antamaan tutkijalle uudestaan rahoitusta. Myöskään nk. vireillä olevat apurahahakemukset eivät siis ole jo saatu etu eikä tae apurahatutkijana työllistymiselle. Olennaistahan apurahakauden päätyttyä on työnhakijan halukkuus ja valmius vastaanottaa kokopäiväistä työtä, Lapin tieteentekijöiden puheenjohtaja *Leena Suopajarvi* ja *Mervi Autti* painottavat.

Lapin tieteentekijät pitävätkin apurahatutkijoiden sosiaaliturvaa säätelevää lainsäädäntöä ristiriitaisena ja käytännölle vieraana.

- Apurahatutkijan on pysyttävä tiukasti apurahaputkessa tai muuten hän tipahtaa turvattomuusloukkuun apurahakauden päätyttyä. Poikkeuksena otetaan huomioon jatko-

opintojen osoittaminen sivutoimiseksi. Tämä onnistuu kun henkilöllä on vakiintunut työhistoria tai yrittäjäyys eli hän on suorittanut jatko-opintojaan työn ohessa. ”Vakiintunut työhistoria” on kuitenkin hyvin tulkinnanvarainen käsite etenkin yliopistoissa, joissa määräraikaisuudet ovat jo valtakunnallisesti myönnetty ongelma, Suopajarvi ja Autti sanovat.

Ovatko assistentit päätoimisia opiskelijoita?

Lapin tieteentekijöiden mukaan Rovaniemen työvoimatoimikunta on tulkinnut assistenttien hoitajat päätoimisiksi tutkijoiksi/jatko-opiskelijoiksi. Tosiasiassa jatko-opintoja suoritetaan assistenttuuriin kuuluvien muiden töiden ohessa. Tutkimuksen tekemiselle assistenttuurin hoidossa on varattu kolme kuukautta vuodessa. Muu aika on varattu opetus- ja hallintotehtäville.

Rovaniemen työvoimatoimikunta ei myöntänyt tämän vuoden alussa tekemässä päätöksessään jatko-opiskelijalle assistentin viransijaisuuden loputtua työttömän statusta eikä siten myöskään työttömyysturvaa. Näin opiskelija ei päässyt jo ennalta sovittuun assistentin työsuhteeseen vuorotteluvapaan ajaksi (josta oli jo tehty kirjallinen määräys, koska hänellä ei ollut työllistymiseen vaadittavaa työttömän statusta). Työvoimatoimikunta esti näin henkilön työllistymisen hänen jatko-opintoihinsa vedoten.

Opiskelija vei asian Työttömyysturvalautakuntaan, joka muutti Rovaniemen työvoimatoimikunnan antamaa opettajien työttömyyskassaa sitovaa päätöstä ja määräsi, että ko. opiskelija on oikeutettu evätyltä ajalta työttömyyspäivärahaan, koska hän täytti muutoin sen saamisen edellytykset: hän oli ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi ja opiskelun ei katsottu olevan esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle.

*“Vaikka apuraha
loppuisi, jatko-
opiskelijan voidaan
katsoa edelleen
työllistyvän
tutkimustyössään”*

*“Apurahatutkijan on
pysyttävä tiukasti
apurahaputkessa tai
muuten hän tipahtaa
turvattomuusloukkuun”*

*“Vakiintunut
työhistoria on hyvin
tulkinnanvarainen
käsite etenkin
yliopistoissa”*

“Apurahat” työsuhteisiksi

Lapin tieteentekijöiden mukaan edellä kuvatuissa ongelmissa ei ole kyse pelkästään puulaan joutuneiden jatko-opiskelijoiden henkilökohtaisista tragedioista, vaan koko yliopistolaitosta koskevista ongelmista.

- On hienoa, että yliopistot, yksityiset säätiöt ja rahastot myöntävät apurahoja varsinkin aloitteleville jatko-opiskelijoille. Heidän perusturvansa olisi kuitenkin varmempi, jos apurahat olisivat työsuhteita - vaikka lyhyitäkin. Sana “apuraha” merkitsee toimeentulotuelle joutumisen riskiä silloin kun apuraha päättyy ja henkilö ilmoittautuu työnhakijaksi, Mervi Autti sanoo.

Lapin tieteentekijät ry toivoo, että Lapin yliopiston hallinto kiinnittäisi edellä mainittuihin epäkohtiin huomiota ja etsisi asiassa yhteistä linjaa Rovaniemen työvoimatoimiston kanssa. Toukokuun lopussa ollaankin järjestämässä keskustelutilaisuutta Lapin yliopiston tutkijakoulun, Lapin tieteentekijöiden ja Rovaniemen työvoimatoimiston edustajien kanssa.

Tavoitteena apurahatutkijoiden sosiaaliturvan parantaminen

Tieteentekijöiden liiton mukaan väitöskirjan tekijöiden kohtelu vaihtelee työvoimatoimistoittain. Eräät toimistot tulkitsevat kaikki

väitöskirjatyön tekijät jatko-opiskelijoiksi. Tällöin ongelmia on syntynyt erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, jotka ovat ennen työttömäksi jäämistään olleet apurahalla. Viranomaiset eivät ole katsoneet apurahaa ansiotuloksi, eikä se näin ollen ole oikeuttanut ansioihin perustuvaan sosiaaliturvaan.

- Työttömyysturvalain perusteluissa kuitenkin todetaan, että tieteelliset jatko-opinnot ovat pääsääntöisesti sivutoimisia. Tätä ei kaikissa työvoimatoimistossa ole ymmärretty, joten ratkaisuja on jouduttu hakemaan valitusteilse. Assistentin työ on kuitenkin pääsääntöisesti rinnastettu normaaliin palkkatyöhön, eikä sitä ole pidetty jatko-opiskeluna, koska assistentin työhön kuuluu paljon muuta kuin jatko-opiskelu, *Eeva Rantala* tieteentekijöiden liitosta sanoo.

Tieteentekijöiden liiton tavoitteena on ollut apurahatutkijoiden sosiaaliturvan parantaminen jo vuosia. Asiaa on pohdittu sosiaali- ja terveysministeriön työryhmässä, jonka pysyvänä asiantuntijajäsenenä on ollut liiton toiminnanjohtaja *Klaus Sundbäck*.

Pukkilan työryhmän mietintö rinnastaa apurahatutkijat yrittäjiin

Sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtajan *Tarmo Pukkilan* vetämä apurahatutkijoiden ja taiteilijoiden sosiaaliturvaa pohtiva työryhmä jätti mietintönsä toukokuussa 2004. Ylijohdaja Tarmo Pukkila kertoi toukokuun puolivälissä Kide-lehdelle, että mietinnössä koko vuoden apurahan turvin työskentelevät väitöskirjan tekijät tullaat rinnastamaan yrittäjiin.

- Ratkaisun syynä on se, että yrittäjä muistuttaa statukseltaan aika pitkälle apurahan saajaa ja yrittäjien eläkejärjestelmä on jo olemassa oleva ja toimiva järjestelmä, Pukkila sanoo.

Mietinnössä esitetään verovapaan vuotuisen apurahan katon nostamista 14 000 eurosta 18 000 euroon, jolloin apuraha kattaisi myös noin 4 000 euron vuosittaiset yrittäjäeläkemaksut. Apurahatutkijoiden sosiaaliturvan maksajiksi mietinnössä esitetään apurahan myöntäjiä, eli säätiöitä, rahastoja ja julkisyhteisöjä sekä valtiota.

Pukkilan mukaan työryhmän mietintö lähtee laajalle lausuntokierrokselle ja eduskuntaan se edennee vuonna 2005.

- Jos asia etenee ripeästi niin on mahdollista, että uudistukset tulevat voimaan vuoden 2006 alusta lähtien, ylijohtaja Tarmo Pukkila arvioi.

Olli Tiuraniemi

Tutkimusprojekteja Lapin yliopistossa

Yleiskäyttöisten hyödykkeiden oikeudelliset puitteet

Oikeustieteen tohtori, velvoiteoikeuden professori *Juha Karhun* vetämässä tutkimushankkeessa *Yleiskäyttöisten hyödykkeiden oikeudelliset puitteet* selvitetään kysymystä siitä, millaiset informaatioaineistot ovat suojattuja ja mitkä ovat vapaasti käytettävissä. Tutkimushankkeessa tarkastellaan muun muassa ns. vapaan lähdekoodin (open source) juridiikkaa. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemia ja se ajoittuu vuosille 2004-2006.

Parlamentarismi

Julkisoikeuden professori *Ilkka Saraviita* johtaa Suomen Akatemian alkujaan (vuosiksi 2000-2003) rahoittamaa Parlamentarismi-projektia.

Projektin tutkimisteemana on kartoittaa Suomen vuoden 2000-perustuslain parlamentaarista järjestelmää. Tutkimusaiheina ovat ns. parlamentaarisen vastuukatteen yleisselvitys (tasavallan presidentin päätösten saattaminen valtioneuvoston myötävaikutuksen välityksin eduskunnan poliittiseen valvontaan), ulkopolitiikan parlamentarisoinnista toteuttavan yhteistoimintavelvoitteen selvitys, (ulkopolitiikan johtovalta tasavallan presidentin päätöksiin, mutta valtioneuvoston myötävaikutuksella), presidentin ulkopolitiikan johtovallan analyysi suhteessa Euroopan unionin kehittyvään ulkopoliittiseen päätöksentekojärjestelmään ja Euroopan parlamentin päätösvalan suhde Suomen eduskunnan päätösvaltaan.

Projektissa työskentelee kolme tohtorikoulutettavaa ja neljänneksen kanssa neuvotellaan. Professori Saraviita itse tekee virkatyönä tutkimusta yhdellä projektin osa-alueella.

Uusiutuvien luonnonvarojen hallintaa Luoteis-Venäjällä

Professori *Soili Nystén-Haarala* johtaa nelivuotista Suomen Akatemian rahoittamaa hanketta, jossa tutkitaan uusiutuvien luonnonvarojen hallintaa Luoteis-Venäjällä. Hanke kuuluu osana Suomen Akatemian Muuttuva Venäjä –tutkimusohjelmää ja se kestää neljä vuotta.

Kirjahankkeita

Työoikeuden professori *Seppo Koskisella* oikeustieteiden tiedekunnassa on tekeillä seuraavia tutkimusprojekteja:

1) Nuorten oikeudet ja velvollisuudet (kirjahanke/Edita, määräaika tammikuu 2005),

2) Uusi tietosuoja; kameravalvonta, sähköpostiviestit ja huumetestaaminen (kirjahanke/Edita, määräaika loppusyyskuu 2004),

3) Työsuhteen päättämisestä sopiminen (kirjahanke/WSOY, määräaika loppuvuosi 2004),

4) Työhönotto (kirjahanke/WSOY, alkuvuosi 2005).

Kodin paikantaminen

Yhteiskuntatieteiden tohtori, sosiologian professori *Asko Suikkasen* vetämässä tutkimushankkeessa tarkastellaan miten kodin merkitykset ovat muuttumassa ja miten erilaiset paikkojen merkitykset tuotetaan maailmassa, jossa liikkuvuus on yhä enemmän osa arkielämää. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi erilaisia kodin merkityksiä yhteiskunnallisessa rakenteessa, arkielämässä sekä yksilöiden ja paikallisyhteisöjen suhteissa.

Tutkimusaineisto koostuu haastatteluista, kirjoitetuista elämäkertoista, päiväkirjoista ja tilastoista. Lisäksi Suomessa ja Irlannissa järjestetään kirjoituskilpailu, jolla kerätään ihmisten kertomuksia heidän ”kotihistorioistaan”.

Tutkimusryhmän vastuullisena johtaja toimii professori Asko Suikkanen. Senioritutkijoina tutkimusryhmässä ovat mukana *Anni Vilkkio*, *Seija Tuulentie* ja *Antti Karisto*. Jatko-opiskelijoina ryhmään kuuluvat *Riikka Alho* ja *Raija Lehtola*.

Hanketta rahoittaa Suomen Akatemia ja se ajoittuu vuosille 2004-2006.

Mukavuusmaisema-tutkimusprojekti

Suomen Akatemian rahoittamassa Mukavuusmaisema-tutkimusprojektissa tutkitaan vuosina 2001-2004 matkailun ja turismin muotoja erilaisissa ”mukavuusmaisemissa” (amenity landscapes). Projekti on monitieteinen ja liikkuu muun muassa kulttuurimaantieteen, sosiologian, maaseutututkimuksen, kuvataidekasvatuksen, mediateknologian sekä matkailun kulttuuritutkimuksen alueilla. Tutkimusprojekti toteutetaan yhteistyönä Lapin Yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan, taiteiden tiedekunnan ja Oulun yliopiston kanssa.

Projektin väitöskirjan tekijät ovat taiteen maisteri *Anne Keskitalo* (matkaprosessin ra-

kentuminen taideteokseksi), yhteiskuntatieteiden maisteri *Sari Matala* (virtuaalimatkailematkailun nykyaikaisena ulottuvuutena) ja elintarviketieteiden maisteri *Monika Luthje* (maaseutu matkakokemuksena). Projektin vetäjä on matkailun kulttuurintutkimuksen ma. professori, VTT *Soile Veijola* (sosiologia) Lapin yliopistosta. Projektin toinen senioritutkija on maantieteen professori, FT *Jarkko Saarinen* (matkailun kulttuurimaantiede) Oulun yliopistosta.

Huumemaailmojen konstruointi

Hankkeen tavoite yksilöiden tasolla on kuvata ja selittää kannabis-alakulttuurin nuorten jäsenten identiteetin muodostumista Suomen Lapissa ja Murmanskissa Venäjällä. Ryhmätasolla projekti kuvailee kannabis-alakulttuurin arvoja, käyttäytymismuotoja, symboleja, kieltä, huumeiden käyttökokemuksia ja niille annettuja merkityksiä sekä huumeiden käyttäjien sosiaalisia suhteita Lapissa ja Murmanskissa. Diskurssien tasolla tarkoitus on kuvata huumeiden käyttäjistä muodostettuja mielikuvia ja niiden konstruointia sekä huumeiden määrittelyä huumevalistuksessa ottaen huomioon myös tieteelliset huumediskurssit.

Tutkimushankkeeseen osallistuvat, mikäli rahoitusta saadaan, vuosina 2005-2008 *Vesa Puuronen*, YTT, professori, hankkeen johtaja, *Heli Kiemunki*, tutkija, *Sari Lampela*, tutkija (Akatemian rahoituksella vuosina 2007-2008), *Petri Nikula*, tutkija, *Sanna Väyrynen*, tutkija (Akatemian rahoituksella 1.9.2006 - 31.12. 2008). Yhteistyötahona Murmanskissa on Murmanskin humanistinen instituutti, psykologian ja sosiaalityön osasto.

Kvantitatiivisuus, tulkinallisuus ja faktojen politiikka
Yhteiskuntatieteiden tohtori, professori *Suvi Ronkaisen* vetämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida kvantitatiivisen ja tilastollisen tutkimustavan käytäntöjä, perusteluja ja mahdollisuuksia. Tutkimus on metodologiseen kehittämiseen pyrkivä monitieteinen projekti, joka hakee tilastolliselle tutkimukselle uudenlaisia mahdollisuuksia.

Tutkimuksen taustalla on yhteiskunnallinen muutos minkä myötä poliittiset valinnat ovat vaihtuneet erilaisiin mittaamisiin ja numeraalisiin tietoihin vetoavaksi ohjaukseksi. Projekti kysyykin millaisella erityisellä tavalla

tällainen tieto muovaa käsitystä todellisuudesta, mikä tulee näkyväksi ja mikä taas jää piiloon. Entä millaisella tavalla politiikka peityy numeroiden politiikkaan?

Tutkimusprojekti on konsortiohanke Kuopion yliopiston kanssa. Lapin yliopistoon sijoittuvan osuuden johtajana on professori Suvi Ronkainen. Tutkijoina projektiin kuuluvat *Marianne Silen*, *Arto Selkälä* ja *Liisa Hokkanen*. Projektin taustalla on laaja, valtakunnallinen yhteistyöverkosto. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemia ja se ajoittuu vuosille 2004-2007.

Teollinen muotoilu -tutkimusohjelma

Vaatetusalan professori *Minna Uotilan* vetämässä tutkimushankkeessa "Emergence of Luxury" analysoidaan design tuotteisiin kätkeytyvän hiljaisen tiedon ja suunnittelutaidon merkitystä erilaisten käyttäjien ja yhteisöjen käyttökokemuksessa. Tavoitteena on tuottaa täsmennettyä tietoa suunnittelijan, tuotteen ja loppukäyttäjän välisestä vuorovaikutuksesta sekä tiedon hyödynnettävyydestä tulevaisuuden vaatetusteollisuudessa.

Professori Minna Uotilan vetämään tutkimusryhmään kuuluvat *Ritva Koskennurmi-Sivonen* Helsingin yliopistosta sekä *Pertti Aula* ja *Piia Varanka* Lapin yliopistosta.

Hanketta rahoittaa Suomen Akatemia ja se ajoittuu vuosille 2004-2007. Tutkimushanke kuuluu osana Suomen Akatemian Teollinen muotoilu -tutkimusohjelmaan.

MICA

MICA (Mobil internet collected assistant) -yhteistyöhanke (2002-2005) on osa PhDPolis -tutkijakouluhanketta, jota rahoittaa Interreg ja opetusministeriö. Lapin yliopiston teollinen muotoilu ja Luulajan teknisen yliopiston sähkötekniikan osasto tekevät MICA:ssa yhteistyötä tarvittaessa internetin kautta ohjattavan automaattisen pyörätuolin kehittämiseksi.

MICA:ssa syntyy kaksi väitöskirjaa, toinen Lapin yliopistoon ja toinen Luulajan tekniseen yliopistoon. PhDPoliksen muut osapuolet ovat Oulun yliopisto ja Meri-Lappi instituutti.

Hankkeen vastuuhenkilöitä Lapin yliopistossa ovat teollisen muotoilun professori *Veikko Kamunen* ja sosiaaligerontologian professori *Simo Koskinen*. Hankkeen projektipäällikkö on arkkitehti *Jouni Piekkari*.

ELVI

Merkittävin ikääntymistä koskeva tutkimus-

hanke Lapin yliopistossa on ollut monitieteinen ELVI (elämisen välineitä ikääntyville) - tutkimus- ja kehittämishanke. Tutkimus on edennyt kahdessa vaiheessa. Vuosina 1998 - 1999 keskityttiin Lapin kylien Ikäihmisten kotona selviytymiseen. Toisessa vaiheessa, vuosina 2000 -2002, pääpaino oli siinä, mitä kylä merkitsee voimavarana ikääntyville asukkailla. Viimeisessä vaiheessa ELVI oli Suomen Akatemian Ikääntymisen tutkimusohjelman yhtenä tutkimushankkeena. Tutkimus toteutettiin 11 Lapin kylässä. Parhaillaan on käynnistymässä ELVI:n kolmas vaihe, joka keskittyy tutkimaan kolmatta ikää pohjoisessa kaupunkikontekstissa.

Hankkeen aikana on tuotettu lähes 50 erilaista, vanhusten kotona selviytymistä edistävää tuotetta tai tuoteideaa, joiden kehittämisessä ikäihmiset ovat olleet itse kiinteästi mukana. Taiteiden tiedekunnan innovatiivisten yksiköiden merkitys on ollut kehittämistyössä ratkaiseva. Hankkeen yhteydessä on valmistunut toista kymmentä pro gradu -tutkielmaa eri tieteen aloilta ja tulossa on kolme väitöskirjaa.

Hankkeen vastuuhenkilöitä Lapin yliopistossa ovat teollisen muotoilun professori *Veikko Kamunen* ja sosiaaligerontologian professori *Simo Koskinen*. Hankkeen projektipäällikkö on arkkitehti *Jouni Piekkari*.

MOMENTS

MOMENTS (Tiedon luomisen mallit ja metodit tulevaisuudessa: Mobiiliteknologiaa hyödyntävät monitieteiset sovellukset) on monitieteinen tutkimushanke, joka on yksi Suomen Akatemian *Life as Learning* -ohjelman konsortiohankkeista.

MOMENTSissa on edustettuna useita yliopistoja ja tieteenaloja. Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan mediapedagogiikkakeskuksen osaamisalueita hankkeessa ovat verkko-opetus, -opiskelu ja oppiminen. Hankkeen tavoitteena on mallintaa tulevaisuuden opetuksen, opiskelun ja oppimisen malleja ja menetelmiä.

Professori *Heli Ruokamo* on MOMENTS-hankkeen johtoryhmän jäsen ja tutkijana toimii *Miika Lehtonen*.

Hella

Hella oli Helsingin ja Lapin yliopiston yhteinen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön tutkimus- ja kehittämisprojekti, joka toteutettiin vuosina 2001-2003.

HelLan puitteissa ja osana Suomen kasvatustieteiden tiedekuntien virtuaaliyliopistohanketta (KasVi) tutkittiin verkko-opetusta, -opiskelua ja oppimista. Erityisesti keskityttiin KasVi:n puitteissa syyskuussa 2002 alkaneeseen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäy-

Oikeustieteen tutkijakoulu OMY

"Oikeus muuttuvassa yhteiskunnassa" (OMY) on opetusministeriön ja Suomen Akatemian rahoittama tutkijakoulu, johon kuuluu yksitoista oikeustieteen koulutusalan tutkimusyksikköä. Mukana ovat kaikki oikeustieteelliset tiedekunnat ja muut merkittävimmät oikeustieteen tutkimuskeskukset maassamme.

OMY on ensimmäinen valtakunnallinen tutkijakoulu oikeustieteen alalla maassamme. Tutkijakoulun nimi "Oikeus muuttuvassa yhteiskunnassa" viittaa siihen, kuinka kansallinen oikeusjärjestelmämme on muuttunut merkittäväällä tavalla 1990-luvulla.

Tutkijakoulun johtajana toimii professori *Juha Karhu* Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnasta ja varajohtajana professori *Kimmo Nuotio* Helsingin yliopistosta. Johtoryhmään kuuluu johtajien ja sihteerin lisäksi yksitoista osallisten yksiköiden nimeämää jäsentä sekä tutkijakoulutettavien edustaja.

Tutkijakoulussa on 22 tutkijakoulutettavaa, joista kaksi tekee väitöskirjaansa Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekuntaan. OTK, VT *Jukka Lehdon* väitöskirjan aiheena on "Pitkäkestoiset kaupalliset sopimussuhteet, erityisesti franchise-sopimustyyppi". OTK *Lotta Viikarin* väitöskirjan aiheena on "Avaruuden käyttöön liittyvät ympäristöongelmat oikeudelliselta kannalta".

tön (TVT 15 ov) opintojen tutkimukseen.

Hankkeen yhdyshenkilöt Lapin yliopistossa ovat: professori *Raimo Rajala*, professori *Heli Ruokamo* sekä suunnittelija ja tutkija *Virpi Vaattovaara*.

Hella –projektin tuloksista on julkaistu lopuraportti, joka löytyy osoitteesta: <http://www.edu.helsinki.fi/media/hellaraportti.html>.

JIBS

JIBS (Joint Inserts Bank for Schools) -hankkeen tavoitteena on luoda laaja, monikulttuurinen ja helppokäyttöinen verkkovideopankki opetuskäyttöön. Verkkopankin kohderyhmänä ovat esi- ja peruskoulun opettajat ja oppilaat.

JIBS-hankkeeseen kuuluu olennaisena osana videoiden opetuskäytön kansainvälinen tutkimus, josta vastaavat yhteistyössä Lapin yliopiston Mediapedagogiikkakeskus sekä Milanon katolinen yliopisto. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa sekä arvioida videoiden ja verkkovideoiden opetuskäyttöä hankkeen kuudessa osallistujamaassa.

Hankkeen yhteyshenkilöt Lapin yliopistossa ovat: professori *Raimo Rajala* (projektin vastaava) professori *Heli Ruokamo* ja tutkija *Päivi Karppinen*. Hanketta koordinoi EBU ja sitä rahoittaa Euroopan komissio.

Let's Play

Lets Play -projektin tavoitteena on tuottaa tietoa leikkiin perustuvasta oppimisympäristöstä sekä kehittää oppimisympäristöjä, joissa oppiminen toteutuu playful learning -käsitteen kautta.

Let's Play -oppimisympäristö –projektin tavoitteena on tutkia ja kehittää leikkikenttä, joka tuottaa julkiselle ja kunnalliselle sektorille, erityisesti harvaan asutuilla seuduilla, innovatiivisia palveluja uudessa ympäristössä. Hankkeessa toteutuvissa ratkaisuisa yhdistyvät oppimisympäristötutkimus, Pohjois-Suomen teknologiaosaaminen, design ja Lapin läänin alueen leikkivälineiden puunjalostustuotanto.

Lapin yliopistossa projektin vastaavana toimii professori *Raimo Rajala*. Professori *Heli Ruokamo* toimii yhtenä tutkimusryhmän ohjaajana. Tutkimusryhmän muodostavat projektipäällikkö, erikoistutkija *Pirkko Hyvönen* sekä tutkija *Marjaana Juujärvi* ja suunnittelija *Suvi Latva*.

Let's Play on Euroopan unionin ja Lapin lääninhallituksen osarahoittama projekti. Yhteistyökumppaneita ovat Lapin yliopisto,

VTT tietotekniikka, Rovaniemen ammattikorkeakoulu ja Lappset Group Oy.

Balance

Tutkimusprofessori *Monica Tennbergin* johtamassa Balance (Global Change Vulnerabilities in the Barents region) -projektissa tarkastellaan paikallisen väestön käsityksiä ilmastomuutoksen taloudellisista vaikutuksista erityisesti kala-, metsä- ja porotaloudessa. Hankkeen tutkijoina toimivat YTT *Carina Keskitalo* ja YTM *Ari Laakso*.

Tutkimuksessa ovat parhaillaan menossa kenttätöväihe haastatteluineen Ruotsissa, Norjassa ja Suomessa. Vuoden 2005 puolella haastatteluja jatketaan Murmanskin ja Arangelin alueella yhteistyössä Kuolan tiedekeskuksen tutkijoiden kanssa. Tutkimuksen rahoittaa EU:n 5. tutkimusohjelma (2002-2005).

Ulkopolitiikan ennakoimattomien vaikutusten eettiset ulottuvuudet

Tutkimusprofessori *Monica Tennberg* on mukana monitieteisessä ulkoasiainministeriön hankkeessa (2004-2005), johon osallistuvat myös Turun yliopisto (valtio-oppi ja poliittinen historia) ja Kuopion yliopisto (filosofia). Tutkimuksessa tarkastellaan ulkopoliittikan ennakoimattomia vaikutuksia ja niiden eettisiä ulottuvuuksia sekä kartoitetaan eettisesti kestävä ulkopoliittikan luonnetta.

Ympäristöyhteistyö Luoteis-Venäjällä

Huoli kansainvälisistä ympäristöongelmista Luoteis-Venäjällä johti länsimaiden ja Venäjän väliseen ympäristöyhteistyöhön 1980-luvun lopulla. *Ympäristöyhteistyö Luoteis-Venäjällä* tutkimuksessa tarkastellaan yhteistyön sisältöä, kehitystä ja tuloksia venäläisten toimijoiden näkökulmasta. Tutkimus rakentuu kolmen tapaustutkimuksen varaan; Arktinen ympäristöyhteistyö, Barents yhteistyö ja Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuus. Tutkimuksessa tuotetaan tietokanta kestävä kehityksen projekteista Luoteis-Venäjällä. Tutkimusprojekti on Suomen Akatemian rahoittama (2002-2004). Tutkimusprofessori *Monica Tennberg* on projektissa tutkijana.

Alkuperäiskansat kansainvälisinä poliittisinä toimijoina

Tutkimus tarkastelee sitä, kuinka alkuperäisyyttä käytetään poliittisena perusteluna itsemäärittämisoikeuden ja suvereenisuuden vaatimuksille kansainvälisessä järjestelmässä ja

mitä seurauksia tällä vaatimuksella on. Monitieteisten teoreettisten ja empiiristen tavoitteiden lisäksi tutkimusprojekti pyrkii olemaan asianomaisten, erityisesti alkuperäiskansojen vaikuttamisen ja osallistumisen kannalta, policy-relevantti.

Tutkimusryhmään kuuluvat tutkimusprofessori *Monica Tennberg* (Arktinen keskus, Lapin yliopisto), tutkija *Scott Forrest* (Arktinen keskus, Lapin yliopisto), tutkimusprofessori *Timo Koivuvuova* (Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti, Lapin yliopisto), tutkija *Marjo Lindroth* (Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti, Lapin yliopisto), tutkija *Merja Pentikäinen* (Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti, Lapin yliopisto), tutkija *Heidi Sinevaara-Niskanen* (Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto) ja tutkija *Tamara Semenova* (Russian Institute for Natural and Cultural Heritage, Russian Academy of Sciences).

Ilmastomuutoksen haasteet oikeudellisille järjestelmille

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti (PYVI) on aloittanut tutkimusprojektin, jossa tarkastellaan ilmastomuutoksen aiheuttamia haasteita oikeudellisille järjestelmille erityisesti arktisella alueella. Projektin tarkoituksena on kartoittaa olemassa olevan tutkimustiedon pohjalta minkälaisia muutoksia on jo aiheutunut ja miten kansainvälinen oikeus ja arktiset oikeusjärjestykset ovat näihin muutoksiin pystyneet vastaamaan.

Tutkimusprojekti on osa PYVI:n arktista pohjoismaista oikeudellista tutkimusyhteistyötä ja sitä rahoittaa NORFA.

Teollistumisen vaikutuksia Pohjois-Venäjällä

Arktisessa keskuksessa tutkimusprofessorina toimiva *Bruce Forbes* johtaa teollistumisen ympäristövaikutuksia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia Pohjois-Venäjällä selvittävää tutkimushanketta. Hankkeessa kartoitetaan ja arvioidaan mm. porojen laidunmaiden tilaa sekä selvitetään paikallisten asukkaiden käsityksiä ympäristömuutoksista ennen ja nyt. Tutkimusalueet ovat Nenetsiassa ja Jamalilla. Tutkimushanke on osa Suomen Akatemian Muuttuva Venäjä –tutkimusohjelmaa, joka käynnistyi vuoden 2004 alussa.

Hoitotyön ammattikorkeakoulutus antaa hyvät valmiudet työelämään

Kasvatustieteiden lisensiaatti Airi Palosteen väitöstutkimuksen mukaan ammattikorkeakoulujen hoitotyön koulutuksessa tulee tehostaa opintojen ohjausta, ammatillisen kasvun tukemista sekä käytännön opetuksen kehittämistä.

Kasvatustieteiden lisensiaatti Airi Paloste on tutkinut kasvatustieteen alaan liittyvässä väitöskirjassaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun terveysalalta vuonna 1995 valmistuneiden käsityksiä koulutuksesta, ammatillisesta pätevyydestä ja sijoittumisesta työelämään. Tutkimuksen mukaan hoitotyön koulutuksen yhteistyö työelämän kanssa ja opetuksen kehittäminen opiskelijan yksilöllisistä tarpeista lähtien ovat edelleen tärkeitä hoitotyön koulutuksen ja opetuksen kehittämistavoitteita.

- Hoitotyön koulutuksen kehittämisessä tulee huomioida riittävästi myös tulevaisuus niin teoriassa kuin harjoittelussakin. Mikäli opiskelijoita koulutetaan vain tämän hetken tilanteisiin, he ovat ammattiin valmistuessaan jo valmiiksi ajastaan jäljessä, Paloste huomauttaa.

Hoitotyön koulutuksen hyvät ja akanat
Tutkimuksessa esiin nousseet opiskelijoiden ja työelämässä toimivien hoitajien myönteiset kokemukset ammattikorkeakoulutuksesta liittyivät oppimisympäristöön ja oman suuntautumisvaihtoehdon opiskeluun. Tutkitut kokivat, että koulutuksella oli vaikutusta ammatillisten perusvalmiuksien kehittymiseen ja myöhemmin pätevyyteen työelämässä.

- Hoitotyön koulutus näyttää vahvistavan opiskelijan ammatillisen pätevyyden sisäisiä ja ulkoisia toiminnallisia valmiuksia, Paloste toteaa.

Tutkimuksessa esiin nousseet epäkohdat liittyivät opetuksen suunnitteluun ja toteu-

tukseen. Varsinkin ensimmäisen vuoden opintoja opiskelijat pitivät liian teoreettisina. Tämä näkyi mm. opiskelijoiden arkuutena ja suoranaishana pelkona ensimmäisessä käytännön harjoittelussa.

- Hoitotyön koulutuksen alkuvaiheessa toteutuva teoreettinen painotus ei välttämättä motivoi opiskelijaa, ja se voi jopa hämärtää koulutuksen todellisen tavoitteen ymmärtämistä, Paloste korostaa.

Opintojen ohjaukseen oltiin tyytymättömiä sen vähäisyyden vuoksi. Tutkimuksen mukaan opintojen ohjausta tulisi lisätä ja suunnata opintojen alku- ja päättövaiheeseen.

- Opettajien ja työelämässä toimivien ohjaajien kannustusta ja tukea opiskelijan ammatti-identiteetin vahvistajana tarvitaan koko opiskelun ajan. Opintojen alussa tarvitaan opiskeluteknistä ja henkilökohtaista ohjausta. Opintojen päättövaiheessa korostuu työllistymistä ja jatko-opintoja edistävä opintojen ohjaus, Paloste tiivistää.

Suurin osa valmistuneista sai töitä Lapista

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta vuonna 1995 terveysalalta valmistuneet sijoittuivat tutkimuksen mukaan hyvin (74 %) työelämään. Opiskelijoista 80 % oli kotoisin Lapin läänistä. Suurin osa heistä jäi valmistumisensa jälkeen kotilääniin.

Airi Paloste keräsi tutkimusaineiston väitöskirjaansa varten neljässä eri vaiheessa vuosina 1995-2003. Tiedonkeruumuotoina hän käytti kyselyjä ja teemahaastatteluja. Palosteen mukaan hänen väitöskirjaansa voidaan sovel-

Airi Paloste valmistui ylioppilaaksi Kemlin Lukiossa vuonna 1975. Sairaanhoidajaksi hän valmistui vuonna 1978, terveydenhoitajaksi 1980 ja sairaanhoidonopettajaksi 1987. Paloste suoritti kasvatustieteiden maisterin tutkinnon Lapin yliopistossa vuonna 1995 ja kasvatustieteiden lisensiaatin tutkinnon vuonna 2000.

Työurallaan hän on toiminut sairaanhoidajana, terveydenhoitajana ja sairaanhoidon opettajana. Tällä hetkellä hän toimii Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa Terveyden edistämisen ja ehkäisevän työn yliopettajana sekä jatkotutkimuksen koulutusohjelman vastaavana opettajana.

taa ammattikorkeakoulujen opetuksen kehittämiseen, opetussuunnitelmatyöhön, opiskelijan ohjauksen ja käytännön harjoittelun kehittämiseen sekä opiskelijan ammatillisen pätevyyden tason arviointiin.

ot

Kasvatustieteen lisensiaatti Airi Palosteen väitöskirja *Valmistumisesta – Työelämään* tarkastettiin Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa 24.4.2004. Vastaväittäjinä tilaisuudessa toimivat professori *Juhani Honka* Tampereen yliopistosta ja dosentti *Pirkko Remes* Oulun Yliopistosta. Kustoksena toimi professori *Kyösti Kurtakko* Lapin yliopistosta.

Koulutuksellinen tasa-arvo toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Lapin läänissä

Kasvatustieteiden lisensiaatti Pekka Narkauksen väitöstutkimuksessa tarkastellaan koulutuksen merkitystä ja mahdollisuuksia toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Lapin läänissä. Väitöskirja on sodanjälkeisen Lapin yhteiskunnallisen kehityksen, koulutusmahdollisuuksien ja yksilön elämänvalintojen merkityksiä kokoava puheenvuoro.

KL Pekka Narkauksen väitöstutkimuksessa tarkastellaan miten mahdollisuudet koulutukseen toteutuivat Lapin läänissä kolmen eri koulutuksellisen sukupolven keskuudessa 1940- ja 1950-luvulla. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan koulutuksen suhdetta yleiseen yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehitykseen. Myös oppilaiden lähipiiriin, kuten perhetaustan ja opettajien merkitys koulu-uraa määrittävänä tekijänä nousee tutkimuksessa esille. Tutkimuksessa on vahvasti mukana myös tutkijan omakohtainen kokemus opiskelijana, opettajana ja hallintomiehenä.

- Tutkimus valottaa yksilön vaikeita koulutuksellisia valintoja sodanjälkeisessä Lapissa sekä koulutuksen ja osaamisen merkitystä yksilön elämässä ja alueellisessa kehittämisessä. Sotien jälkeisinä vuosikymmeninä nuorten koulunkäynnin esteenä toimivat vahvasti taloudelliset rajoitteet. Usein perheen talouteen kytkeytyi suoranaisia terveydellisiä, ravitsemukseen tai vaatetukseen liittyviä tekijöitä. Myös sisarusten lukumäärällä oli vaikutusta koulutukselliseen eriarvoisuuteen, Narkaus toteaa.

Jähmeän 1950-luvun jälkeen koulutusmahdollisuudet paranivat

Tutkimuksen mukaan 1950-luku oli koulutuspoliittisesti vanhoillista aikaa. Painetta koulutusmahdollisuuksien lisäämiseen oli kaikilla koulutuksen asteilla keskikoulusta aikuiskasvatukseen. Kuitenkin vasta vuoden 1958 ammattioppilaitoslaki määräsi kunnille ammattioppilaitosvelvollisuuden.

- Koulutuspoliittisesti jähmeän 1950-luvun ja seuraavan vuosikymmenen alkupuoliskon jälkeen ilmeni patoutunutta tarvetta ryhtyä kehittämään ja uudistamaan määrällisesti laajenevaa koulutusta yhteiskunnan muutostarpeiden mukaan. Tällöin lainsäädäntö ei enää voinut toimia koulutuksen yksinomaisten ohjaajana, Narkaus sanoo.

Sodan jälkeen tapahtui yleistä koulutusmahdollisuuksien tasaantumista maan eri alueiden sekä maaseudun ja kaupunkien välillä. Heikommassa asemassa olevien ryhmien ja yksilöiden mahdollisuudet osallistua koulutuksen paranivat. 1960- ja 1970-luvuilla pyrittiin tietoisesti toimenpiteisiin, jotta väestöryhmien väliset erot eivät johtaisi yhteiskunnalliseen ja koulutukselliseen eriarvoisuuteen, tutkimuksessa todetaan.

Sukupolvien väliset koulutuserot ovat kasvaneet

Nuorisokoulutuksen viime vuosikymmenien nopea laajentuminen on johtanut siihen, että sukupolvien väliset koulutuserot ovat Suomessa suuremmat kuin useimmissa muissa OECD-maissa. Ikäluokkien väliset kuilut perustasteen jälkeisen tutkinnon suorittamistasossa ovat nuorten voimakkaan koulutuksen laajentumisen seurauksena Suomessa pääsääntöisesti kärjistyneet 1960-luvulta vuosituhannen vaihteeseen.

- Vaikka kotitaustan ennustavuus Suomessa nuorten opintien määrittäjänä viime vuosikymmeninä on heikentynyt, niin toimihenkilötaustasta tulevat nuoret suuntaavat silti yhä muita selkeämmin ylempiin opintoihin, Narkaus sanoo.

Tutkimustaan varten Pekka Narkaus haastatteli 17 henkilöä, jotka edustavat eri kuntia ja ikäryhmiä sekä molempia sukupuolia. Tutkija luokitteli haastateltavat neljään ryhmään. Osalle koulutus suuntautui toiveammatin hankkimiseksi, osa joutui hankkimaan puuttuvaa peruskoulutusta myöhemmin, osalla oli nopea koulutustie suoraan työelämään ja osalla koulutus oli suoraviivaista siirtymistä tasolta toiselle.

- Tyyppien taustalla oli selvästi erotettavissa puutteelliset koulutusmahdollisuudet sekä maaseudun elinolosuhteiden muutokset. Toiveammattiin suuntautuneiden tyyppi esiin-

tyi kaikissa kolmessa sukupolvessa. Tyyppi heijasteli yksilön voimakkaiden pyrkimysten merkitystä koulutusuran muodostumisessa. Monien koulutusvalintojen tyyppi edusti nuorinta sukupolvea. He kasvoivat runsaiden koulutusmahdollisuuksien keskellä. Heille oli tunnusomaista tietynlainen varmuus ja luottamus oman paikan löytymiseen yhteiskunnassa, Narkaus sanoo.

ot

Kasvatustieteiden lisensiaatti Pekka Narkauksen väitöskirja *Koulutuksen tasa-arvon ilmeneminen koulutuksellisissa elämäkerroissa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Lapin läänissä* tarkastettiin Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa 6.5.2004. Vastaväittäjänä tilaisuudessa toimii dosentti *Osmo Lampinen* Helsingin yliopistosta ja kustoksena professori *Raimo Rajala* Lapin yliopistosta.

M.K.

Pekka Narkaus (s. 1933) valmistui kansakoulun opettajaksi Kajaanin seminaarista vuonna 1958, yleisaineiden opettajaksi Oulun yliopistosta vuonna 1962, kasvatustieteiden maisteriksi Lapin yliopistosta vuonna 1997 ja kasvatustieteiden lisensiaatiksi vuonna 2001.

Työurallaan Pekka Narkaus on toiminut opettajana Rovaniemen kaupungissa vuodesta 1958 lähtien, koulutoimenjohtajana vuodesta 1972 lähtien ja ala-asteen rehtorina Rovaniemen maalaiskunnassa vuodesta 1992 lähtien. Eläkkeelle hän siirtyi vuonna 1994. Pekka Narkaus on toiminut lukuisissa erilaisissa yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä 1950-luvulta lähtien.

Esimiehet avainasemassa koulutukseen ohjaamisessa

Kasvatustieteiden maisteri Martti Lampelan väitöstutkimuksessa tarkastellaan Rovaniemen kaupungin työntekijöiden henkilöstökoulutusta tietoteknisten valmiuksien kehittämiseksi. Tutkimuksen keskiössä on vuorovaikutusprosessi, jossa koulutukseen pääsystä neuvotellaan.

KM Martti Lampelan Väitöskirjassa pureudutaan aikuiskoulutuksen arjen kannalta erittäin ajankohtaiseen kysymykseen tarkastelemalla työntekijöiden koulutustarvetta aikana, jolloin tieto ja tiedonhallinta koskevat lähes jokaista työntekijää. Tutkimuksen käytännön lähtökohtana ovat Rovaniemen kaupungin työntekijöiden omat kokemukset kehittymistarpeistaan. Koulutustarpeet eivät kuitenkaan aina nouse yksilön kokemista tarpeista, vaan esimies joutuu usein ohjaamaan alaisiaan koulutukseen.

- Esimiesten kanssa käytävät kehityskeskustelut, koulutusyhdyshenkilöiden merkitys sekä epävirallisten keskustelujen asema näytävät selvästi olevan koulutukseen pääsyn keskeisiä tekijöitä, Lampela tiivistää.

Työntekijöiden koulutustarpeen kannalta tutkimuksessa nostetaan esille kaksi asiaa. Ensinnäkin tietotekniikan tulo yrityksiin ja organisaatioihin on omalta osaltaan tuonut uusia piirteitä työhön, minkä seurauksena yksilö käy jatkuvaa keskustelua oman työnsä ja sen sisällön kanssa. Toinen merkittävä asia koulutustarpeen kannalta on suhde esimieheen ja hänen kanssaan käytävät neuvottelut. Vertaiset työtoverit eivät tutkimuksen mukaan ole kovinkaan merkittävässä asemassa koulutustarpeen määrittämisen prosessissa.

Kenen lähtökohdista työntekijöitä koulutetaan

Tutkimuksessa tarkastellaan myös kenen lähtökohdista työntekijöitä koulutetaan. Onko koulutuksen lähtökohtana työntekijän yksilölliset kehittymistarpeet vai työnantajan tarve kehittää työvoimaansa entistä osaavammaksi? Tutkimuskohteena oleva organisaatio antaa asiasta varsin harmonisen kuvan.

- Henkilöstön koulutustarpeessa kohtaavat työnantajan ja työntekijän koulutusintressit. Esimies edustaa koulutustarvetta koskevissa neuvotteluissa työnantajan intressiä kehittää työvoimaansa entistä osaavammaksi. Työntekijällä on puolestaan omat yksilölliset kehittymistarpeensa. Sekä työntekijöillä että työnantajalla näytävät olevan varsin samansuuntaiset koulutusintressit, Lampela toteaa.

Henkilöstön koulutukseen liittyvä vallankäyttö

Tutkimuksen mukaan myös valta ja vallankäyttö liittyvät olennaisesti henkilöstön koulutustarvemäärittelyihin. Valta ilmenee päätöksentekoina koulutuksiin osallistumisesta. Valtaa on sekä työntekijällä että työnantajaa edustavalla esimiehellä, joka joutuu usein käyttämään suostuttelevaa valtaa ohjattaessaan työntekijöitä koulutukseen.

- Kunkin työntekijän oma esimies on tärkein neuvottelukumppani keskusteltaessa koulutustarpeista. Lisäksi koulutustarvetta koskevia neuvotteluita käydään myös työtovereiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Tutkimuksen mukaan heillä ei ole kuitenkaan sellaista asemaa neuvotteluissa kuin esimiehellä, Lampela pohtii.

Väitöstutkimuksensa lopputuloksena tutkija esittää koulutustarvetta koskevan kokonaisvaltaisen mallin, jossa koulutustarve nähdään monivaihteisena neuvotteluprosessina. Malli yhdistää globaalit muutostrendit työpaikoilla tapahtuviin vuorovaikutustilanteisiin. Lyhyesti sanottuna mallin avulla voidaan muodostaa käsitys henkilöstön koulutustarpeesta.

N.H.

Martti Lampela valmistui ylioppilaaksi Kemian lukiossa vuonna 1974. Metsäteknikoksi hän valmistui Rovaniemen metsäopistosta vuonna 1978 ja metsätalousinsinööriksi vuonna 1988. Kasvatustieteiden maisteriksi hän valmistui Lapin yliopistosta vuonna 1997.

Työurallaan Martti Lampela on toiminut mm. metsänhoidon neuvonantajana Kemian Seudun metsänhoito-yhdistyksessä, metsäsuunnittelijana Lapin piirimetsälautakunnassa, metsätalousesimiehenä Lapin metsälautakunnassa, koulutusesimiehenä Lapin metsäkeskuksessa, atk-kouluttajana Rovaniemen kaupungissa ja asiakaspalvelupäällikkönä Lapin informaatioteknologia LapIT Oy:ssä vuodesta 2001 lähtien.

KM Martti Lampelan väitöskirja *“Tarve tulee sieltä työstä, mutta ... se lähtee kuitenkin itsestään se halu osata.” Koulutustarve neuvoteltuna järjestyksenä* tarkastettiin Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa perjantaina 7.5.2004. Vastaväittäjänä tilaisuudessa toimi emeritusprofessori *Tapio Vaherva* Jyväskylän yliopistosta ja kustoksena professori *Raimo Rajala* Lapin yliopistosta.

ot

Kingin maailma

Kauhun kiistaton kuningas Stephen King on myyntilukujen valossa Yhdysvaltojen kaikkien aikojen menestynein kirjailija. Heidi Strengell pohtii teoksessaan *Kingin maailma* syitä Kingin menestykseen myös niiden lukijoiden keskuudessa, jotka eivät yleensä hakeudu kauhukirjallisuuden pariin.

Filosofian - ja kasvatustieteiden tohtori Heidi Strengellin keskeisin kimmoke *Kingin maailma* -kirjan kirjoittamiseen oli Stephen Kingille viime vuoden marraskuussa myönnetty yhdysvaltalainen kirjallisuuspalkinto *National Book Award*. Julkaisun lähtökohtana Strengell mainitsee sen, että meistä itse kullakin tulisi olla valta määrittellä omat kirjalliset klassikkomme. Strengell toivookin lukijansa pohtivan voidaanko kauhukirjailijaksi luokiteltua Kingiä pitää myös goottilaisena kirjailijana, satukirjailijana tai jopa kirjallisuusunaturalistina.

Heidi Strengell luokittelee Kingin kauhukirjailijaksi, joka sekoit-

taa kirjallisuuden lajityyppien perinteiset rajat yhdistämällä goottilaiseen perustarinaan mm. realismia, naturalismia, myyttejä, satuja ja melodraamaa. Gotiikka tarjoaa tarinalle juuret ja historian, myytit ja sadut rakentavat tarinan. Naturalismi luo Kingin tuotannolle yhtenäisen maailmankuvan. Lisäksi Kingin kirjallisen keitoksen mausteista voidaan löytää scifiä, jännityskertomusta ja fantasiaa.

Strengellin mukaan Kingin teokset sisältävät sosiaalista kritiikkiä ensisijaisesti satiirin muodossa. Arvostelu kohdistuu siihen tapaan, jolla yhteiskunta ja sosiaaliset instituutiot loukkaavat yksilöä. Voi-

maton ja puolustuskyvytön yksilö joutuu riippuvuussuhteeseen valtakoneistosta ja korruptoituu huolehtimaan vain omasta henkiinjäämisestään.

Kingin sanoman Strengell tiivistää raamatullisesti siten, että itse kunkin meistä tulee seistä omalla asemapaikallamme ja kantaa vastuumme silloin, kun rohkeuttamme kysytään. Näin säilytämme sekä oman ihmisyytemme että varmistamme sen mahdollisuuden myös omille lapsillemme.

Kingin maailma -teos pohjautuu Heidi Strengellin ensimmäi-

seen väitöskirjaan, jonka sisältöä hän on muokannut nyt ilmestyneessä julkaisussa populaarimpaan muotoon. Strengellin toinen väitöskirja vertailee naishahmoja Kurt Vonnegutin, John Irvingin ja Stephen Kingin tuotannossa. Uusimmassa tutkimuksessaan Strengell selvittelee Patricia Cornwellin teosten painopistealueita.

**Kingin maailma -teosta
voi tilata osoitteesta:
julkaisu@ulapland.fi**

ot

Nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä

Professori Asko Suikkanen, tutkija Sirpa Martti ja tutkija Ritva Linnakangas Lapin yliopiston yhteiskuntatutkimuksen laitokselta ovat julkaisseet kaksi tutkimusta, joissa etsitään keinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Kuluneen vuosikymmen aikana nuorten syrjäytyminen on noussut yhdeksi merkittävimmistä yhteiskuntapolitiittisista kysymyksistä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Erityisen polttavan kysymyksen nuorten syrjäytymisestä tekee Suomessa se, että suuret ikäluokat ovat parhaillaan siirtymässä eläkkeelle ja työvoimapolusta on tulossa todellinen uhka.

Tutkimusten mukaan hyviksi käytännöiksi ja tuloksellista toimintaa ohjaaviksi periaatteiksi

osoittautuivat ennen muuta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tunnistaminen, varhainen puuttuminen ja nuoren tukeminen siirtymävaiheessa esimerkiksi peruskoulusta jatko-opiskeluun.

Nuorten syrjäytymisen onnistunut ehkäisy perustuu varhaiseen puuttumiseen, eri tahojen väliseen yhteistyöhön, työntekijöiden ja nuorten välittömään ja jatkuvaan vuorovaikutukseen sekä siihen, että nuorille tarjotaan esimerkiksi vaihtoehtoisia oppi-

misympäristöjä. Keskeiseksi kehittämiskohteeksi nousi eri tahojen välisen yhteistyön koordinointi, tutkimuksissa todetaan.

“Homma hanksaan. Nuorten kuntoutuskokeilun arviointi” -tutkimuksen ovat tehneet professori Asko Suikkanen, tutkija Sirpa Martti ja tutkija Ritva Linnakangas. *Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä* -julkaisun tekemiseen ovat osallistuneet Ritva Linnakangas ja Asko Suikkanen.

Tutkimukset liittyvät valtakunnalliseen nuorten kuntoutuskokeiluun, jossa etsittiin keinoja syrjäytymisvaarassa olevien 15-17-vuotiaiden nuorten tukemi-

seksi. Kokeilu käynnistyi syyskuussa 2001. Kokeilun järjesti Kela yhdessä työvoimahallinnon, kuntien opetus-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Kokeilussa oli vuosina 2001-2003 mukana yhteensä 18 projektia eri puolilta Suomea ja niihin osallistui vuoden 2003 loppuun mennessä 630 nuorta.

**Julkaisuja voi tilata
sosiaali- ja terveysministeriön
julkaisumyynnistä,
puhelin 09-160 8535.**

ot

Lapin yliopistolle uusi hallitus

Lapin yliopiston hallituksen ja tiedekuntaneuvostojen vaalit käytiin 20.4.2004. Yliopiston henkilökunta äänesti vaaleissa vilkkaasti. Opiskelijoiden äänestysprosentti oli alhainen. Uuden hallituksen toimikausi alkaa 1. elokuuta 2004 ja päättyy 31. heinäkuuta 2007.

Lapin yliopiston hallitukseen valittiin vaaleilla 12 jäsentä ja varajäsentä. Hallituksessa ovat edustettuina professorit, opetus-, tutkimus- ja muu henkilökunta sekä opiskelijat. Professoreiden äänestysprosentti oli 81. Opetus-,

tutkimus- ja muun henkilökunnan äänestysprosentti oli 43,5. Opiskelijoiden äänestysprosentti jäi yhdeksään.

Professoreiden ryhmästä hallitukseen valittiin kansainvälisen oikeuden professori *Kari Haka-*

pää, kasvatuspsykologian professori *Kaarina Määttä*, sosiologian professori *Asko Suikkanen* ja tutkimusmenetelmien professori *Suvi Ronkainen*.

Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä hallitukseen valittiin akatemiatutkija *Anneli Pohjola*, viestintä- ja kongressisihteeri *Raija Kivilahti*, johtaja *Leena Suopajarvi* ja harjoittelukoulun rehtori *Eija Valanne*.

Opiskelijoita uudessa hallituksessa edustavat oikeustieteen yli-

oppilas *Tomi Kemppainen*, kasvatustieteen ylioppilas *Pasi Lintulahti*, yhteiskuntatieteiden ylioppilas *Elina Rajaniemi* ja oikeustieteen ylioppilas *Jaakko Ranta*.

Hallituksen puheenjohtajana toimii yliopiston rehtori. Vararehtorit kuuluvat myös hallitukseen.

Uudet tiedekuntaneuvostot

Tiedekuntaneuvostojen vaaleissa professoreiden äänestysprosentti oli 89, opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan 45 ja opiskelijoiden 10,9. Uusi tiedekuntaneuvostojen toimikausi alkaa 1. elokuuta 2004 ja päättyy 31. heinäkuuta 2006.

Kasvatustieteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvostoon professoreiden ryhmästä valittiin *Kaarina Määttä*, *Raimo Rajala* ja *Heli Ruokamo*. Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä valituksi tulivat *Anne Korhonen*, *Seija Tuovila* ja *Rainer Turpeenniemi*. Opiskelijakiintiössä ei ol-

lut ehdokkaita, joten opiskelijaedustusta joudutaan täydentämään myöhemmin.

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan tiedekuntaneuvostoon valittiin professoreiden ryhmästä *Esko Linnakangas*, *Juha Panula* ja *Soile Veijola*. Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä valittiin *Seppo Aho*, *Jyrki Paukku* ja *Taru Sutinen*. Opiskelijoita tiedekuntaneuvostossa edustavat *Maria Kurikka*, *Tiina Palosaari* ja *Juha Supponen*.

Oikeustieteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvostoon valittiin professoreiden ryhmästä *Mirva*

Lohiniva-Kerkelä, *Sauli Mäkelä* ja *Ahti Saarenpää*. Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä tiedekuntaneuvostoon valittiin *Markus Aarto*, *Minna Kimpimäki* ja *Jukka Lehto*. Opiskelijoita tiedekuntaneuvostossa edustavat *Tero Kankaanpää*, *Tomi Kemppainen* ja *Jukka Vanto*.

Taiteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvostoon valittiin professoreiden ryhmästä *Tuija Hautala-Hirvioja*, *Timo Jokela* ja *Veikko Kamunen*. Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä valituksi tulivat *Tuomas Honka*, *Silja Nikula* ja *Sisko Ylimartimo*.

Opiskelijoiden edustajana tiedekuntaneuvostoon valittiin *Monica Nikula*. Opiskelijakiintiötä täydennetään myöhemmin.

Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvostoon valittiin professoreiden ryhmästä *Juha Perttula*, *Jari Stenvall* ja *Kyösti Urponen*. Opetus-, tutkimus- ja muun henkilökunnan ryhmästä valituksi tulivat *Tarja Kemppainen*, *Mika Luoma-Aho* ja *Jukka Sankala*. Opiskelijoita tiedekuntaneuvostossa edustavat *Rita Junes*, *Elina Rajaniemi* ja *Sari Viitamäe*.

Professori Kyösti Urponen yhteiskuntatieteiden tiedekunnan dekaaniksi

Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvosto on valinnut kokouksessaan 18.5.2004 tiedekunnan dekaaniksi professori Kyösti Urponen ajalle 1.8.2004-31.7.2006.

Kyösti Urponen on toiminut sosiaalipolitiikan opetustehävissä vuodesta 1970 lähtien Turun-, Tampereen- ja Joensuun yliopistossa. Sosiaalipolitiikan, erityisesti sosiaalityön, professorina hän on toiminut Lapin yliopistossa vuodesta 1984 alkaen. Hän toimii myös Tallinnan pedagogi-

sen yliopiston sosiaalipolitiikan professorina. Dosenttina Kyösti Urponen on Turun-, Oulun ja Tampereen yliopistossa.

Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan varadekaaniksi tiedekuntaneuvosto valitsi julkishallinnon professori *Jari Stenvallin*.

Professori Ahti Saarenpää oikeustieteiden tiedekunnan dekaaniksi

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvosto on valinnut kokouksessaan 26.5.2004 tiedekunnan dekaaniksi yksityisoikeuden professori Ahti Saarenpään ajalle 1.8.2004-31.7.2006.

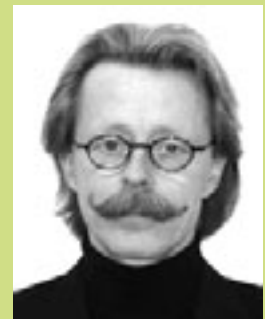
Professori *Ahti Saarenpää* valittiin oikeustieteiden tiedekunnan dekaaniksi toiselle kaksivuotiskaudelle. Ahti Saarenpään oikeustieteen väitöskirja hyväksyttiin Helsingin yliopistossa vuonna 1980. Työurallaan hän on toiminut eri tehtävissä Helsingin yliopistossa 1969-1972, Suomen Akatemiassa 1972-1978 ja Helsingin yliopistossa 1979-1981. Työnsä Lapin korkeakoulun oikeustieteiden osastossa professori Ahti

Saarenpää aloitti 1.12.1979. Professori Ahti Saarenpää on osallistunut urallaan myös lainvalmisteluun. Hän on Euroopan unionin informaatiomarkkinoita arvioivan *Legal Advisory Boardin* jäsen ja hän toimii myös *Eduskunnan kirjaston* hallituksen jäsenenä.

Oikeustieteiden tiedekunnan varadekaaniksi tiedekuntaneuvosto valitsi oikeustieteen lisensiaatti *Markus Aarton*.

Professori Juha Panula kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan dekaaniksi

Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan tiedekuntaneuvosto on valinnut kokouksessaan 25.5.2004 tiedekunnan dekaaniksi markkinoinnin professori Juha Panulan ajalle 1.8.2004-31.7.2006.

Kauppatieteiden tohtori, professori *Juha Panula* on uuden Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan ensimmäisen dekaani. Panula valmistui kauppatieteiden kandidaatiksi Turun kauppakorkeakoulusta vuonna 1982 ja kauppatieteiden tohtoriksi vuonna 1993. Hän on toiminut Turun kauppakorkeakoulussa useissa eri tehtävissä vuodesta 1982 lähtien. Oulun yliopiston taloustieteiden tiedekunnan markkinoinnin dosentiksi hänet nimitettiin vuonna 2000. Lapin yliopiston markkinoinnin professoriksi Juha Panula nimitettiin vuoden 2002 alusta lukien.

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan varadekaaniksi tiedekuntaneuvosto valitsi dosentti, filosofian tohtori, erikoistutkija *Seppo Ahon*. Varadekaanin tehtäviin kuuluu mm. tiedekunnan kansainvälisten yhteyksien kehittäminen.

Uudisrakennuksen ensimmäiseen kerrokseen tulee mm. ravintola ja taidekirjasto. Luonnonvaloa keskusaulaan tulee kattoikkunan kautta. Keskusaulaa yhdistää yliopiston päärakennukseen lämmin yhdyskäytävä.

Lapin yliopiston kolmannen rakennusvaiheen työt alkavat

Lapin yliopiston kolmannen rakennusvaiheen eli taiteiden tiedekunnan uudisrakennustyöt alkavat heinäkuun alkuun mennessä. Rakennus työllistää enimmillään runsaat sata rakennustyömiestä parin vuoden ajaksi. Rakennuksen on määrä olla valmis kesäkuussa 2006. Rakennuskustannukset ovat noin 20 miljoonaa euroa.

Senaatti-kiinteistöjen johtoryhmä ja Lapin yliopisto ovat hyväksyneet taiteiden tiedekunnan uudisrakennuksen luonnosvaiheen rakennuspiirustukset ja toteutussuunnitelmien laatiminen on käynnistetty. Uudisrakennuksen maankaivutyöt perustusten ja rungon rakentamiseksi alkavat heinäkuun alkuun mennessä. Uudisrakennuksen bruttoala on 14 582 m² ja tilavuus 67 062 m³.

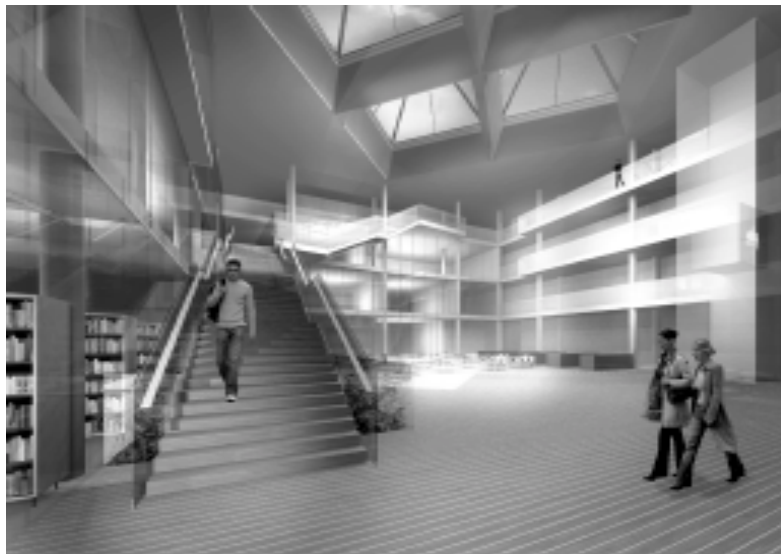
Rakennuksen huonetilaohjelma perustuu käyttäjiltä saatuihin tilatoiveisiin. Käyttäjien toiveissa korostetaan mm. opetuksen lähtökohtien huomioimista, tilojen joustavuutta, monikäyttöisyyttä ja muunneltavuutta, sekä keskusaulaa, jossa sijaitsevat taidekirjasto, näyttelytila ja ravintola/kahvio. Uudisrakennuksen nelikerroksinen sisäpihan ympärille keskitetty malli valittiin toteutettavaksi nimenomaan toiminnallisten, arkkitehtonisten ja teknistaloudellisten syiden perusteella.

Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen tulee ravintola/kahvio, auditorio, monitoimitila, taidekirjasto, näyttelytilat sekä teollisen

muotoilun, plastisen sommitte-lun ja mediatieteen tiloja. Rakennuksen toiseen kerrokseen tulee teollisen muotoilun ja mediatieteen opetus- ja työtiloja sekä oppimiskeskus. Kolmanteen kerrokseen tulee yliopiston tietohallintoyksikön, taiteiden tiedekunnan hallinnon sekä tekstiili- ja vaatetus-suunnittelun yksikön tiloja. Neljäänteen kerrokseen tulee taidekasvatuksen yksikön sekä taide- ja kulttuuriopintojen tiloja. Rakennuksen kellarikerrokseen tulee kasvatustieteiden tiedekunnan musiikin opetuksen ja tietohuoltoyksikön tiloja.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan uudisrakennuksen rakennuttaa Senaatti-kiinteistöt. Käytännön rakennuttamistehtävistä vastaa Projekतिकonsultit Oulusta. Rakennuspiirustukset on tehnyt Arkkitehtitoimisto Juhani Katainen. Rakenteiden suunnittelusta vastaa Insinööritoimisto Pekka Heikkilä Oy, LVI-järjestelmien Insinööritoimisto Granlund, Kuopio Oy ja sähköjärjestelmien suunnittelusta vastaa Jaakko Pöyry / JP Talotekniikka.

Valokuva: Arkkitehtitoimisto Juhani Katainen

Marja Tuominen kulttuurihistorian professoriksi

Lapin yliopiston hallitus nimitti kokouksessaan 22.4.2004 kutsusta filosofian tohtori, dosentti Marja Tuomisen kulttuurihistorian professorin virkaan taiteiden tiedekuntaan 1.5.2004 alkaen. Marja Tuominen on suorittanut filosofian tohtorin tutkinnon Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa 10.4.1991, oppiaineena kulttuurihistoria. Tuomisen tieteellinen julkaisutoiminta sisältää neljä monografiaa, 34 artikkelia ja kuusi toimitettua julkaisua. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kulttuurihistorian dosentiksi Marja Tuominen nimitettiin 5.5.1994. Marja Tuominen on jäsenenä Suomen Akatemian kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnassa.

Taiteiden tiedekunnan graafisen suunnittelun lehtorin virkaan yliopiston hallitus nimitti taiteen maisteri Silja Nikulan 1.9.2004 lähtien. Silja Nikula on suorittanut merkonomin tutkinnon 1979, mainoshoitajan tutkinnon 1982, esimiestäidon tutkinnon 1986 ja näyttelysuunnittelijan tutkinnon 1994. Taiteen maisterin tutkinnon hän on suorittanut Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa 1999.

Mediakasvatuksen lehtorin virkaan kasvatustieteiden tiedekuntaan yliopiston hallitus nimitti kasvatustieteiden tohtori Leo Pekkanen. Pekkanen on suorittanut kasvatustieteiden tohtorin tutkinnon Lapin yliopistossa vuonna 1999.

Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen kansainvälisen opetuksen keskuksen yliopiston hallitus perusti lehtorin määräaikaisen viran ajalle 2004-2006. Lehtoraatin opetuslana on pohjoisten alueiden kysymykset. Lehtoraatti liittyy kansainvälisen opetuksen keskuksen syksyllä 2004 aloittamaan englanninkieliseen maisteriohjelmaan Master's Degree Programme in Northern Resources.

Lapin yliopiston taidealoille ennätysmäärä hakijoita

Lapin yliopiston taiteen maisterin tutkintoon johtavaan koulutukseen lähetti hakemuksensa 600 pyrkijää. Hakijamäärä kasvoi viime vuoteen verrattuna noin kolmekymmentä prosenttia.

Taiteiden tiedekunnassa on 143 aloituspaikkaa syksyllä 2004 alkavaan koulutukseen. Keskimäärin joka neljäs hakijoista pääsee aloittamaan opinnot ensi syksynä.

Tiheimmän seulan opiskelija-valinnoissa käyvät lävitse kuvataidekasvatuksen, graafisen suunnittelun sekä vaatetusalan pyrkijät,

joista noin 14 prosenttia saa opiskelupaikan. Seuraavaksi eniten hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin on tekstiilialan sekä teollisen muotoilun opinnoissa, joihin hyväksytään vajaa viidennes hakijoista. Audiovisuaalisen mediakulttuurin koulutuksen opiskelun aloittaa kolmannes pyrkijöistä.

Taiteiden tiedekunta kiinnostaa myös ulkomaalaisia opiskelijoita. Tiedekuntaan lähetti hakemuksensa kymmenkunta ulkomaalaista opiskelijaa. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden kiintiössä hakevia oli 17.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa on tällä hetkellä runsaat 900 opiskelijaa.

Ammattitutkijakoulutukseen valittiin opiskelijat

Lapin yliopiston tutkijakoulussa käynnistyy syyslukukaudella 2004 ammattitutkijakoulutus tutkimukseen suuntautuneille jatko-opiskelijoille.

Syksyllä alkavaan ammattitutkijakoulutukseen on valittu yksitoista jatko-opiskelijaa.

Taiteiden tiedekunnasta koulutuksen valittiin *Marjatta Hildén*, *Marjo Laukkanen* ja *Heidi Pietarinen*. Kasvatustieteiden tiedekunnasta koulutuksen valittiin *Anne Ollila*, *Maarit Pallari* ja *Sari Vidén*. Oikeustieteiden tiedekunnasta koulutuksen valittiin *Eira Kuisma* ja *Maarit Niskanen*. Yhteiskuntatieteiden tiedekunnasta koulutuksen valittiin *Jani Lunnas*, *Tiina Notko* ja *Kirsi Vainionpää*.

Koulutuskokonaisuus on suunniteltu ammattitutkijana toimimisen ja tieteellisen tutkimuksen ammatillistumisen näkökulmasta. Koulutus on n. 35 ov:n laajuinen kokonaisuus, josta luku-kausittain tarjotaan 5-7 ov. Koulutus tarjoaa intensiivistä, räätälöityä tukea omalle tutkimukselle ja tutkijauralle, tutkimuksellisten taitojen kehittymiselle ja kansainvälisten kontaktien synnylle. Koulutukseen päässeiden on mahdollista hakea rehtorin tutkimusstipendejä erillisellä haulla. Koulutuksen vastuuhenkilö on tutkijakoulun johtaja, professori *Suvi Ronkainen*.

Soili Nystén-Haarala Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran puheenjohtajaksi

Oikeustieteen tohtori Soili Nystén-Haarala on nimitetty Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran puheenjohtajaksi. Nystén-Haarala on erikoistunut Venäjän oikeuteen sekä ennakoivan oikeuden ja sopimustoiminnan tutkimukseen.

OTT Soili Nystén-Haarala on ollut Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran hallituksen jäsen jo noin kymmenen vuoden ajan. Neljä viimeisintä vuotta hän on toiminut seuran varapuheenjohtajana. Nystén-Haaran puheenjohtajuus kestää kaksi vuotta, eli vuodet 2004-2006.

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura r.y. on jo 15 vuotta yhdistänyt Venäjään ja Itä-Eurooppaan erikoistuneita tutkijoita. Seuran jäsenet ovat enimmäkseen humanisteja ja yhteiskuntatieteilijöitä.

Seura julkaisee Idäntutkimus-lehteä, jonka toimitusneuvostona toimii seuran hallitus. Lehti täyttää tänä vuonna 10 vuotta. Seuran tehtäviin kuuluu myös seurata idäntutkimuksen tilaa ja resurssointia.

Seura kuuluu jäsenenä kansainväliseen "idäntutkijoiden" maailmanjärjestöön *International Council for Central and East European Studies* (ICCEES). Yhdistys järjestää joka viides vuosi maailmankonferenssin.

Tuija Katermaa vuoden taloustaitajaksi

Lapin yliopiston tilipalvelut on valinnut vuoden taloustaitajaksi Arktisen keskuksen tutkimusosaston sihteerin Tuija Katermaan. Vuoden taloustaitajan kunniakirja luovutettiin Katermaalle 29.4.2004.

Lapin yliopiston tilipalveluiden perusteluiden mukaan vuoden taloustaitajaksi valitulla Tuija Katermaalla on positiivinen asenne talousasioihin ja työyhteisöön. Hän on yhteistyökykyinen, päättäväinen ja luotettava. Hän pohtii parannusehdotuksia ja uusia näkökulmia asioiden hoitamiseen sekä suhtautuu myönteisesti asioista tiedottamiseen.

Tuija Katermaa valmistui ylioppilaaksi Rovaniemen keskustan lukiosta vuonna 1984. Merkonomi tutkinnon hän suoritti Rovaniemen kauppaoppilaitoksessa vuonna 1986. Katermaa on toiminut tutkimussihteerinä Lapin yliopiston Arktisessa keskuksessa vuodesta 1992 lähtien.

Arktisen Keskukseen kokoelmat, kuvaaja A.Tenetz, lohimallien valmistaja, R.Pankkonen

"Pyydä ja pidä" -erikoisnäyttely Arktikumissa

Arktikumiin kesällä esille tuleva Arktisen keskuksen "pyydä ja pidä" -kalastusnäyttely on ainutlaatuinen katsaus joki- ja järvikalastukseen pohjoisilla alueilla.

Näyttely kertoo, kuinka arktisten alueiden luonnonolosuhteet, vuodenaikojen vaihtelut ja pyydetty kalalaji ovat vaikuttaneet alkuperäiskansojen monimuotoisiin kalastustapoihin ja -tekniikoihin.

Näyttely esittelee kalojen elinympäristöjä sekä ympäristömuutosten vaikutuksia kalakantoihin. Näyttelyssä voi tutustua myös erilaisiin arkielämän kulttuuripiirteisiin vanhoista jumalista arjen kalastusvälineisiin asti. Erilaiset rakennetut kalastusympäristöt ja monimedialla kehitetyt tunnelmalliset kuvapyyntipaikoista ja leirielämästä.

"Pyydä ja pidä" näyttely on toteutettu tiedekeskuksessa useiden toimijoiden ja ammattilaisten yhteistyönä. Sisällön suunnittelussa on auttanut Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen asiantuntija-apu. Multimediaesityksien ja äänimaailman toteutuksesta ovat vastanneet Lapin yliopiston tieteiden tiedekunta mediayksikön opiskelijat.

Lisätietoja:
Päätuottaja Nicolas Gunsley
Puhelin 016 - 341 2750,
sähköposti:
Etunimi.Sukunimi@ulapland.fi

Pohjoiskalottikonferenssi elokuussa Saariselällä

Vuoden 2004 pohjoiskalottikonferenssin teemana on Kehittyvä kalotti. Konferenssissa pohditaan mm. ympäristö- hyvinvointi- ja koulutuskysymyksiä. Kahdeskymmenestoinen kalottikonferenssi kokoontuu 13.-15. elokuuta 2004 Saariselällä, Inarin kunnassa.

Pohjoiskalottikonferensseista on muodostunut vuosien varrella merkittävä, rajoja ylittävä keskustelufoorumi. Tämän vuoden konferenssissa tarkastellaan pohjoismaisia kehitysprojekteja, jotka liittyvät ympäristö- hyvinvointi- ja koulutuskysymyksiin pohjoiskalotilla. Konferenssin järjestävät Pohjola-Norden ja Arktinen keskus yhteistyössä Kalot-tiakatemian kanssa.

Pohjoiskalottikonferenssiin ko-koontuu mm. järjestöväkeä, kun- tien ja maakuntien edustajia, tut- kijoita ja kansanedustajia. Nuori- so on testannut eri puolilla poh- joiskalottia kunnallisen päätök- senteon toimivuutta ja he rapor-

toivat kokemuksistaan konferens- sissa.

Arktisen keskuksen tietopalve- lu esittelee konferenssissa uutta portaalia (www.barentsinfo.org) Barentsin alueesta sekä Lappo- nica-tietopankkia (www.laponica.net).

Lisätietoja:

Pohjola-Norden Lapin piiri,
puhelin 016-317 691,
sähköposti:

pohjola.norden.lappi@rovaniemi.fi
ja

Raija Kivilahti,
puhelin 016 - 341 2778,
sähköposti:

Etunimi.Sukunimi@ulapland.fi

26. lukuvuosi käynnistyy syyskuussa

Lapin yliopiston 26. lukuvuoden avajaisia vietetään maan- tantaina 6.9.2004 Fellman-salissa kello 12 alkavassa juh- latilaisuudessa. Juhlassa puhuvat mm. rehtori Esko Riepula ja ylioppilaskunnan hallituksen puheenjohtaja Jaakko Ran- ta. Musiikista vastaa Lapin kamariorkesteri. Avajaisjuhlan lisäksi päivän ohjelmassa on jumalanpalvelus Rovaniemen kirkossa kello 18.00 sekä vapaamuotoisempi illanvietto hen- kilökunnalle ja opiskelijoille Café Tivolissa klo 20.00 alka- en.

Vammaistenvuoden kirjoituskilpailuaineisto Lapin yliopistolle

Valtakunnallinen vammaisneuvosto on luovuttanut Vammaistenvuoden kirjoituskilpailusta vuonna 2003 kertyneen aineiston Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitokselle tutkimuskäyttöön.

Aineisto muodostuu yli kolmestasadasta eri tavoin vam- maisten, vammautuneiden tai heidän läheistensä elämä- kerrallisesta kirjoituksesta. Kirjoitukset kuvaavat arkea, in- tiimisti ja kirjoittajien elämään kiinnittyen. Rikas aineisto mahdollistaa vammaisuutta käsittelevän monitieteisen tutki- mustoiminnan.

MILE KIN - Mitähän tämä on?

Inarinsaamelainen monitoimitaiteilija Aune Kuuva tuo nuk- ke- ja lapsiaiheisia taulujaan näytille Arktikumin kirjas- toon. Pehmeitä arvoja ja väkivallattomuutta korostavat unii- kit työt ovat syntyneet taiteilijan kymmenen vuoden kärsi- vällisen käsityörupeaman tuloksena ja ne on kameralla ikuis- tanut luontovalokuvaajana kunnostautunut *Martti Rikkonen*. Näyttely on esillä Arktisen keskuksen tiloissa aina kesäkuun loppuun saakka.

Lisätietoja:

Mikko Hyötyniemi
Puhelin 016 - 341 2783,
sähköposti: Etunimi.Sukunimi@ulapland.fi

Lapin yliopiston 25. juhluvuoden alkusyksyn tapahtumia

Elokuu

- 13.- 15.8. **Kehittyvä kalotti – Kalott i utveckling**
Pohjoiskalottikonferenssi / Kalottiakatemia 2004, Saariselkä
Järj. Pohjola-Norden ry ja Arktinen keskus
- 21.-22.8. **Oikeus puhtaaseen ympäristöön –seminaari** Rovaniemellä
Järj. Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti ja Arktinen keskus, Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos ja Ulkoasiainministeriön ihmisoikeusyksikkö
- 26.-27.8. **Yhdessä hyvässä hengessä**
Yliopistojen XX valtakunnalliset työsuojelupäivät Lapin yliopistolla

Syyskuu

- 3.9. **Pienet mediasankarit -seminaari ja työpaja**
Opettajien koulutustapahtuma
Järj. Arktinen keskus, Lapin taidetoimikunta ja Pohjola-Norden
- 6.9. 26. lukuvuoden 2004-2005 avajaisjuhla Fellman-salissa
- 15.-18.9. **The 3rd NRF Open Meeting: The Resilient North – human responses to global changes.** Yellowknife, North West Territories, Canada
- **Valtiosääntöoikeuden seminaari** oikeustieteiden tiedekunnassa (EU:n perustuslaillisen sopimuksen vaikutukset Suomen oikeusjärjestykseen). Ajankohta ilmoitetaan myöhemmin.

Juhlavuoden tapahtumakalenteri täydentyy koko ajan ja parhaiten tapahtumat löytyvät nettisivuiltamme: <http://www.ulapland.fi>

Kide-lehden toimitus toivottaa lukijoilleen mukavaa kesää!

k i d e

LAPIN YLIOPISTON YHTEISÖLEHTI
4/2004

Toimitus, tilaukset ja osoitteenmuutokset:
Lapin yliopisto/Viestintä
PL 122, 96101 ROVANIEMI
tiedotus@ulapland.fi

Päätoimittaja: Irma Kuukasjärvi,
puh. (016) 341 2217, gsm. 040 571 1960
fax. (016) 341 2207,
e-mail: Irma.Kuukasjarvi@ulapland.fi

Vastaava toimittaja: Olli Tiuraniemi,
puh. (016) 341 2230, gsm. 0400 695 418
fax. (016) 341 2207,
e-mail: Olli.Tiuraniemi@ulapland.fi

Kannen kuva: Kimmo Kuure / Arctic Light
2-sivun kuva: Kimmo Kuure / Arctic Light
Valokuvat: Ville Kostamoinen
Taitto: Niina Huuskonen
Otsikot: Trebuchet
Leipäteksti: AGaramond
Paperi: LumiArt 150g ja
LumiNova matta 90g

Painos: 3400 kpl
Painopaikka: PS-Paino Värisuora Oy,
Kemi 2004

ISSN 0787-0965

Kide-lehti Internetissä: <http://www.ulapland.fi/kide>

Seuraava Lapin yliopiston Kide ilmestyy
syyskuussa 2004.

Lehden ilmoitushinnat, joihin lisätään ALV 22% ovat:
Takakansi (neliväri)
170 x 200 mm (kokosivu takakansi) 420 euroa
170 x 200 mm (sisäsivu etu-/takakansi) 330 euroa
Sisäsivut (mustavalkoinen)
170 x 220 mm (kokosivu) 250 euroa
170 x 110 mm (puolisivu, vaaka) 150 euroa
85 x 220 mm (puolisivu, pysty) 150 euroa

Ilmoitusvaraukset:
Lapin yliopisto/viestintä,
Leila Tauriainen,
puh. (016) 341 2250,
email: Leila.Tauriainen@ulapland.fi

www.ulapland.fi